

PRITARTA
Joniškio rajono savivaldybės
administracijos direktoriaus
2022 m. gegužės 13 d. įsakymu Nr. A-480

**ŽAGARĖS VAIKŲ LOPŠELIO-DARŽELIO „VYŠNIUKAS“
IKIMOKYKLINIO UGDYMO PROGRAMA**

„VYŠNIUKO DIENELĖS“

**2022 M.
TURINYS**

I.	Bendrosios nuostatos	3
II.	Ikimokyklinio ugdymo principai	5
III.	Tikslas ir uždaviniai	6
IV.	Esminės nuostatos ir gebėjimai, kuriuos vaikas turi įgyti iki 6 metų	7
V.	Ugdymo turinys	9
VI.	Ugdymo(si) pasiekimų sritys	10
VII.	Ugdymo metodai ir priemonės	70
	1. Metodai, priemonės	70
	2. Pedagogo vaidmuo ir funkcijos	71
	3. Įgyvendinimo sąlygos	71
	4. Ugdymo turinio planavimas	71
	5. Ugdymo turinio tęstinumas	72
	6. Žaidimas – pagrindinė vaiko veikla	72
VIII.	Pedagogų bendravimas ir bendradarbiavimas su tėvais	74
IX.	Ugdymo(si) pasiekimai ir jų vertinimas	74
	1. Ugdymo(si) stebėjimo – vertinimo forma	76
X.	Naudota literatūra ir šaltiniai	77

I SKYRIUS

BENDROSIOŠ NUOSTATOS

Žagarės vaikų lopšelis-darželis yra savarankiška Joniškio rajono savivaldybės biudžetinė įstaiga, vykdanči ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programas. Adresas – Kęstučio g. 6, Žagarė, Joniškio r. savivaldybė.

Mūsų lopšelis-darželis yra Lietuvos šiaurės vakaruose, Joniškio rajone, Žagarės miestelyje. Žagarė – lygumų kraštas, mūsų tėvynės Lietuvos pakraštyje, susisiekiantis su Latvijos Respublika ir įsikūręs žiemgalių žemėje. Tai vienas seniausių Lietuvos miestų, 1998 metais minėjęs 800 metų sukaktį. Jo istorija įsirėžusi upės Švėtės vingiuose, Raktės ir Žvelgaičio piliakalnių šlaituose, saugoma pavėsingo parko bei Naryškino rūmų sienose.

Jeigu pažiūrėjus į fizinę-geografinę padėtį mieste, mūsų įstaiga yra šiaurės rytuose, Žagarės regioninio parko teritorijoje. Žagarės parke sukaupta viena didžiausių Lietuvos retųjų augalų rūšių bei jų dekoratyvinių atmainų kolekcija (II Lietuvoje po Palangos parko).

Keliaujant iš darželio per Naryškino parko alėją, galima pasiekti upę Švėtę, kuri yra kairysis Lielupės intakas.

Įstaigos kaimynystėje – Žagarės gimnazija, Žagarės specialioji mokykla ir šv. Petro ir Povilo bažnyčia. Darželyje „Vyšniukas“ unikali ekologinio-aplinkosauginio ugdymo svarba. Užtikrinamas vaiko visavertis ugdymas: rengiamas vaikas gyvenimui; atsižvelgiama į globalinius, socialinius, edukacinius švietimo pokyčius; vertinamas ugdymo efektyvumas, naudojant aktualius kokybės kriterijus; užtikrinama tėvų, bendruomenės integraciją į įstaigos veiklą; sudaromos sąlygos ir kitų bendruomenės narių tęstiniam mokymuisi.

Įstaigoje veikia 1 ankstyvojo, 2 ikimokyklinio amžiaus vaikų grupės bei priešmokyklinio amžiaus vaikų grupė. Ikimokyklinis ugdymas skirtas vaikams nuo 1 iki 6 metų, kuriuo siekiama užtikrinti visapusišką vaiko ugdymą, teikti paramą tėvams, ginti vaiko teises, mažinti socialinę atskirtį visuomenėje, organizuoti bendruomenės švietimą. Požiūris į vaiką ir jo ugdymą grindžiamas filosofine humanitarine kryptimi. Akcentuojant vaiko saviraiškos ir savireguliacijos svarbą ugdymo procese. Suteikiame teisę vaikams dalyvauti, siūlyti sumanymus, turinčius įtakos vaiko aplinkai, dienos ritmui. Yra laikomasi konfidencialumo bendraujant su vaiku ir jo artimaisiais. Ypatingas dėmesys skiriamas vaikui, jo emociniam komfortui ir psichologinei adaptacijai. Įstaigoje dirba 12 pedagogų, turinčių pedagoginį išsilavinimą, iš jų –socialinis pedagogas bei logopedas, muzikos mokytojas. Kiekvienas įstaigos pedagogas privalo savo profesinę kompetenciją tobulinti kursuose ir seminaruose, siekti kuo aukštesnės kvalifikacinės

kategorijos, numatyti ir planuoti veiklą, stebėti, tyrinėti, analizuoti, vertinti, apmąstyti ir prognozuoti vaiko raidą, tobulinti ugdymo procesą, padėti vaikui ugdytis, atstovauti vaiko teises ir jas ginti.

Visi ugdymo įstaigos darbuotojai privalo turėti svarbiausias prigimtines savybes: meilę vaikui, pakantumą bei bendrąsias žmogaus savybes: dorovingumą, dvasingumą, intelektualumą.

Mes, suaugusieji, turime padėti vaikams atrasti, perimti svarbiausias gyvenimo vertybes, sudarančias kultūros pamatą, ir tapti sveikais, stipriais, laisvais bei dvasingais žmonėmis, gebančiais darniai ir atsakingai gyventi, pasirengusiais kurti. Mūsų įstaiga didelį dėmesį skiria bendradarbiavimui su šeima, siekiant ugdymo vienovės.

Mes savo įstaigoje garantuojame nepertraukiamą vaiko ugdymą ankstyvojoje vaikystėje:

- užtikriname vaiko saviraiškos ugdymą;
- garantuojame priešmokyklinį ugdymą;
- ugdome vaikų meilę gamtai;
- formuojame sveikatą stiprinančias gyvenimo nuostatas;
- kuriame bendravimo ir bendradarbiavimo kultūrą.

Įstaiga savo veiklą grindžia Lietuvos Respublikos konstitucija, Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymais, kitais teisės aktais bei steigėjo sprendimais, patvirtintais lopšelio-darželio „Vyšniukas“ nuostatais.

Ši programa skirta ikimokyklinės įstaigos pedagogams, kurie atsižvelgdami į vaiko poreikius, lanksčiai taiko ugdymo programą, diferencijuoja ir individualizuoja ją, atsižvelgiant į vaiko amžių, jo gebėjimus.

Programa parengta vadovaujantis Ikimokyklinio ugdymo programų kriterijų aprašu, Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašu bei pagrindiniais teisiniais dokumentais, reglamentuojančiais ikimokyklinio ugdymo įstaigos veiklą: Lietuvos Respublikos švietimo įstatymu, Vaiko teisių konvencija, Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymu, Vaiko gerovės politikos koncepcija, Lietuvos Respublikos Konstitucija ir darželio nuostatais.

Priešmokyklinis ugdymas organizuojamas vadovaujantis Priešmokyklinio ugdymo bendrąja programa, patvirtinta 2014 m. rugsėjo 2 d. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymu Nr. V-779 „Dėl priešmokyklinio ugdymo bendrosios programos patvirtinimo“. Organizuojant ugdymą atsižvelgiama į vaikų poreikius, gebėjimus, pasiekimų lygį, specialiųjų ugdymo(si) vaikų poreikių galimybes, tėvų pageidavimus ir lūkesčius, bendruomenės kultūrinę

aplinką, materialinę bazę. Priešmokyklinio ugdymo tikslas – brandinti vaiką mokyklai bei sudaryti sąlygas saugiam jo perėjimui nuo ugdymosi darželyje prie sistemingo mokymosi mokykloje.

II SKYRIUS IKIMOKYKLINIO UGDYMO PRINCIPAI

Tautiškumas – padėti vaikui puoselėti savo krašto kultūros ir darželio tradicijas, būti savo tautos kultūros saugotoju, išlaikyti lietuviams būdingą dvasinį ryšį su gamta ir jos laiko ritmais.

Humaniškumas – vaikas gerbiamas kaip asmenybė, jo santykiai su aplinkiniais grindžiami pasitikėjimu, draugišku bendradarbiavimu, humaniškumu. Vaiko ir gamtos dermėje remtis atsakomybe, rūpestingumu, pagarba.

Demokratiškumas - skatinama lygiavertė vaiko ir suaugusiojo partnerystė ir sąveika, kai ugdytojas orientuojasi į vaiką kaip į asmenybę. Šeimos ir darželio sąveika grindžiama tėvų ir auklėtojų iniciatyvų derinimu, partnerystės plėtojimu, tėvų pedagoginiu švietimu. Vaikams sudaroma galimybė kritiškai mąstyti, rinktis sau įdomią veiklą, elgtis savarankiškai, tačiau susitariama dėl kai kurių taisyklių.

Diferencijavimas - ugdymo procesas grindžiamas visapusišku amžiaus ypatumų žinojimu, atsižvelgiama į vaiko ar vaikų grupės ugdymo (si) poreikius. Ugdymo tikslai diferencijuojami ir individualizuojami. Sudaromos palankios ugdymo(si) sąlygos vaikams, turintiems ypatingų poreikių (gabiems, turintiems specialius poreikius, socialiai ar pedagogiškai apbleistiems ar kt.). Ugdymo priemonės diferencijuojamos pagal poreikių reikmes.

Prieinamumas – ugdymo programa skirta 1 – 6 metų vaikams, atitinka jų raidos vystymosi ypatumus. Ugdymo turinį galima lanksčiai taikyti, atsižvelgiant į individualius vaiko poreikius, pritaikytas skirtingose sąlygose augusiam vaikui.

Individualizavimas – organizuojant ugdomąjį procesą, būtina atsižvelgti į kiekvieno vaiko amžiaus ypatumus, temperamentą, charakterį, savijautą, nuotaiką. Individualiai – pagal kiekvieno vaiko sugebėjimus, patirtį, norą.

Integralumas – ugdymo turinys garantuoja harmoningą asmenybės formavimąsi, visuminį pasaulio suvokimą, pažinimo, mąstymo ir veiklos darną.

Tęstinumas – ikimokyklinio ugdymo turinys suderintas su priešmokyklinio ugdymo turiniu, kad vaikai darniai pereitų prie ugdymo priešmokyklinėje grupėje. Programoje atsižvelgta į vaiko jau įgytą patirties ir gebėjimų lygmenį ir jo ugdymosi perspektyvą, kad galėtų sėkmingai mokytis mokykloje.

Grižtamasis ryšys - skatinamas šeimos ir auklėtojų keitimasis informacija apie vaiko ugdymą(si), nuolatinis ugdymo proceso vertinimas, auklėtojo veiklos refleksija padedanti analizuoti vaikų pasiekimus ir inspiruojanti kokybinius pokyčius.

Konfidencialumas – teikiama informacija apie vaiko ugdymo(si) pasiekimus ir problemas tik asmeniškai šeimai.

III SKYRIUS TIKSLAS IR UŽDAVINIAI

Tikslas – atsižvelgiant į vaiko prigimtines galias, jo individualią patirtį, vadovaujantis raidos dėsningumais, padėti vaikui išsiugdyti savarankiškumo, sveikos gyvensenos, pozityvaus bendravimo su suaugusiais ir vaikais, kūrybiškumo, aplinkos ir savo šalies pažinimo, mokėjimo mokytis pradmenis; padėti pasirengti mokytis pagal ikimokyklinio ugdymo programą.

Uždaviniai:

1. Plėtoti vaiko individualias fizines, socialines, pažinimo, kalbos ir bendravimo, kūrybines galias, pažinti ir išreikšti save.
2. Mokyti pažinti ir veikti: žaisti, kelti klausimus, tyrinėti, rinktis veiklos būdus ir priemones, samprotauti apie tai, ko išmoko, numatyti tolesnės veiklos žingsnius.
3. Skatinti sveiko, turiningo gyvenimo nuostatų ir įgūdžių ugdymąsi.
4. Sudaryti palankias sąlygas perimti tautos kultūros pagrindus (dorovinius, estetinius), didesnę dėmesį skiriant mūsų regiono tradicijoms ir papročiams.
5. Bendradarbiauti su ugdytinių tėvais, skatinti juos aktyviai dalyvauti ugdant jų vaikus, siekiant ugdymo darnos šeimoje ir darželyje.
6. Skatinti vaiką pozityviai bendrauti ir bendradarbiauti su suaugusiais ir bendraamžiais, mokyti spręsti kasdienines problemas, atsižvelgti į savo ir kitų ketinimus, veiksmų pasekmes.
7. Užtikrinti ankstyvojo, ikimokyklinio ugdymo tęstinumą.
8. Taikyti pasiekimų ir pažangos vertinimo būdus ir formas, kurie padėtų vaikui sėkmingai ugdytis ir tobulėti.
9. Užtikrinti vaikų su spec. poreikiais visapusišką ugdymą ir jų integraciją į bendro ugdymo grupes.

IV SKYRIUS ESMINĖS NUOSTATOS IR GEBĖJIMAI, KURIUOS VAIKAS TURI ĮGYTI IKI 6 METŲ

Esminė ugdymo nuostata – nuo vienerių iki šešerių metų kiekvienoje iš ugdymo(si) ir pasiekimų vertinimo sričių įgytas santykis su savimi, su kitais ir su aplinka išreiškiantis nusiteikimas, polinkis, požiūris.

Eil. Nr.	Vaiko pasiekimai	Esminė nuostata	Esminis gebėjimas
1.	Kasdieninio gyvenimo įgūdžiai	Noriai įvaldo sveikam kasdieniniam gyvenimui reikalingus įgūdžius.	Tvarkingai valgo, savarankiškai atlieka savitvarkos veiksmus: apsirengia ir nusirengia, naudojami tualetu. Prižiūri savo išorę: prausiasi, šukuojasi. Saugo savo sveikatą ir saugiai elgiasi aplinkoje.
2	Fizinis aktyvumas	Noriai, džiaugsmingai juda.	Eina, bėga, šliaužia, ropoja, lipa, šokinėja, koordinuotai, išlaikydamas pusiausvyrą, spontaniškai ir tiksliai, atlieka veiksmus, kuriems būtina akių-rankos koordinacija bei išlavėjusi smulkioji motorika.
3.	Emocijų suvokimas ir raiška	Domisi savo ir kitų emocijomis ir jausmais.	Atpažįsta ir įvardina savo emocijas ir jausmus bei jų priežastis, atpažįsta ir įvardina kitų emocijas ir jausmus, įprastose situacijose emocijas ir jausmus išreiškia tinkamais, kitiems priimtinais būdais.
4.	Savireguliacija ir savikontrolė	Nusiteikęs valdyti emocijų raišką ir elgesį.	Laikosi susitarimų, elgiasi mandagiai, taikiai, bendraudamas su kitais bando kontroliuoti savo žodžius ir veiksmus (suvaldo pyktį, neskaudina kitų), įsiaudrinęs geba nusiraminti.
5.	Savivoka ir savigarba	Save vertina teigiamai.	Supranta savo asmens tapatumą (aš esu, buvau, būsiu), pasako, kad yra berniukas/mergaitė, priskiria save savo šeimai, grupei, bendruomenei, palankiai kalba apie save, tikisi, kad kitiems jis patinka, supranta ir gina savo teises.
6.	Santykiai su suaugusiais	Nusiteikęs pozityviai bendrauti ir bendradarbiauti su suaugusiais.	Pasitiki pedagogais, ramiai jaučiasi su jais kasdieninėje ir neįprastoje aplinkoje, iš jų mokosi, drąsiai reiškia jiems savo nuomonę, tariasi, derasi; žino, kaip reikia elgtis su nepažįstamais žmonėmis.
7.	Santykiai su bendraamžiais.	Nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais.	Supranta, kas yra gerai, kas blogai, draugauja bent su vienu vaiku, palankiai bendrauja su visais (dalinasi žaislais, tariasi, supranta kitų nors), padedamas supranta savo žodžių ir veiksmų pasekmes sau ir kitiems.
8.	Sakytinė kalba	Nusiteikęs išklaudyti kitą ir išreikšti save bei savo patirtį kalba.	Klausosi ir supranta kitų kalbėjimą, kalba su suaugusiais ir vaikais, natūraliai ir laisvai išreiškdamas savo išgyvenimus, patirtį, mintis, intuityviai junta kalbos grožį.
9.	Rašytinė kalba	Domisi rašytiniais ženklais, simboliais, skaitomu tekstu.	Atpažįsta ir rašinėja raides, žodžius bei kitokius simbolius, pradeda skaitinėti.

10	Aplinkos pažinimas	Nori pažinti, suprasti save bei aplinkinį pasaulį, džiaugiasi sužinojęs ką nors nauja.	Įvardija, bando paaiškinti socialinius bei gamtos reiškinius, apibūdinti save, savo gyvenamąją vietą, šeimą, kaimynus, gyvosios ir negyvosios gamtos objektus, domisi technika ir noriai mokosi ja naudotis.
11.	Skaičiavimas ir matavimas.	Nusiteikęs tyrinėti aplinkos daiktus, jų ryšį ir santykius.	Geba skaičiuoti daiktus, palyginti daiktų grupes pagal kiekį, naudoti skaitmenis, apibūdinti daikto vietą eilėje, sudaryti sekas. Geba grupuoti daiktus pagal spalvą, formą, dydį. Jaučia dydžių skirtumus. Daikto vietą ir padėtį erdvėje. Supranta ir vartoja žodžius, kuriais apibūdinamas atstumas, ilgis, masė, tūris, laikas. Pradedą suvokti laiko tėkmę ir trukmę.
12.	Meninė raiška.	Jaučia meninės raiškos džiaugsmą, rodo norą aktyviai dalyvauti meninėje veikloje.	Spontaniškai ir savitai reiškia išpūdžius, išgyvenimus, mintis, patirtas emocijas muzikuodamas, šokdamas, vaidindamas, vizualinėje kūryboje.
13.	Estetinis suvokimas	Domisi, gėrasi, grožisi aplinka, meno kūriniais, aplinka, menine veikla.	Pastebi ir žavisi aplinkos grožiu, meno kūriniais, džiaugiasi savo ir kitų kūryba, jaučia, suvokia ir apibūdina kai kuriuos muzikos, šokio, vaidybos, vizualaus meno estetikos ypatumus, reiškia savo estetinius potyrius, dalijasi išgyvenimais, išpūdžiais.
14	Iniciatyvumas ir atkaklumas	Didžiuojasi savimi ir didėjančiais savo gabumais.	Savo iniciatyva pagal pomėgius pasirenka veiklą, ilgam įsitraukia ir ją plėtoja, geba pratęsti veiklą po tam tikro laiko tarpo, kreipiasi į suaugusių pagalbą, kai pats nepajėgia susidoroti su kilusiais sunkumais.
15.	Tyrinėjimas	Smalsus, domisi viskuo, kas vyksta aplinkui, noriai stebi, bando, samprotauja	Aktyviai tyrinėja save, socialinę, kultūrinę ir gamtinę aplinką, įvaldo tyrinėjimo būdus (stebėjimą ir bandymą), mąsto ir samprotauja apie tai, ką pastebėjo, atrado, pajuto, patyrė.
16.	Problemų sprendimas	Nusiteikęs ieškoti išeičių kasdieniams sunkumams bei iššūkiams įveikti.	Atpažįsta, ką nors veikiant, kilusius sunkumus bei iššūkius, dažniausiai supranta, kodėl jie kilo, suvokia savo ir kitų ketinimus, ieško tinkamų sprendimo ką nors išbandydamas, tyrinėdamas, aiškindamasis, bendradarbiaudamas, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes.
17.	Kūrybiškumas	Jaučia kūrybinės laisvės, spontaniškos improvizacijos bei kūrybos džiaugsmą.	Savitai reiškia savo sumanymus įvairioje veikloje, ieško nežinomos informacijos, siūlo naujas, netikėtas idėjas ir jas savitai įgyvendina.

18.	Mokėjimas mokytis	Noriai mokosi, džiaugiasi tuo, ko išmoko.	Mokosi žaisdami, stebėdami kitus vaikus ir suaugusius, klausinėdami, ieškodami informacijos, išbandydami, sprendami problemas, kurdami, įvaldo kai kurias mokymosi strategijas, pradeda suprasti mokymosi procesą.
-----	-------------------	---	--

Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimai vertinami vadovaujantis „Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašu“ (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija). Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas – tai gairės ugdytojams, kuriose pateikiama vaiko iki šešerių metų įgyjamų esminių nuostatų ir gebėjimų visuma, ir jo ugdymosi pažangą nusakantys žingsniai. Taikant Pasiekimų aprašą vadovaujamas nuostata, kad kiekvieno vaiko pažanga priklauso nuo jo individualių galių ir ugdytojų profesionalumo. Vaikų pasiekimų vertinimas atliekamas du kartus per metus: iki spalio 31 d. (pirminis vertinimas), iki gegužės 20 d. (galutinis vertinimas). Vertinimas atliekamas nuolat stebint vaiką kasdieninėje veikloje bei fiksuojant pasiekimus aplanke. Vaiko, turinčio specialiųjų ugdymosi poreikių, pasiekimus vertina pedagogas kartu su specialistu(ais) (logopedu, socialiniu pedagogu ir kt.), individualiai dirbusiu(ais) su vaiku. Vaikų pažanga programos įgyvendinimo laikotarpiu yra vertinama nuolat, laisvai pasirenkant vertinimo būdus ir metodus, stebint vaiką kasdieninėje veikloje bei fiksuojant pasiekimus aplanke.

Tėvai (globėjai) apie vaiko ugdymo(si) pasiekimus informuojami individualiai, pokalbių metu (nuolat, metų eigoje), elektroniniame dienyne „Mūsų darželis“ (2 kartus per mokslo metus). Išsiaiškinus, kad tėvai (globėjai) neturi galimybių prisijungti prie elektroninio dienyno, mokytojai 2 kartus per mokslo metus (spalio, gegužės mėn.) jiems iš elektroninio dienyno „Mūsų darželis“ išspausdina vaikų pasiekimų vertinimo ataskaitas ir supažindina pasirašytinai.

V SKYRIUS UGDYMO TURINYS

Ugdymo turinys pateikiamas atsižvelgiant į vaiko visuminį pasaulio suvokimą ir yra orientuotas į vaiko gyvenimui ir ugdymui(si) reikalingų penkių kompetencijų plėtotę:

- *socialinę* – gyventi ir būti greta, kartu;
- *sveikatos saugojimo* - sveikai gyventi, saugiai judėti;
- *komunikavimo* - klausytis, kalbėti, išreikšiant save ir bendraujant su kitais;
- *meninę* - įsivaizduoti, pajusti, kurti, grožėtis;
- *pažinimo* - smalsauti, susipažinti, tyrinėti ir atrasti vis naują aplinkinį pasaulį.

Penkios vaiko ugdymo(si) kompetencijos sudarytos iš 18 vaiko pasiekimų sričių, kurios aprašytos „Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų apraše“.

Programos ugdymo turinyje numatytos vaiko esminės nuostatos ir gebėjimai, vaiko veiksenos. Ugdomi gebėjimai išdėstyti pagal amžiaus grupes, žingsnius.

Ugdymo turinys įgyvendinamas per visą vaiko buvimo įstaigoje laiką: jam valgant, ruošiantis ilsėtis, eiti į lauką, bendraujant, dalyvaujant auklėtojų organizuotoje ir pačių vaikų spontaniškoje veikloje.

VI SKYRIUS
UGDYMO(SI) PASIEKIMŲ SRITYS:

1. Kasdieninio gyvenimo įgūdžiai

Žingsnis	Pasiekimai	Ugdymo gairės / numatomos veiklos
1	Bando savarankiškai valgyti ir gerti iš puodelio. Pats laiko šaukštelį, bando juo valgyti. Mažais gabalėliais supjaustytą maistą ima dviem pirštais ar sauja.	Skatinama valgyti pirštais. Tirštas maistas duodamas tik šaukšteliu, skystą iš puoduko, kad jaustų skirtumą tarp to, ką valgo ir ką geria. Žaidžiant mokoma laikyti šaukštelį, puodelį, semti šaukšteliu ir pan. Žaidžiami žaidimai „Pamaitinkime lėlytę, kiškutį, žvirbliuką“. Skatinamas vaiko savarankiškumas.
2	Valgo ir geria padedamas arba savarankiškai. Kartais parodo mimiką, ženklais arba pasako, kada nori tuštintis ar šlapintis. Suaugusiojo rengiamas vaikas „jam padeda“. Suaugusiojo padedamas plaunasi, šluostosi rankas, išpučia nosį. Paprąšytas padeda žaislą į nurodytą vietą.	Skatinama valgyti savarankiškai, pasakant ar parodant, kaip valgo grupės vaikai. Žaidžiami žaidimai „Su kuo lėlytė valgo?“; „Kiškutis nori valgyti“. Atsižvelgiant į vaiko tuštinimosi ir šlapinimosi įgūdžius mokoma sėstis ant puoduko ar klozeto. Vaikui siūloma rengti lėles žaidžiant žaidimą „Lėlytė eina į kiemą“. Žaidžiami žaidimus imituojuant rengimosi veiksmus („Jurgelis meistrelis“). Rengiant vaiką, pratinama apsirengti ir nusirengti drabužėlius tam tikra tvarka, žaidinant. Kuriamos žaidybines situacijas, skatinančios vaiką panaudoti savo mokėjimus ir įgūdžius: „Parodykime žvirbliukui, kaip plauname rankes, išpučiame nosį.“ Kuriamos siužetines situacijas, skatinančios vaiką padėti žaislą į jam skirtą vietą. „Mašinytė grįžta į garažą“, „Lėlytė sėdasi prie stalo, gulasi į lovytę (vežimėlį)“, „Kaladėlės pavargo ir nori pailsėti“.
3	Savarankiškai valgo ir geria. Pradeda naudoti stalo įrankius. Pasako, ko nori ir ko nenori valgyti. Pats eina į tualetą, suaugusiojo padedamas susitvarko. Suaugusiojo padedamas nusirengia ir apsirengia, bando praustis, nusišluostyti veidą, rankas. Padeda į vietą vieną kitą daiktą.	Skatinama ragauti ir valgyti įvairų maistą. Pratinama gerai sukramtyti maistą, neskubėti, valgyti ramiai. Pratinama keltis nuo stalo tik baigus valgyti. Grupėje sudaroma galimybė žaisti žaidimus, mokant naudotis stalo įrankiais (pvz. „Gimtadienis“, „Šventė“ ir kt.). Mokoma taisyklingai naudotis tualetu. Žaidžiami žaidimai „Kuo aš apsirengsiu, eidamas į lauką ar iš darželio namo?“, dėlionė „Aprenk draugą“. Kalbamasi su vaikais apie švarą. Žiūrimi filmukai apie švarą („Baltprausys“). Sistemiškai skatinama pažaidus sudėti žaislus ir kitas priemones į vietą.

4	Valgo gana tvarkingai. Primenamas po valgio skalauja burną. Pasako, kodėl reikia plauti vaisius, uogas, daržoves. Padedą suaugusiajam serviruoti ir po valgio sutvarkyti stalą. Dažniausiai savarankiškai naudojami tualetu ir susitvarko juo pasinaudojęs. Šiek tiek padedamas apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Šiek tiek padedamas plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą. Priminus čiaudėdamas ar kosėdamas prisidengia burną ir nosį. Gali sutvarkyti dalį žaislų, su kuriais žaidė. Pasako, kad negalima imti degtukų, vaistų, aštrių ir kitų pavojingų daiktų.	Priminama, kad vaikai valgytų neskubėdami. Su vaikais kalbama apie tai, kad labai svarbu pusryčius, pietus, vakarienę valgyti tuo pačiu metu. Žaidžiami žaidimai, kuriuose formuojasi maitinimosi ritmo suvokimas (šeima, kavinė ir kt.). Žaidžiant vaikai mokomi atskirti pagrindines produktų grupes – pieną, mėsą, vaisius, daržoves. Kiekvieną kartą prieš valgant vaikai įtraukiami į stalo padengimo veiklą, siekti, kad stalai būtų serviruojami pagal taisykles, patiekalus atitinkančiais indais. Kalbama su vaikais, kodėl reikia plauti vaisius, daržoves, uogas, sudaryti sąlygas mokytis praktiškai juos nuplauti. Rekomenduojama tėvams apmokyti vaikus patogiais ir lengvai apmėgiamais drabužiais. Primenant eiliškumą, skatinama vaikus savarankiškai apsirengti ir nusirengti, tvarkingai susidėti drabužius. Mokoma vaikus taisyklingai plautis ir šluostytis rankas, praustis ir šluostytis veidą. Priminama, kad čiaudint ar kosint būtina prisidengti burną ir nosį, kad naudotųsi nosinaite. Skatinama sutvarkyti žaislus, su kuriais žaidė, įvairiai motyvuojant, padedant. Naudojamos vaizdines priemonės apie saugų elgesį. Rodomi mokomieji Amsio filmukai. Organizuojamos saugaus elgesio veiklos (šventė), kviečiami ar lankomasi pas medicinos darbuotojus, gaisrininkus, policijos pareigūnus.
5	Valgo tvarkingai, dažniausiai taisyklingai naudojami stalo įrankiais. Domisi, koks maistas sveikas ir naudingas. Serviruoja ir tvarko stalą, padedamas suaugusiojo. Savarankiškai apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Priminus plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą. Priminus tvarkosi žaislus ir veiklos vietą. Žaisdamas, ką nors veikdamas stengiasi saugoti save ir kitus. Priminus stengiasi sėdėti, stovėti, vaikščioti taisyklingai	Rodoma, kaip taisyklingai naudotis stalo įrankiais. Patraukliomis formomis kalbama apie pieno, mėsos, vaisių ir daržovių naudą. Papasakojama apie per didelio saldumynų kiekio žalą organizmui. Vaikai skatinami padėti dengiant stalą šventei. Primenama, kad sudėtų ne tik gerai matomus žaislus, bet ir tuos, kurie yra po stalu, lova, spintele ir kt. Skatinamas vaikų savarankiškumas. Pasiūloma vaikams tvarkantis apsirengti specialiais vaikiškais darbo drabužiais (virėjos, padavėjo...) Kartu su vaikais organizuojami projektai apie saugų vaikų elgesį. Primenama, kad vaikai taisyklingai sėdėtų.

6	Valgo tvarkingai. Pasako, jog maistas reikalingas, kad augtume, būtume sveiki. Įvardija vieną kitą maisto produktą, kurį valgyti sveika, vieną kitą – kurio vartojimą reikėtų riboti. Savarankiškai serviuoja ir tvarko stalą. Savarankiškai apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Suaugusiųjų padedamas pasirenka drabužius ir avalynę pagal orus. Priminus ar savarankiškai plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą. Dažniausiai savarankiškai tvarkosi žaislus ir veiklos vietą. Savarankiškai ar priminus laikosi susitartų saugaus elgesio taisyklių. Stebint suaugusiajam saugiai naudojami veiklai skirtais aštriais įrankiais. Žino, kaip saugiai elgtis gatvėje, kur kreiptis iškilus pavojui, pasiklydus. Priminus stengiasi vaikščioti, stovėti, sėdėti taisyklingai.	Kartu su vaikais aptariama, kodėl žmogus valgo. Prašoma vaikų pasakoti, ką jie dažniausiai valgo pusryčiams, pietums ir vakarienei, diskutuojama, kurie iš jų vartojamų produktų yra naudingiausi jų augimui ir gerai savijautai. Naudojama vaizdinė medžiaga (Sveiko maisto piramidė), žaidžiant mokomasi atskirti naudingą ir bevertį maistą. Organizuojami įvairių kūrybinių darbų (piešinių, inscenizacijų ir t. t.) kūrimai, jais skatinama pasirinkti sveikus produktus ir patiekalus. Klausomasi skaitomų knygelių, vaidinama, žaidžiami lota, žiūrimi filmukai apie žmogui naudingus maisto produktus (duoną, obuolius, pieną, vandenį). Žaidžiant su lėlėmis ar kitus žaidimus rūšiuojami maisto produktai (jų paveikslėlius) į naudingus ir vengtinus. Pasiūloma vaikams apsirengti lengvesniais ar šiltesniais drabuželiais. Sušlapusius rūbus, avalynę mokoma pasidžiauti. Prausykloje aprūpinama skystu muilu su dozatoriumi, parodoma, kaip ir kiek dozuoti, kad rankos būtų švarios. Primenama, kad reikia taupyti vandenį, paaiškinama, kodėl, pasiūloma vandens čiaupą atsukti tiek, kiek reikia, kad muilas nusiplautų. Žaidžiami rankų plovimo žaidimai. Parūpinama priemonių kalimo, siuvimo, dygsniavimo žaidimams. Apsilankoma su vaikais poliklinikoje, parduotuvėje, gaisrinėje, pašte... Vaikai skatinami stebėti savo ir kitų taisyklingą laikyseną, pasakyti, kai pastebės vaikštantį ar sėdintį susikūpinus.
---	--	---

2. Fizinis aktyvumas

Žingsnis	Pasiekimai	Ugdymo gairės / numatomos veiklos
1	Sėdi, šliaužia, ropoja pirmyn ir atgal, įkalnėn ir nuokalnėn, laiptais aukštyn, ko nors įsitvėręs atsistoja, stovi laikydamasis ar savarankiškai,	Vaiko regėjimo lauke manipuluojama žaislais, skatinant judėti iki jų. Skatinamas susipažinti, žaisti su nauju žaislu: apžiūrėti, liesti, purtyti, gniaužyti ir kt. Siūloma dėti žaislą ar kokį nors daiktą iš vienos rankos į kitą. Žaidžiami žaidimai su įvairaus dydžio kamuoliukais, balionais.

	žingsniuoja laikydamasis, vedamas arba savarankiškai, išlaiko pusiausvyrą. Tikslingai siekia daikto, rankos judėjimą seka akimis, pačiumpa ir laiko daiktą saujoje, paglosto žaislą jo nečiupdamas, kiša jį į burną, purto, mojuoja, stuksena, gniaužo, dviem pirštais – nykščiu ir smiliumi – suima smulkų daiktą, perima daiktus iš vienos rankos į kitą.	
2	Savarankiškai atsistoja, stovi, atsitupia, pasilenkia, eina į priekį, šoną ir atgal, eina stumdamas ar tempdamas daiktą, bėga tiesiomis kojomis, atsisėdęs ant riedančio žaislo stumiasi kojomis, pralenda per kliūtis keturpėsčia, padedamas lipa laiptais aukštyn pristatomuoju žingsniu, spiria kamuolį išlaikydamas pusiausvyrą. Pasuka riešą, apverčia plaštaką delnu žemyn, pasuka delnu aukštyn, mosteli plaštaka, paima daiktą iš viršaus apimdamas jį pirštais, išmeta daiktus iš rankos atleisdamas pirštus, ploja rankomis. Ridena, meta, gauda kamuolį.	Siūloma žaisti žaidimus, lavinančius ir įtvirtinančius vaiko judėjimą Sudaroma galimybė vaikui nešioti žaislus „takeliu“, stumdyti žaislinį vežimėlį, prikrautą žaislų, vaikytis ir ridenti kamuolį, joti ant linguojančių žaislų, važiuoti pasispiriant kojomis, eiti „tilteliu“, statyti bokštelių, užsukti ir atsukti dangtelių, lipdyti iš minkšto plastilino ir kt.
3	Pastovi ant vienos kojos (3–4 sekundes). Tikslingai, skirtingu ritmu eina ten, kur nori, vaikščiodamas apeina arba peržengia kliūtis, eina plačia (25–30 cm) linija. Bėga keisdamas kryptį, greitį.	Sudaromos sąlygos vaikui vaikščioti įvairiu atstumu, neužkliudant padėtus daiktus. Organizuojami siužetiniai pratimai, kurie skatina vaiką peržengti kliūtis, eiti plačia linija, imituoti gyvūnų šuoliavimo judesius. Sudaromos sąlygos vaikams laiptuoti kopėtelėmis siekiant tikslo – pauostyti, pasiekti, nukabinti. Sudaromos galimybės vaikui ridenti, gaudyti, mėtyti, spardyti kamuolius. Siūlomi smulkiają motoriką lavinantys žaidimai: žaidimai su makaronais, sagomis. Mokoma žirkklėmis įkirpti popieriaus kraštą

	Lipa ir nulipa laiptais pakaitiniu žingsniu, laikydamasis suaugusiojo rankos ar turėklų. Atsispirdamas abiem kojomis pašoka, nušoka nuo laiptelio, peršoka liniją, spiria kamuolį. Geriau derina akies-rankos, abiejų rankų, rankų ir kojų judesius, todėl tiksliau konstruoja, veria ant virvutės sagas, ridena, gaudo, spiria kamuolį, įkerpa popieriaus kraštą.	
4	Stovėdamas pasistiebia, atsistoja ant kulnų, stovėdamas ir sėdėdamas atlieka įvairius judesius kojomis bei rankomis. Eina ant pirštų galų, eina siaura (5 cm) linija, gimnastikos suoleliu, lipa laiptais aukštyr ir žemyn nesilaikydamas už turėklų, šokinėja abiem ir ant vienos kojos, nušoka nuo paaugštinimo. Mina ir vairuoja triratuką. Pieštuką laiko tarp nykščio ir kitų pirštų, tiksliau atlieka judesius plaštaka ir pirštais (ima, atgnybia, suspaudžia dviem pirštais, kočioja tarp delnų) bei ranka (mojuoja, plasnoja). Ištiestomis rankomis pagauna didelį kamuolį. Judesius tiksliau atlieka kaire arba dešine ranka, koja.	Vaikui siūloma įvairių žaidybinių situacijų, skatinančių vaikščioti ant pirštų, kulnų. Sudaromos sąlygos vaikui važinėti triratukais, paspirtukais. Sudaromos sąlygos minkyti tešlą, lipdyti iš modelino, plastilino. Mokoma kirpti nesudėtingas formas, po to priklijuoti jas ant popieriaus. Žaidžiami pirštukų žaidimai (Pirštukų teatras). Sudaromos sąlygos žaisti su įvairiomis gamtinėmis medžiagomis: įvairiomis kruopomis, gilėmis, kaštonais, kankorėžiais. Skatinami žaidimai, kurių metu įvairius daiktus vaikas gali imti žnyplėmis, pincetu, perdėti iš vieno indo į kitą.
5	Eina pristatydamas pėdą prie pėdos, pakaitiniu ir pristatomuoju žingsniu, aukštai keldamas kelius, atlikdamas judesius rankomis, judėdamas vingiais.	Organizuojamos veiklos, kurių metu atliekami ritminiai judesiai pečiais, galva, mušinėjami, mėtomi kamuoliai, ėjimas keičiamas bėgimu, vaikas turėtų eiti, bėgti, perlipti suolą, pralįsti po kėde ir t. t. Organizuojamos bėgimo estafetės, įvairių šuolių žaidimai, panaudojant įvairias priemones: kaspinus, kamuolius, lankus, lazdas.

	Bėgioja vingiais, greitėdamas ir lėtėdamas, išsisukinėdamas, bėga ant pirštų galų. Šokinėja abiem kojomis vietoje ir judėdamas pirmyn, ant vienos kojos, šokinėja per virvutę, peršoka žemas kliūtis, pašoka siekdamas daikto. Laipioja lauko įrenginiais. Spiria, meta kamuolį į taikinį iš įvairių padėčių. Pieštuką ir žirkles laiko beveik taisyklingai. Tiksliai atlieka sudėtingesnius judesius pirštais ir ranka (veria ant virvelės smulkius daiktus, užsega ir atsega sagas). Įsisupa ir supasi sūpynėmis.	Žaidžiami žaidimai su išsisukinėjimais, kurių tikslas – ilgiau likti nepagautam. Siūloma vaikams šokinėti per šokdynę, lanką. Siūloma piešti įvairių linijų, pieštuku apvesti daiktus: stiklinę, apverstą lėkštę. Sudaromos sąlygos vaikui žaisti su pipete. Grupėje parūpinama įvairių priemonių (sagų, rutuliukų, karolių), kad vaikas galėtų verti ant siūlo; skalbinių segtukų, kuriuos vaikas stengtųsi paimti segtuką trimis pirštais ir prisegti.
6	Eina ratu, poroje, prasilenkdamas, gyvatėle, atbulomis, šonu. Ištvermingas, bėga ilgesnius atstumus. Bėga pristatomuoju ar pakaitiniu žingsniu, aukštai keldamas kelius, bėga suoleliu, įkalnėn/nuokalnėn. Šokinėja ant vienos kojos judėdamas pirmyn, šoka į tolį, į aukštį. Važiuoja dviračiu. Rankos ir pirštų judesius atlieka vikriau, greičiau, tiksliau, kruopščiau. Tiksliau valdo pieštuką bei žirkles ką nors piešdamas ar kirpdamas. Su kamuoliuku atlieka sportinių žaidimų elementus, žaidžia komandomis, derindamas veiksmus.	Organizuojamos įvairios estafetės, kurių metu vaikai galėtų judėti poroje, ratu, sutartinai su kitais vaikais. Sudaromos sąlygos žaisti žaidimą „Klasės“, šokinėti per gumytę. Pasiūloma vaikams įverti siūlą į adatą, siuvinėti pagal trafaretą ant kartono, nerti vąšeliu, daryti kutus, bumbulą-viščiuką. Vaikai aprūpinami priemonėmis, tinkančiomis konkrečioms sportiniams žaidimams (krepšinio, futbolo kamuolius, kėglių, lazdų). Organizuojami įvairūs sportiniai žaidimai: futbolas, kvadratas, krepšinis...

3. Emocijų suvokimas ir raiška

Žingsnis	Pasiekimai	Ugdymo gairės / numatomos veiklos
1	Mimika, kūno judesiais ir garsais išreiškia džiaugsmą, liūdesį, baimę, pyktį. Patiria išsiskyrimo su tėvais nerimą ir džiaugsmą jiems sugrįžus. Išreiškia nerimą, pamatęs nepažįstamą žmogų. Mimika, kūno judesiais ir garsais išreiškia džiaugsmą, liūdesį, baimę, pyktį. Patiria išsiskyrimo su tėvais nerimą ir džiaugsmą jiems sugrįžus. Išreiškia nerimą, pamatęs nepažįstamą žmogų.	Stengiamasi suprasti vaiko emocijų reiškimo ženklus ir pasirūpinti juo, kai mažylis yra liūdnas, piktas. Vaikas kalbinamas, stengiamasi įvardyti jo emocijas. Atsiskyrus nuo tėvų, vaikui suteikiamas fizinis artumas, dėmesys nukreipiamas į įdomią veiklą, suteikiant džiugių, malonių potyrių. Užtikrinamas vaiko saugumas. Skatinamas bendravimas su kitais vaikais.
2	Džiaugsmą, liūdesį, baimę, pyktį reiškia skirtingu intensyvumu (nuo silpno nepatenkinto niurzgėjimo iki garsaus rėkimo). Emocijos pastovesnės, tačiau dar būdinga greita nuotaikų kaita. Atpažįsta kito vaiko ar suaugusiojo džiaugsmo, liūdesio, pykčio emocijų išraiškas.	Grupėje įrengti veidrodukai, kad vaikai matytų save ir savo veido išraišką. Vaikas skatinami kalbėti, įvardijamos reiškiamos emocijos. Visada skiriama dėmesio vaikui, kai jis jaučiasi blogai. Kartu su vaiku vartomos knygelės, kuriose veikėjai yra skirtingos nuotaikos. Dainuojamos skirtingų nuotaikų dainelės. Žaidžiami žaidimai su lėlėmis, kitais žaislais, kuriuose jie skirtingai jaučiasi ir elgiasi.
3	Pradedama atpažinti, ką jaučia, turi savus emocijų raiškos būdus. Pradedama vartoti emocijų raiškos žodelius ir emocijų pavadinimus.	Reaguojama į vaiko rodomus emocijų ženklus – įvardinamos ir komentuojamos emocijos ar jausmai, skirtingai reaguojama, skatinama atrasti naujų emocijų raiškos būdų. Vartomos ir skaitomos vaikui „nuotaikų knygelės“. Rodomas pavyzdys, kaip reikia reaguoti į kito vaiko emocijas: jei jis džiaugiasi, pasijuokti kartu su juo, jei liūdi, verkia – paglostyti, duoti žaislą.

	Pastebi kitų žmonių emocijų išraišką, atpažįsta aiškiausia reiškiamas emocijas ir į jas skirtingai reaguoja (pasitraukia šalin, jei kitas piktas; glosto, jei kitas nuliūdęs). Reaguojama į vaiko rodomus emocijų ženklus – įvardinamos ir komentuojamos emocijos ar jausmai, skirtingai reaguojama, skatinama atrasti naujų emocijų raiškos būdų. Vartomos ir skaitomos vaikui „nuotaikų knygelės“. Rodomas pavyzdys, kaip reikia reaguoti į kito vaiko emocijas: jei jis džiaugiasi	Mokoma atsiprašymo ir susitaikymo ritualų. Žaidžiami skirtingų emocijų žaidimai (veidukai, emocijų lėlytės).
4	Pradedama suprasti, kad skirtingose situacijose (per gimimo dieną, susipykus su draugu) jaučia skirtingas emocijas, kad jas išreiškia mimika, balsu, veiksmis, poza. Pavadina pagrindines emocijas. Atpažįsta kitų emocijas pagal veido išraišką, elgesį, veiksmus. Geriau supranta kitų emocijas ir jausmus, dažnai tinkamai į juos reaguoja (pvz., stengiasi paguosti, padėti). Pradedama suprasti, kad jo ir kitų emocijos gali skirtis (jam linksmas, o kitam tuo pat metu liūdnamas). Skatinama reikšti visus jausmus, tiek teigiamus, tiek neigiamus, ugdant	Skatinama reikšti visus jausmus, tiek teigiamus, tiek neigiamus, ugdant gebėjimą pasirinkti tinkamus jausmų raiškos būdus. Skaitomos knygelės, žiūrimi filmukai apie jausmus ir jų išraišką. Siūlomi žaidimai, skatinantys tyrinėti ar imituoti kitų žmonių nuotaiką. Skatinama pastebėti savo ir bendraamžių savijautą bei ją įvardinti.

	gebėjimą pasirinkti tinkamus jausmų raiškos būdus. Skaitomos knygeles, žiūrimi filmukai apie jausmus ir jų išraišką. Siūlomi žaidimai, skatinantys tyrinėti ar imituoti kitų žmonių nuotaiką.	
5	Atpažįsta bei pavadina savo jausmus ir įvardija situacijas, kuriose jie kilo. Vis geriau supranta ne tik kitų jausmus, bet ir situacijas, kuriose jie kyla (pakviečia žaisti nuliūdusį vaiką, kurio į žaidimą nepriėmė kiti). Pradedą kalbėtis apie jausmus su kitais – pasako ar paklausia, kodėl pyksta, kodėl verkia.	Siūlomi žaidimai, kuriuose vaikas būtų skatinamas išreikšti savo jausmus: dainuojant, piešiant, šokant, komentuojant jausmų paveikslėlius. Vaikai skatinami kalbėtis apie savijautą „Ryto rate“, skaitomos „Jausmų knygelės“, išryškinant veikėjų veiksmus, poelgius, jų nuotaikas, žaidžiami vaidmenų žaidimai. Vaikai skatinami žodžiais išreikšti įvairius jausmus, kilusius skirtingose situacijose.
6	Apibūdina savo jausmus, pakomentuoja juos sukėlusias situacijas bei priežastis. Beveik neklysdamas iš veido mimikos, balso, kūno pozos nustato, kaip jaučiasi kitas, pastebi nuskriaustą, nusiminusį ir dažniausiai geranoriškai stengiasi jam padėti. Pradedą kalbėtis apie tai, kas gali padėti pasijusti geriau, jei esi nusiminęs, piktas. Vaikai skatinami kalbėtis apie tai, kada buvo linksmas, kada – liūdnas ar piktas; samprotauti, kas pradžiugino, kas nuliūdino ar papiktino, kodėl?; kaip jaučiasi jų draugai, artimieji, kas gali juos pradžiuginti, kaip galima juos paguosti.	Vaikai skatinami kalbėtis apie tai, kada buvo linksmas, kada – liūdnas ar piktas; samprotauti, kas pradžiugino, kas nuliūdino ar papiktino, kodėl?; kaip jaučiasi jų draugai, artimieji, kas gali juos pradžiuginti, kaip galima juos paguosti. Skatinami bendri žaidimai, kuriuose reikia suprasti vienas kitą ir geranoriškai bendradarbiauti („Ožiukai ant tiltelio“). Su vaikais aptariami tinkami ir netinkami konfliktų sprendimo būdai, jie skatinami taikiai spręsti konfliktus, kritiniu atveju kreipiantis pagalbos į suaugusįjį.

	Skatinami bendri žaidimai, kuriuose reikia suprasti vienas kitą ir geranoriškai bendradarbiauti. Su vaikais aptariami tinkami ir netinkami konfliktų sprendimo būdai, jie skatinami	
--	--	--

4. Savireguliacija ir savikontrolė

Žingsnis	Pasiekimai	Ugdymo gairės / numatomos veiklos
1	Gerai jaučiasi įprastoje aplinkoje. Nusiramina kalbinamas, nešiojamas, supamas. Tapatinasi su suaugusiojo, prie kurio yra prisirišęs, emocijomis.	Žaidimams su vaiku parūpinta spalvingų, skambančių, judančių žaislų, nedūžtančių veidrodėlių. Kuriam mažai kintanti, saugi aplinka. Į vaiko nerimą reaguojama švelniai, suteikiant fizinį komfortą. Pagal galimybes kuo dažniau suteikiamas fizinis kontaktas. Stengiamasi atpažinti vaikų poreikių raškos ženklus.
2	Išsigandęs, užsigavęs, išalkęs nusiramina suaugusiojo kalbinamas, glaudžiamas, maitinamas. Pats ieško nusiramimo: apsikabina minkštą žaislą arba čiulpia čiulptuką, šaukia suaugusįjį, ropščiasi ant kelių. Pradedama valdyti savo emocijų raišką ir veiksmus, reaguodamas į juo besirūpinančio suaugusiojo veido išraišką, balso intonaciją, žodžius.	Į vaiko išreikštus poreikius reaguojama nuosekliais, pastoviais veiksmais, intonacijomis, žodžiais. Nustatomi vaikui ir jo veiklai būtini apribojimai ir nuosekliai jų laikomasi. Suteikiama galimybė išreikšti savo emocijas (pvz., nespėjus pravirkti neskubėti raminti). Padedama vaikams nusiraminti, pasiūlant minkštus, švelnius daiktus, leidžiama miegoti, apsikabinus iš namų atsineštą mėgstamą žaislą. Vaiko elgesiui reguliuoti taikoma veido mimika ir balso intonacijos. Vaikams rodomas pavyzdys, kaip reikėtų elgtis vienoje ar kitoje situacijoje.
3	Yra ramus ir rodo pasitenkinimą kasdiene tvarka bei ritualais. Jeigu kas nepatinka, nueina šalin, atsisako bendros veiklos. Geriau valdo savo emocijų raišką ir veiksmus, reaguodamas į juo	Kiekvienam vaikui taikomas priimtinas dienos ritmas, priimtini nusiramimo būdai. Siūloma vaikams žaislų ar priemonių, padedančių išreikšti jausmus. Skatinama vaikus vartoti žodžius, pasakant, ko jie nori, o ne fizinę jėgą. Skatinamas vaikų savarankiškumas, pasiteiraujant, ar jiems nereikalinga pagalba. Siūlomi įvairūs konfliktų sprendimo būdai. Grupėje įrengta vieta nusiramimui.

	besirūpinančio suaugusiojo veido išraišką, balso intonaciją, žodžius. Žaisdamas kalba su savimi, nes kalba padeda sutelkti dėmesį, kontroliuoti savo elgesį. Išbando įvairius konfliktų sprendimo ar savo interesų gynimo būdus (rėkia, neduoda žaislo, pasako suaugusiajam ir kt.). Bando laikytis suaugusiojo prašymų ir susitarimų.	Vaikui leidžiama pačiam pasirinkti, nuspręsti, ką darys, kaip pasielgs toje veikloje, kurioje jis jau sugeba priimti sprendimą. Savo veido išraiška ir kalbos intonacijomis padedama vaikui valdyti savo emocijas ir spontaniškus impulsus. Skatinama vaikus reikšti visas emocijas. Žaidžiant su lėlėmis, plečiamas emocijų ir jausmų raiškos būdų žinių ratas. Vaikas pagiriamas, kai jis atsižvelgia į suaugusiojo prašymą ir nepažeidžia susitarimų, pakomentuojant, kodėl buvo svarbu atsižvelgti į prašymą, kodėl svarbi viena ar kita elgesio taisyklė.
4	Nusiramina, kalbėdamas apie tai, kas jį įskaudino, ir girdėdamas suaugusiojo komentarus. Pradedą valdyti savo emocijų raiškos intensyvumą priklausomai nuo situacijos (pvz., ramioje aplinkoje džiaugsmą reiškia santūriau). Paklaustas ramioje situacijoje pasako galimas savo ar kito asmens netinkamo elgesio pasekmes. Nuolat primenant ir sekdamas suaugusiojo bei kitų vaikų pavyzdžiu laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių. Žaisdamas stengiasi laikytis žaidimo taisyklių.	Skatinama vaikus kalbėtis, kai jaučiasi įskaudinti ar nežino išeities sudėtingoje situacijoje. Skatinami vaikų vaidmenų žaidimai, kuriuose jie prisiima bendraamžio vaidmenį įvykusioje konfliktinėje situacijoje ir kartu ieško išeities. Siūlomi žaidimai, padedantys mokytis spręsti konfliktines situacijas ir rasti tinkamą išeitį. Taikomi paskatinimo, pagyrimo, loginių pasekmių metodai kontroliuoti emocijų raišką. Kalbamasi apie tinkamus emocijų raiškos būdus. Kartu su vaikais nustatomos paprastos kasdienės elgesio grupėje taisyklės, kuriose matosi ir vaikų atsakomybė. Vaikai paskatinami, pagiriami už taisyklių ir tvarkos laikymąsi, pagalbą auklėtojų ar kitiems vaikams.
5	Nusiramina, atsipalaiduoja, klausydamasis ramios muzikos, pabuvęs vienas, kalbėdamasis su kitais. Vis dažniau jausmus išreiškia mimika ir žodžiais, o ne veiksmais.	Grupėje įrengiama ramybės erdvė. Vaikai supažindinami su būdais emocijoms išlieti ir suteikiama galimybė jais pasinaudoti. Skatinamos vaiko pastangos pačiam spręsti problemas ir nesutarimus, ieškoti taikių išečių, keliant problemų sprendimą skatinančius klausimus: „Kaip galima išspręsti šią problemą?“, „Kas atsitiks, jeigu padarysime taip?“, skatinant pačiam spręsti problemas, neskubant patarinėti, nurodinėti.

	Ramioje situacijoje sugalvoja kelis konflikto sprendimo būdus, numato jų taikymo pasekmes. Retkarčiais primenamas laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių. Pats primena kitiems tinkamo elgesio taisykles ir bando jų laikytis be suaugusiųjų priežiūros.	Pasakojamos istorijas arba žaidžiami žaidimai, kurių veikėjai pozityviai sprendžia konfliktus. Pastebimos vaiko pastangos laikytis tvarkos ir susitarimų, jį pagiriant, padėsinant.
6	Taiko įvairesnius nusiramino, atsipalaidavimo būdus. Bando susilaikyti nuo netinkamo elgesio jį provokuojančiose situacijose, ieško taikių išeičių, kad neskaudintų kitų. Stengiasi suvaldyti savo pyktį, įniršį. Supranta susitarimų, taisyklių prasmę bei naudingumą ir dažniausiai savarankiškai jų laikosi. Lengvai priima dienos ritmo pasikeitimus.	Skatinama vaikus išreikšti savo jausmus bei nusiraminti, jį išklausant, su juo žaidžiant. Skaitomos terapinės pasakos, kalbama apie tinkamas išėjus konfliktinėse situacijose. Padedama įvardyti sudėtingus jausmus: nusivylimą, nerimą, pavydą. Leidžiama vaikams žaisti kovos žaidimus, nustatant ribas, kurias peržengus žaidimai gali tapti pavojingi, aiškintis su vaikais skirtumus tarp kovinių žaidimų ir peštynių tikrovėje.

5. Savivoka ir savigarba

Žingsnis	Pasiekimai	Ugdymo gairės / numatomos veiklos
1	Reaguoja į pasakytą savo vardą. Pradedą jausti savo kūno buvimą – apžiūrinėja, tyrinėja savo rankas, kojas, stebi jų judėjimą. Apžiūrinėja, liečia kitą vaiką, tyrinėja jo kūną.	Laikomasi pastovaus dienos ritmo ir ritualų. Dažnai kreipiamasi į vaiką vardu, įvardijant jo jausmus ir veiksmus. Žaidžiami lietuvių liaudies žaidinimai, žaidimai su vaiko kūno dalimis, jas įvardijant. Vaikas pasitinkamas ir išlydimas šiltai, su šypsena, pagiriant.

	Jaučiasi svarbus kitiems – šypsosi, krykštauja, kai aplinkiniai maloniai bendrauja su juo.	
2	Turi savo kūno išorės vaizdinius – atpažįsta save neseniai darytose nuotraukose, savo atvaizdą veidrodyje, pavadina kelias kūno dalis. Supranta, ką ir kaip gali padaryti pats, išreiškia savo norus, pyksta, kai suaugusysis neleidžia to daryti. Džiaugiasi didėjančiomis savo galimybėmis judėti, atlikti veiksmus, kalbėti, tikisi juo besirūpinančio suaugusiojo pritarimo, palaikymo, pagyrimo. Supranta, ką ir kaip gali padaryti pats, išreiškia savo norus, pyksta, kai suaugusysis prašo to nedaryti.	Žaidžiami žaidimai, judinant rankes, kojeles, liečiant nugarytę, pilvuką. Parūpinama dėžė su kamuoliukais, kad vaikas galėtų joje vartytis. Vartojami kūno dalių pavadinimai. Siūlomi žaislai su veidrodėliais, žaidimų su drabužių detalėmis (kepurėmis, kaspinais) stebint save nedūžtančiame veidrodyje. Vaiko protestas priimamas kaip jo poreikių ir norų išraiška, o ne kaprizai. Sudaromos pasirinkimo situacijos, naudojami tik būtini draudimai, susiję su vaiko saugumu. Vaikui skiriama kuo daugiau individualaus dėmesio – domintis, ką jis veikia, pritariant žvilgsniu, šypsena, pagiriant, pasidžiaugiant pasiekimais.
3	Kalba pirmuoju asmeniu: „aš noriu“, „mano“. Savo „aš“ sieja su savo veikla ir daiktų turėjimu – pasako, ką daro, ką turi. Pasako, kas jis yra – berniukas ar mergaitė, atskiria berniukus nuo mergaičių, pavadina 5–6 kūno dalis. Didžiuojasi tuo, ką turi ir ką gali daryti, tikisi, kad juo besirūpinantys suaugusieji ir kiti vaikai jį mėgsta ir priima	Įvardinami veiksmai, kuriuos daro vaikas, daro auklėtoja („darau aš, darai tu“), daiktai, kurie priklauso vaikui, paminint jo vardą. Pasiūlomi žaidimai: „mano – tavo“, „Mano kūnas“, „Mano žaidimai“ ir kt. Bendraujant su vaikais tinkamose situacijose paminimas vaiko vardas ir lytis. Pasidžiaugiama, paplojam, jei vaikas padeklamuoja, padainuoja. Pakomentuojama ir pagiriama vaiko pasiekimus atėjusiems jo pasiimti tėvams, kad vaikas tai girdėtų. Sudaroma galimybė pačiam vaikui eksponuoti norimus darbelius.
4	Supranta, kad turi nuo kitų atskirą savo norų, ketinimų, jausmų pasaulį. Pasako, kaip jaučiasi, ko nori jis pats ir kaip jaučiasi, ko nori kitas asmuo.	Siūlomos veiklos tyrinėjimams: „Kas aš esu?“, „Mano kūnas“, „Žmonių panašumai ir skirtumai“, „Mano ir kitų pomėgiai“, „Mano ir kitų jausmai“. Vaikai skatinami kalbėti apie tai, ko auklėtojas nematė, nuoširdžiai domintis ir klausinėjant apie jų įspūdžius, jausmus bei pasakojant apie save tai, ko jie nematė.

	Supranta, kad suaugęs žmogus negalėjo matyti to, ką jis matė, ką darė arba kas atsitiko, jeigu nebuvo kartu (tėvams pasakoja, ką veikė darželyje ir kt.). Mano, kad yra geras, todėl kiti jį mėgsta, palankiai vertina.	Stebima vaikų savijauta ir atkreipiamas dėmesys į jos pakitimus, ieškoma to priežasčių. Dažnai pabrėžiamas kiekvieno vaiko svarbumas ir ypatingumas grupėje.
5	Supranta, kad jis buvo, yra ir visada bus tas pats asmuo: atpažįsta save kūdikystės nuotraukose, apibūdina savo išvaizdą, teisingai pasako, kad suaugęs bus vyras (moteris), tėvelis (mamytė). Jaučiasi esąs šeimos, vaikų grupės narys, kalba apie šeimą, draugus. Savęs vertinimas nepastovus, priklauso nuo tuo metu išsakyto suaugusiojo vertinimo, siekia kitų dėmesio, palankių vertinimų.	Kalbamasi su vaiku apie jo praeitį, dabartį, ateitį. Siūlomos veiklos tyrinėjimams: „Mano kūnas, pomėgiai, norai, gebėjimai praeityje, dabar, ateityje“. Žaidžiami žaidimai, kuriuose vaikas vaizduoja tai save, tai ką nors kitą, save praeityje arba ateityje. Dažnai kalbama su vaikais apie jų šeimas, tėvelių darbus, šventes, organizuojamos bendros veiklos, šventės su tėveliais. Kalbama su vaikais apie tai, kas yra gerai, o kas blogai. Vaikas pagiriamas ar skatinamas, tai siejant su jo asmeniu, išsakomos pastabos konkrečiam jo poelgiui ar veiksmui, nesiejant su jo asmenybe. Skatinami žaidimai įvairiose grupelėse.
6	Vis geriau suvokia savo norus, jausmus, savybes, gebėjimus, šeimą, bendruomenę, Tėvynę. Ima suvokti save, kaip galintį daryti įtaką kitam (pralinksinti, padėti ir kt.) ir atsakingai pasirinkti (ką veikti, kaip elgtis, aktyviai dalyvauti priimanč su jo gyvenimu ir veikla susijusius sprendimus ar kt.). Juokiasi iš savo klaidų ar mažų nelaimių, jeigu jos nesukėlė rimtų pasekmių.	Vaikai skatinami samprotauti apie save, savo pomėgius, veiklą: „Kas? Kada? Ką? Kur? Kaip? Su kuo?“ („Kur buvai? Su kuo buvai? Ką mėgsti veikti?“). Siūloma idėjų savęs, šeimos, kitų žmonių, jų grupių, Tėvynės tyrinėjimams. Leidžiama vaikui vis daugiau rinktis pačiam, nepažeidžiant savo ir kitų saugumo bei nustatytų elgesio taisyklių. Skatinama pastebėti juokingą pusę savo klaidose ir pozityviai reaguoti į savo klaidas, sąmoningai suklystant, pademonstruojant, kaip galima juoktis iš savo apsirikimų. Skatinami pokalbiai, diskusijos apie fizines savybes, pomėgius ir elgesio savybes, šeimą, grupę, Tėvynę.

	Save apibūdina, nusakydamas fizines ir elgesio savybes, priklausymą šeimai, grupei, gali pasakyti savo tautybę. Save ir savo gebėjimus vertina teigiamai. Stebi ir atpažįsta kitų palankumo ir nepalankumo jam ženklus (pasakytus žodžius, kvietimą žaisti kartu ir kt.).	
--	---	--

6. Santykiai su suaugusiais

Žingsnis	Pasiekimai	Ugdymo gairės / numatomos veiklos
1	Verkia atsiskirdamas nuo tėvų, tačiau padedamas pedagogo pamažu nurimsta ir įsitraukia į veiklą. Atpažįsta juo besirūpinantį suaugusįjį, džiaugiasi jį pamatęs, atsako jam kalbinamas, žaidinamas, siekia būti greta.	Padedama vaikui pajusti prierašumą prie juo besirūpinančio auklėtojo, palaikant akių kontaktą su vaiku, jam nusišypsant, jį paglostant, panešiojant, pažaidžiant, užtikrinant vienodą dienos ritmą grupėje ir namuose. Rodomas asmeninis dėmesys vaikui. Bendraujant prisitaikoma prie vaiko bendravimo ritmo. Stebima ir reaguojama į vaiko rodomus ženklus apie norą būti paimtam ant rankų (tiesia rankas), pažaisiti (duoda žaisliuką, veda prie žaislų) ir kt.
2	Sunkiai atsiskiria nuo mamos, tėčio ar globėjo. Akivaizdžiai parodo prierašumą prie juo besirūpinančio suaugusiojo. Mėgsta žaisti kartu su juo, stebi ir mėgdžioja jo žodžius, veiksmus. Prieš ką nors darydamas pažiūri į suaugusiojo veidą, laukdamas pritarimo ar nepritarimo ženklų, atpažįsta suaugusiojo emocijas, jausmus. Dažniausiai vykdo jam suprantamus suaugusiojo prašymus, kreipiasi į jį pagalbos.	Sukuriami ir laikomasi atsisveikinimo su tėvais ritualų: apsikabinti, palinkėti smagių žaidimų, pasakyti, kada ateis pasiimti, susitarti, kad dar galės pamojuoti per langą, pasilikti žaislą iš namų. Sudominama įvairia veikla, kuri nukreipia dėmesį, įtraukia į veiklas. Pastebima, kada vaikui reikia auklėtojo dėmesio, ir padrašinamas, paskatinamas. Vaikui supykus, užsispyrus, reaguojama pozityviai – aiškinamosios pykčio priežastys, padedama vaikui taikyti vis daugiau būdų išreikšti savo poreikiams ir nuotaikai. Žaidžiama su vaiku taip, kad šis lyderiautų, tampant trūkstamos informacijos teikėju, elgesio modeliu, pagalbininku. Kūno kalba reaguojama į tinkamus ar netinkamus vaiko veiksmus, poelgius. Pristatomi nauji žaislai, supažindinat, kaip jie atrodo, juda, kokius garsus skleidžia, žaidžiama kartu, o tik po to skatinamas savarankiškas žaidimas.

	Bijo nepažįstamų žmonių, nežinomos aplinkos, neįprastų žaislų.	
3	Lengviau nei antraisiais metais atsiskiria nuo tėvų. Drąsiai veikia, rizikuoja, išbando ką nors nauja, kai šalia yra juo besirūpinantis suaugusysis. Mėgdžioja, tačiau žaidime savaip pertvarko suaugusiųjų veiksmus, žodžius, intonacijas. Nori veikti savarankiškai ir tikisi suaugusiojo palaikymo, pagyrimo. Ne visada priima suaugusiojo pagalbą, kartais užsispiria. Ramiai stebi nepažįstamus žmones, kai auklėtojas yra šalia jo arba matomas netoliese.	Bendradarbiaujama su vaiko tėvais, sužinant naujus jo pasiekimus, įpročius, interesus bei informuojant tėvus apie įstaigoje praleistą dieną. Skatinama vaiko iniciatyva, tačiau visuomet atskubama į pagalbą, kai vaikui reikia suaugusiojo. Skatinami vaidmeniniai žaidimai. Esant agresyviems arba nepriimtiniams veiksams, vaiko dėmesys tikslingai nukreipiamas į kitą įdomią veiklą. Į grupę kartais pakviečiami svečiai, kad vaikai pratintųsi bendrauti su nepažįstamais žmonėmis.
4	Lengvai atsiskiria nuo tėvų ar globėjų. Grupėje jaučiasi saugus, rodo pasitikėjimą grupės auklėtojais, supranta jų jausmus, bendradarbiauja su jais: guodžiasi, kalbasi, klausia, tariasi. Paklaustas suaugusiajam pasako savo nuomonę. Dažniausiai stengiasi laikytis suaugusiųjų nustatytos tvarkos, priima jų pagalbą, pasiūlymus bei vykdo individualiai pasakytus prašymus. Mėgsta ką nors daryti kartu su suaugusiuoju. Kalbasi, ką nors veikia su nepažįstamai žmonėmis, kai auklėtojas yra šalia jo arba matomas netoliese.	Siūlomos veiklos, skatinančios kalbėti apie šeimą. Organizuojamos šeimos dienos grupėje. Tėveliai kviečiami dalyvauti grupės veikloje. Dėl vaikų ugdymo, išvykų, švenčių ir kt. tariamasi su vaikais bei jų tėvais. Į grupę kartais pakviečiami svečiai, kad vaikai pratintųsi bendrauti su nepažįstamais žmonėmis, veiktų drauge.

5	Rodo, prašo, siūlo, aiškina, nurodinėja, įtraukdamas suaugusįjį į savo žaidimus, bendrą veiklą, pokalbius apie savijautą ir elgesį. Priima su veikla susijusius suaugusiojo pasiūlymus. Tikrina suaugusiojo išsakytas leistino elgesio ribas – atsiklausia, derasi, pasako, kaip pasielgė kitas, ir laukia komentarų. Dažniausiai laikosi sutartų taisyklių, suaugusiojo prašymų, pasiūlymų, tačiau stipriai supykęs, išsigandęs, susijaudinęs gali priešintis suaugusiajam. Drąsiai bendrauja su mažiau pažįstamais ar nepažįstamais žmonėmis grupėje, salėje ar įstaigos kieme.	Vaikams prašant įsitraukiama į jų žaidimus, atliekant antraeilius vaidmenis, palaikant jų sumanymus, užduodant klausimų, padedančių plėtoti žaidimą. Su vaikais kalbamas apie tai, kuo naudingos elgesio taisyklės, kodėl būtina jų laikytis, kas nutinka, kai jos pažeidžiamos. Sudaromos grupės taisyklės. Skatinama vaikus bendrauti su grupės svečiais, papasakojant apie juos daugiau, kad vaikai turėtų apie ką kalbėtis, kartu su vaikais sugalvojant jiems klausimų. Vykstama į išvykas (Žagarės regioninis parkas, socialinis paslaugų centras, gimnazija, biblioteka), kuriose bendraujama su įvairiais žmonėmis.
6	Nusiteikęs geranoriškai, pagarbiai, mandagiai bendrauti su suaugusiais. Tariasi, diskutuoja su jais dėl dienotvarkės ir elgesio taisyklių, teikia pasiūlymus, stengiasi laikytis susitarimų, nors kartais su suaugusiuoju bendrauja priešiška. Kasdienėse situacijose bando tinkamu būdu išsakyti priešingą nei suaugusiojo nuomonę. Paprašytas paaiškina, kodėl negalima bendrauti su nepažįstamais žmonėmis, kai šalia nėra juo besirūpinančio suaugusiojo.	Padedama vaikams keisti netinkamus bendravimo su suaugusiais būdus, siekiant geranoriškai bendrauti. Kartu su vaikais sudaroma dienotvarkė, tariamasi dėl jos pakeitimų. Kartu kuriamos elgesio grupėje taisyklės. Sudaromos galimybės vaikams išsakyti savo nuomonę visais aktualiais gyvenimo grupėje klausimais. Padedama vaikams išmokti būdų, kaip pasakyti savo nuomonę, neįžeidžiant kitų (tėvų, senelių, draugų). Aiškinamasi bendravimo su nepažįstamais žmonėmis taisyklės ir galimi pavojai. Išklausoma vaikų pasakojimai, atsitikimai su suaugusiais ir svarstoma, kaip kitą kartą panašiose situacijose jie galėtų elgtis.

	Žino, į ką galima kreiptis pagalbos pasimetus, nutikus nelaimei.	
--	--	--

7. Santykiai su bendraamžiais

Žingsnis	Pasiekimai	Ugdymo gairės / numatomos veiklos
1	Patinka žiūrėti į kitus kūdikius, būti šalia kitų vaikų, juos liesti, mėgdžioti jų veido išraišką, veiksmus. Mėgsta žaisti greta kitų vaikų, stebėti jų veiklą. Jiems šypsosi, mėgdžioja jų judesius, veiksmus, ką nors pasako. Gali duoti žaislą kitam, jį imti iš kito, tačiau supykęs gali atimti žaislą iš kito, jam suduoti.	Vaikai sodinami vienas šalia kito, duodama tokių pačių žaislų, skatinamas bendravimas, tačiau stebima, kad jie neužgautų vienas kito.
2	Mėgsta žaisti greta kitų vaikų, stebėti jų veiklą. Jiems šypsosi, mėgdžioja jų judesius, veiksmus, ką nors pasako. Gali duoti žaislą kitam, jį imti iš kito, tačiau supykęs gali atimti žaislą iš kito, jam suduoti.	Vaikai skatinami žaisti greta. Komentuojamos vieno ir kito vaiko norai, emocijos, veiksmai. Pagal galimybes parūpinama pageidaujamų žaislų. Skatinama būti geranoriškiems vienas kitam. Padedama vaikams pažinti grupės naujoką. Skatinama pažaisiti greta, kol auklėtojas yra šalia ir vaikai jaučiasi saugūs. Vaikai stebimi, stabdomi netinkami veiksmai ir paaiškinama, kodėl negalima taip elgtis.
3	Ieško bendraamžių draugijos. Žaidžia greta, trumpai pažaidžia su kitu vaiku, trumpam įsitraukia į kito vaiko žaidimą. Bendrauja mimika, judesiais, veiksmais, dažniau kalbasi su kitu vaiku, pakaitomis atlieka veiksmus su tuo pačiu žaislu.	Organizuojami žaidimai (estafetės), kuriuose vaikams ką nors reikėtų daryti paeiliui arba keliems vienu metu. Komentuojami draugiški vaikų veiksmai ir jausmai, pritariama ketinimui žaisti kartu, padedami įsitraukti į bendro žaidimo epizodus. Užtikrinamas vaiko saugumas. Vaikas skatinamas išreikšti nepasitenkinimą, kai kiti vaikai daro ką nors ne taip. Atsiliepiama į vaikų pagalbos prašymus. Padedama vaikui įgyvendinti ketinimus, atsižvelgiant į kitų vaikų norus. Skatinama vaikus žaisti kartu, greta, sukuriant tam palankias vietas ir aplinkybes.

	Audringai reiškia teises į savo daiktus, žaislus, nori kito vaiko jam patinkančio žaislo. Gali simpatizuoti kuriam nors vaikui.	
4	Kartu su bendraamžiais žaidžia bendrus žaidimus kviečia žaisti, priima, prašosi priimamas į žaidimą). Žaisdamas mėgdžioja kitus vaikus, supranta jų norus, stengiasi suprasti kita kalba nei jis kalbančio vaiko sumanymus. Tariasi dėl vaidmenų, siužeto, žaislų. Padedamas suaugusiojo, palaukia savo eilės, dalijasi žaislais, priima kompromisinį pasiūlymą. Gali turėti vieną ar kelis nenuolatinis žaidimų partnerius. Su jais lengvai susipyksta ir susitaiko.	Skiriama pakankamai laiko ir vietos vaikų bendriems žaidimams. Naudojamas smėlio laikrodis, susitarimai ir kiti būdai, padedantys vaikams sulaukti savo eilės, skatinama paprašyti žaislo, tartis dėl žaislo, žaisti juo kartu. Komentuojami priimtini ir nepriimtini vaiko veiksmai, primenant elgesio taisykles. Atkreipiamas dėmesys ir pagiriamas vaiko noras pasidalinti, ypač tose situacijose, kai tenka trumpam atidėti savo norų patenkinimą. Įvairiose situacijose atkreipiamas vaiko dėmesį į jo veiksmų pasekmes kitam. Vengiama lyginti vaikus, vartojant žodžius „geresnis“, „blogesnis“. Skatinamos ir palaikomos vaikų draugystės.
5	Sėkmingai įsitraukia į vaikų grupę ir nuolat kartu žaidžia. Geranoriškai veikia kartu su kitais, siūlydamas sumanymą ar priimdamas kitų sumanymą, fantazuodamas. Tikslingai atsineša žaislą iš namų bendram žaidimui su žaidimo draugu. Paprašius kitam vaikui, duoda pažaisti savo žaislu arba žaidžia juo paeiliui. Noriai žaidžia su vaikais iš kitos kultūrinės ar socialinės aplinkos, natūraliai priima vaikų skirtumus. Gali padėti kitam vaikui.	Jei grupėje yra vaikų, kurių kiti nepriima į žaidimus, stengiamasi išsiaiškinti to priežastis ir padėti atstumtiesiems įsitraukti į žaidimus. Siūlomos įvairios veiklos, turtinančios vaiko patirtį apie bendruomenę, žmones, jų veiklą, panašumus ir skirtumus. Atkreipiamas dėmesys, pagiriamas draugiškas vaikų elgesys. Tarpininkaujama vaikams ieškant išeičių konfliktinėje situacijoje. Siūlomos veiklos, kurioje keliems vaikams reikia siekti vieno tikslo, skatinamas bendradarbiavimas.

	Pats randa nesutarimo, konflikto sprendimo būdą arba prašo suaugusiojo pagalbos. Gali turėti draugą arba kelis kurį laiką nesikeičiančius žaidimų partnerius.	
6	Rodo iniciatyvą bendrauti ir bendradarbiauti su kitais vaikais, palaikyti su jais gerus santykius, domisi skirtumais tarp vaikų ir juos toleruoja. Taikiai diskutuoja, tariasi, derasi su kitais vaikais dėl žaidimų sumanymų ir veiklos. Dalijasi žaislais ir kovoja už kitų teisę žaisti paeiliui. Siekdamas rasti kompromisą, įsitraukia į derybų procesą. Supranta, kad grupė vaikų, norėdama veikti sutartinai, turi susitarti dėl visiems priimtino elgesio. Supranta, koks elgesys yra geras ar blogas ir kodėl. Suvokia savo veiksmų pasekmes sau ir kitiems. Turi draugą arba kelis nuolatinis žaidimų partnerius. Palaiko ilgalaikę draugystę mažiausiai su vienu vaiku.	Sudaromos galimybės vaikams gauti naujų įspūdžių, galinčių praturtinti jų žaidimus. Atkreipiamas vaikų dėmesys į tinkamus jų poelgius bei santykius su kitais, pabrėžiant, kad tai padeda visiems pasijusti laimingesniems. Skatinama vaikus aiškintis, kas yra gerai, o kas blogai. Kartu su vaikais kuriamos taisyklės, susitarimai, pasiryžtant jų laikytis. Siūlomos veiklos, kuriose skatinamas vaikų bendradarbiavimas. Kalbamasi, žiūrimi filmukai, skaitomos istorijos apie draugus ir draugystę.

8. Sakytinė kalba

Žingsnis	Pasiekimai	Ugdymo gairės / numatomos veiklos
1	<i>Klausymas</i>	Daug kalbamasi su vaikais, apie tai, ką tuo metu darome ir matome.

	Įdėmiai klausosi suaugusiojo. Skiria griežtą ir malonų kalbinančio suaugusiojo toną. Supranta elementarius kalbinančiojo klausimus ir prašymus. Atpažįsta artimiausios aplinkos garsus. Džiaugiasi įvairiais garsais ir ritmais. Supranta savo ir artimųjų vardus, artimiausios aplinkos daiktų ir reiškinių pavadinimus. Supranta veiksmų pavadinimus, geba veiksmams atsakyti į klausimus. <i>Kalbėjimas</i> Komunikavimui vartoja įvairius garsus ir judesius: daug čiauska, kartoja, mėgdžioja jam tariamus garsus ir skiemenis. Vartoja kelis trumpus žodelius objektams, veiksmams įvardyti, norams išsakyti, palydėti juos judesiu.	Tyrinėjama grupės aplinka, vaikui nuolat įvardijant žaislus, daiktus ir pan. Žaidžiami žaidimai – eilėraštkai, slėpynės. Vaikas skatinamas tarti jo čiaušėjimo garsus, garsų junginius, jo netariamus garsus ir garsų junginius, mėgdžioti trumpus žodelius. Su vaiku kalbama taisyklingai tariant garsus ir žodžius. Kad susidarytų ryšys tarp daikto ir žodžio, veiksmo, judesio ir žodžio, intonacija pabrėžto žodžio ir daikto ar veiksmo, daug kartų demonstruojamas tas pats daiktas ar veiksmas.
2	<i>Klausymas</i> Klausosi ir kalba, mimika, gestais reaguoja į suaugusiųjų ir vaikų kalbėjimą. Supranta vaikų ir suaugusiųjų kalbą apie artimiausios aplinkos objektus, reiškinius, santykius, nesudėtingus trumpus tekstus: žaidinimus, eilėraštkus, pasakas, pasakojimus, su dienvotvarke susijusius paaiškinimus, prašymus, paprastus klausimus. Supranta ir greitai mokosi paprastų naujų žodžių. Išklauso ir supranta du	Nuolat kalbama apie artimiausios aplinkos daiktus, reiškinius, santykius, tą patį dalyką nusakant kuo įvairesniais žodžiais. Taisyklingai vadinami su juo bendraujantys suaugusieji, įvardinamos kūno dalys, aplinkoje esantys daiktai ir žaislai. Skatinamas vaiko klausinėjimas (Kodėl?...). Kalbant su vaiku siekiama sudaryti ryšį tarp daikto ir žodžio, veiksmo, judesio ir žodžio, sutapatinti žodžio tarimą su daikto ar veiksmo rodymu. Nuolat raiškiai deklamuojami, pasakojami trumpi tekstukai. Palaikomas vaiko noras tarti, kartoti žodžius, jam padedant. Stebima, kuo vaikas domisi, į ką žiūri, ką rodo, ko klausia, ką bando pasakyti, išreikšti. Skatinama vaiką kartoti dainelių, eilėraštkų, žaidinimų, pasakėlių tekstų garsus, žodžius, frazes, juos papildant kūno kalba. Žaidžiami žaidimai, kurių metu vaikui reikėtų šokinėti, pliaukšėti delnais, šokti.

	vienas po kito išsakomus prašymus, kvietimus. <i>Kalbėjimas</i> Noriai dalyvauja pokalbiuose. Mėgdžiojimu, žodelių pakartojimais, veiksmiais, mimika dalyvauja paprastuose žodiniuose žaidimuose. Dviejų trijų žodžių sakiniais kalba apie tai, ką mato ir girdi, kas atsitiko, ko nori. Suaugusiojo padedamas kartoja girdėtus trumpus kūrinėlius.	
3	<i>Klausymas</i> Klausosi skaitomų ir pasakojamų kūrinėlių, naujų žodžių. Išklauso, supranta ir reaguoja į kelis vienas paskui kitą sekančius prašymus, siūlymus, patarimus. <i>Kalbėjimas</i> 3–4 žodžių sakiniais kalba ir klausinėja apie save, savo norus, poreikius, išgyvenimus. Pradedą mėgdžioti suaugusiųjų kalbėseną. Sako „ačiū“, „prašau“. Kalba ir klausinėja apie tai, ką matė ir girdėjo, apie aplinkos objektus, jų savybes, įvykius, net jei jų dabar ir nemato. Domisi laidomis, animaciniais filmais vaikams, kalba apie juos. Vienu ar keliais žodžiais atsako į elementarius klausimus.	Skaitoma ir pasakojama vaikams apie kitus vaikus, artimiausios aplinkos gyvūnėlius, vaikams skirtų televizijos laidų veikėjus, siejant tai su jo gyvenimiška patirtimi. Skaitoma atsižvelgiant į kūrinį – garsiai arba tyliai, greitai arba lėtai, perteikiant teksto emocijas. Kalbėjimas su vaiku nuolat įvairinamas naujais žodžiais, nusakančiais artimiausią aplinką. Mokomas suprasti suaugusiojo prašymus. Vaikas skatinamas nuolat pasakoti apie save, savo norus, rūpesčius, šeimos narius. Kalbinėmis užduotimis keliant klausimus: „Koks?“ „Kodėl?“ „Kur?“ „Kaip?“, vaikas skatinamas nusakyti aplinkos reiškinių savybes, ieškoti įvykių priežasčių ir pasekmių, pasakoti apie tai, kas vyksta ar vyko aplink vaiką. Skatinamas mandagumo žodelių vartojimas. Deklamuojami eilėraštkai, skatinama užbaigti žinomų pasakų, eilėraštkų frazes. Kartu su vaiku žiūrimi vaikiški filmukai, skatinant aptarti tai, ką matė ir girdėjo žodžiais ir gestais.

	Kalba kelių žodžių sakiniais, žodžius derina pagal giminę, skaičių, linksnį. Kartu su suaugusiuoju deklamuoja eilėraštukus, užbaigia žinomas pasakas, eilėraščius.	
4	<i>Klausymas</i> Klausosi aplinkinių pokalbių, sekamų, pasakojamų, skaitomų, deklamuojamų kūrinų literatūrine kalba, tarmiškai. Pradedą išklausti, suprasti ir reaguoti į tai, ką jam sako, aiškina suaugusysis ar vaikas. Stengiasi suprasti kita kalba kalbančių vaikų norus, pasiūlymus. <i>Kalbėjimas</i> Kalba pats sau, kalba kitam, klausinėja, užkalbina, prašo, pašaukia, kartais laikydamasis elementarių kalbinio etiketo normų. Kalba, pasakoja apie tai, ką jaučia ir jautė, veikia ir veikė. Žaidžia garsais ir žodžiais, kuria naujus žodžius. Kalbėdamas vartoja paprastos konstrukcijos gramatiškai taisyklingus sakinius, taisyklingai taria daugumą gimtosios kalbos žodžių garsų. Padedant atpažįsta žodyje kelis atskirus garsus. Deklamuoja trumpus eilėraščius, atkartoja trumpas pasakas ar apsakymus, pridėdamas savo žodžių,	Skaitomi tekstai ne tik literatūrine kalba, bet ir tarmiškai. Atkreipiamas vaiko dėmesys į kita kalba kalbančius aplinkinius. Skatinamas vaikų kalbinis bendravimas įvairiose situacijose. Bendraujant su suaugusiais, skatinama vartoti elementarius mandagumo žodžius. Vaikas skatinamas kalbėti apie dabartinę ir buvusią veiklą, esamus ir buvusius išgyvenimus, vartojant girdėtus naujus žodžius. Su vaiku stengiamasi kalbėti taisyklingų konstrukcijų sakiniais, taisyklingai tariant gimtosios kalbos garsus, skatinant įvairiuose žodžiuose juos atpažinti. Dažnai kalbama emocinga, ekspresyvia ir vaizdinga kalba. Džiaugiamasi kiekvienu vaiko žodinės kūrybos bandymu, neprieštaraujant Skaitomi tekstai ne tik literatūrine kalba, bet ir tarmiškai. Atkreipiamas vaiko dėmesys į kita kalba kalbančius aplinkinius. Skatinamas vaikų kalbinis bendravimas įvairiose situacijose. Bendraujant su suaugusiais, skatinama vartoti elementarius mandagumo žodžius. Vaikas skatinamas kalbėti apie dabartinę ir buvusią veiklą, esamus ir buvusius išgyvenimus, vartojant girdėtus naujus žodžius. Su vaiku stengiamasi kalbėti taisyklingų konstrukcijų sakiniais, taisyklingai tariant gimtosios kalbos garsus, skatinant įvairiuose žodžiuose juos atpažinti. Dažnai kalbama emocinga, ekspresyvia ir vaizdinga kalba. Džiaugiamasi kiekvienu vaiko žodinės kūrybos bandymu.

	pasakojimą palydėdamas gestais ir mimika.	
5	<i>Klausymas</i> Klausosi įvairaus turinio tekstų (grožinių, publicistinių, enciklopedinių, informacinių), apie aplinką, įvairius įvykius, reiškinius klausosi gyvai, įrašų. Supranta sudėtingesnio turinio tekstus. Supranta, kad į jį kreipiamasi ar kalbama ne gimtąja kalba. <i>Kalbėjimas</i> Natūraliai kitiems kalba apie tai, ką žino, veikia, ko nori, tikisi, nesupratus paaiškina, pakartoja. Kalba, pasakoja apie tai, kas buvo nutikę, įvykę, tai siedami su žmonėmis, tautos gyvenimu, gamtos reiškiniais. Kalbėdamas žiūri į akis. Vartoja įvairią techniką, transporto priemones bei prietaisus įvardijančius žodžius. Pasakoja, kalbasi apie matytus animacinius filmus, televizijos laidas, žaistus kompiuterinius žaidimus. Bando susikalbėti su kitakalbiu vaiku, pakartodamas jo kalbos vieną kitą žodį. Laisvai kalba sudėtiniais sakiniais, žodžius į sakinius jungia laikydamasis perprastų kalbos taisyklių. Vartoja daugumą kalbos dalių (daiktavardžius, veiksmažodžius, būdvardžius, prieveiksmius, prielinksnius ir kt.).	Sudaromos galimybės vaikui susipažinti su įvairių žanrų tekstais, pajusti tekstų stilistinę įvairovę. Skaityti įvairių žanrų tekstai (pvz., skelbimai, reklaminės skrajutės, įvairių enciklopedijų tekstai, autorinės pasakos ir pan.). Palaikomas vaiko kalbėjimas, parodant susidomėjimą tuo, ką jis kalba, užduodant vaikui atvirus klausimus, atidžiai klausantis. Skatinama kalbėti apie savo norus, išgyventus įspūdžius, vidinį pasaulį, apie nutikimą, patirtį prisimenant kuo daugiau įvykio aplinkybių, detalių, pateikiant vaikui įvairių klausimų, padedančių įvairinti kalbėjimą. Kalbant su vaiku vartojamos įvairios kalbos dalys (dalyviai, veiksmažodžių laikų įvairovė, įvairius būdvardžių laipsniai, ištiktukai, jaustukai ir pan.). Skatinama išgirsti pirmą ir paskutinį garsą jo paties, tėvų, draugų varduose, trumpuose žodžiuose, su atpažintu garsu sugalvoti naujų žodžių. Žaidžiama žodžiais juos trumpinant, įvairiai jungiant. Žaidžiami klausimų-atsakymų rimavimo reikalaujantys žaidimai (pvz., „Kas ten triuška? Tindiriuška.“) Skaitant kūrinius, nutylimos frazės ar žodžiai, skatinant vaiką juos pasakyti. Inicijuojamas eilėraščių, istorijų, pasakų kūrimas.

	Išgirsta pirmą ir paskutinį garsą jo paties, tėvų, draugų vardažodžiuose, trumpuose žodžiuose. Seka girdėtas ir savo sukurtas pasakas, kuria įvairias istorijas eilėraštkus, inscenizuoja. Deklamuoja skaitomų pasakų eiliuotus intarpus.	
6	Supranta knygelės, pasakojimo, pokalbio turinį, įvykių eigą, pajuokavimus, dviprasmybes, frazeologizmus, perkeltinę žodžių prasmę. Supranta artimiausioje aplinkoje vartojamus kitos kalbos žodžius. <i>Kalbėjimas</i> Kalba natūraliai, atsižvelgdamas į bendravimo situaciją, išsakydamas savo patirtį, norus, svajones, svarstymus, kalba apie problemų sprendimą, vartoja mandagumo bei vaizdingus žodžius (sinonimus, antonimus ir kt.), technologinius terminus (mikrofonas, pelė, klaviatūra ir kt.). Bando susikalbėti su kitakalbiu vaiku, suaugusiuoju. Garsiai svarsto savo planuojamos veiklos eigą, praneša apie tai draugui, grupei draugų, visai grupei. Klausinėja apie tai, kas išgirsta, matyta, sugalvota, pajauta.	Ugdymo veikloje klausomasi įvairios stiliistikos tekstų. Padedant vaikui suvokti pasakojimo turinį, išskiriama ir aptariama pasakojimo eiga. Žaidžiami žaidimai, susiję su pasakojimo tekstu, jį iliustruojant, inscenizuojant. Sudaroma kuo daugiau ir įvairesnių bendravimo situacijų, kurios inicijuoja turiningus vaikų pokalbius apie jiems įdomius daiktus, poelgius, reiškinius, nutikimus, vartojant jiems mažiau girdimus, sudėtingesnės sandaros žodžius. Skatinama klausinėti apie tai, kas jiems įdomu, negirdėta, diskutuoti apie tai tarpusavyje ir su auklėtoja. Pratinama vaiką reikiamą informaciją perduoti kitiems. Pasakojama vaikams apie jiems nepažįstamą patirtį, skatinant juos kurti pasakojimus apie nekasdienius, fantastinius nuotykius, personažus, vartojant išgalvotus žodžius, kalbą. Žaidžiami įvairūs garsų keitimo žodžiuose žaidimai (pvz., „kur – mur, mė – bė, zė – žė“ ir kt.). Dainuojamos ritminės dainelės, skatinančios ieškoti aplinkoje daiktų, kurių pavadinimai prasideda arba baigiasi nurodytu garsu. Kuriama dialogai, inscenizacijos, vaidinimai. Inicijuojami įvairūs vaikų žodžių žaidimai, pasakojimų būdai: spontaniški atkuriamieji, fantastiniai.

	Pasakoja, kalba apie aplinką, gamtos reiškinius, techniką, įvardydamas įvairias detales, savybes, būsenas, vartodamas naujai išgirstus sudėtingesnės sandaros žodžius. Kalba taisyklingais sudėtingais sakiniiais, vartoja pagrindines kalbos dalis. Išgirsta žodžius, kurie panašiai skamba, bet turi skirtingą reikšmę. Išgirsta pirmą, paskutinį ir žodžio viduryje esančius garsus. Skiria gimtosios kalbos žodžius nuo išgirstų kitos kalbos. Komentuoja meno kūrinius, atpasakoja pasakas, padavimus, apsakymus, matytus ir girdėtus per įvairias skaitmenines laikmenas (TV, DVD, CD). Kuria ir pasakoja įvairius tekstus, mįsles, humoristines istorijas, deklamuoja savo sukurtus kūrinėlius, žaidžia prasmingais ir beprasmyiais žodžiais, bando juokauti, kalba „ateivių“ kalbomis, „užsienio“ kalbomis. Keičia balso stiprumą, kalbėjimo tempą, intonacijas.	
--	--	--

9. Rašytinė kalba

Žingsnis	Pasiekimai	Ugdymo gairės / numatomos veiklos
----------	------------	-----------------------------------

1	<i>Skaitymas</i> Vartinėja, žiūrinėja paveikslėlių knygeles, žiūrinėja paveikslėlius. Palankiai reaguoja į knygelių skaitymą (vartymą) kartu su suaugusiais. <i>Rašymas</i> Stebi rašančiuosius, domisi įvairiomis rašymo priemonėmis brauko jomis įvairias linijas.	Kuriama aplinka, kurioje vaikas galėtų pačiais įvairiausiais būdais pažinti knygutes: vartinėti, čiupinėti, plėšyti, kramtyti, žaisti. Kartu su vaiku vartamos knygelės, žiūrimi paveikslėliai. Kalbama apie tai, kas matoma paveikslėliuose. Sudaromos situacijos, kuriose mažylis galėtų matyti, kaip rašoma.
2	<i>Skaitymas</i> Varto knygeles, žiūrinėja paveikslėlius, piršteliu juos rodo. Pradedą atpažinti jo mėgstamas knygeles, nori, kad jas jam paskaitytų. Kartais knygelę laiko taisyklingai. Reaguoja į skaitomą tekstą. Kreipia dėmesį į aplinkoje esančias raides, žodžius, simbolius. <i>Rašymas</i> Įvairiomis rašymo priemonėmis spontaniškai brauko popieriaus lape.	Kartu su vaiku skaitomos knygelės, leidžiama vaikui pačiam laikyti knygutę, versti lapus. Rodomi ir įvardinami knygelių paveikslėliai, skatinama vaikų žodinė ir kūno kalbą. Skaitomų kūrinių tekstas siejamas su vaiko gyvenimu. Vaiko rašymo poreikių tenkinimui, suteikiama galimybė pasirinkti įvairaus popieriaus ir jo amžiui tinkančių įvairių rašiklių.
3	<i>Skaitymas</i> Varto knygeles, dėmesį skirdamas ne tik paveikslėliams, bet ir tekstui, prašydamas paskaityti. Geba sieti paveikslėlius su juose vaizduojamais konkrečiais daiktais, juos pavadina. Pradedą pažinti aplinkoje esančius simbolius. <i>Rašymas</i>	Skaitoma kelis kartus per dieną, parinkus trumpus tekstus, kuriuose kartojasi tie patys žodžiai. Skaitoma normaliai, vengiant vaikiškų intonacijų, teatrališkumo. Skirtingai perteikiama atskirų personažų kalbą. Skatinama vaiką pavadinti kiekvieną paveikslėlį. Kalbamasi su vaiku apie iliustraciją, kad jis susietų vaizdą su konkrečiu daiktu. Skaitymo metu leidžiama vaikui liesti ar laikyti su tekstu susietus daiktus. Nuolat atkreipiamas vaikų dėmesys į jų artimoje aplinkoje esančius simbolius, jų reikšmę. Pozityviai vertinamos ir skatinamos vaiko keverzonės.

	Įvairiomis rašymo priemonėmis kraigalioja vertikalias ir horizontalias linijas.	
4	<i>Skaitymas</i> Domisi skaitymu, vaizduoja, kad skaito knygą, kuri jam buvo skaityta. „Skaito“ knygelių paveikslėlius, įvardija įvairių objektų ir veikėjų bruožus, veiksmus. Atkreipia dėmesį į raides, simbolius (grafinius vaizdus) aplinkoje, pradeda jais manipuliuoti įvairioje veikloje <i>Rašymas</i> Domisi ne tik įvairiomis rašymo priemonėmis. Kraigalionėse ir piešiniuose pasirodo realių raidžių elementai ir raidės. Raidėmis ir simboliais pradeda manipuliuoti įvairioje veikloje	Įvairioje bendravimo aplinkoje drauge vartomi žurnalai, knygos. Skatinama vaiką domėtis suaugusiojo skaitomu tekstu, suteikiant jam informacijos apie skaitymą. Užduodami klausimai apie tai, ką „perskaitė.“ Vaiko „perskaitytą“ tekstą pasiūloma iliustruoti. Žiūrint paveikslėlį skatinama apie jį pasakoti, kas ką daro, ką kalba. Vaiko aplinka turtinama įvairiais rašikliais, sudaroma galimybė pažinti kompiuterį. Skatinama keverzonėmis užrašyti savo vardą, pavardę, norus, pasirašinėti po dailės darbais. Aplinkoje ieškoma ir atkreipiamas dėmesys į žodžius, kuriuose yra vaiko vardo, tėčio, mamos raidė.
5	<i>Skaitymas</i> Domisi abėcėlės raidėmis. Pastebi žodžius, prasidedančius ta pačia raide. Supranta, kad kai kurios raidės turi savo pavadinimą ir specifinę grafinę raišką. Supranta kai kurių aplinkoje matomų žodžių prasmę. Sugalvoja pavadinimus paveikslėliams, knygelėms. Įvardija specifinius skaitomo teksto veikėjų bruožus. <i>Rašymas</i>	Grupėje kuriama kuo įvairesnė raidžių aplinka. Skaitomi tekstukai, kuriuose žaidžiama su kalbos garsais, kurie atspindi vaiko pažįstamas raides. Nuolat atkreipiamas vaiko dėmesys į aplinkoje esančius užrašus, simbolius, reklaminius užrašus ir pan. Skatinama vaiką pavadinti savo sukurtas knygeles, nupieštus piešinius, atliktus darbelius, nusakyti veikėjų, daiktų, veiksmų savybes būdvardžiais, veiksmazodžiais, jaustukais, ištiktukais, dalyviais, prieveiksmiais. Skatinama vaikus kurti rankų darbo knygeles su paslaptinomis durelėmis, langeliais, uždengtais paveikslėliais ir kt., sugalvoti rankų darbo knygelėms pavadinimus, tekstus. Praturtinant vaiko aplinką skirtingo turinio spaudiniais, skatinama savarankiškai kurti skelbimus, sveikinimus, kvietimus. Skatinama vaiką įvairioje veikloje kopijuoti atskiras raides, žodžius. Skatinama rašyti savo vardą įvairiais rašikliais, kompiuteriu.

	Domisi ir supranta skirtingų spaudinių funkcijas (kalendorius, valgiaraštis, reklama, bukletas ir pan.). Kopijuoja raides, paprastus žodžius. „Iliustruoja“ pasakas, pasakojimus, istorijas, filmukus, iliustracijose parašydamas nukopijuotas raides, žodžius. Kuria ir gamina rankų darbo knygeles su elementariais nukopijuotais sakiniiais, žodžiais, raidėmis. Braižo ir aiškina planus, schemas, grafikus. Bando rašyti raides, pradėdamas savo vardo raidėmis.	Skatinama vaiką savo veikloje skaitytas pasakas atvaizduoti įvairiomis schemomis, grafikais, juos komentuoti. Skatinama vaiką pasirašyti savo piešinius, darbelius pirmąja vardo raide, visu vardu.
6	<i>Skaitymas</i> Domisi knygomis, įvairiais rašytiniais tekstais, supranta nesudėtingą jų siužetą, klausinėja. Pradedą suprasti ryšį tarp knygos teksto, iliustracijų ir asmeninės patirties. Žino keliolika abėcėlės raidžių. Supranta, kad garsas siejamas su raide, o raidės sudaro žodį. Pradedą skirti žodžius sudarančius garsus, skiemenis. Pažįsta parašytą žodį kaip atskirų raidžių junginį. Gali perskaityti užrašus, kuriuos mato gatvėse, pavyzdžiui, parduotuvių, kirpyklų, kavinių pavadinimus. <i>Rašymas</i>	Grupės knygų kampelis pildomas įvairių žanrų knygomis, žurnalais. Kartu su vaikais skaitomos knygos, kalbama apie skaitomo teksto veiksmą, kokie įvykiai aprašyti. Skaitant knygeles, atkreipiamas vaiko dėmesys į atskiras raides, žodžius, teksto dėstymą įvairaus žanro knygose, vaiko vardo, jo artimųjų vardų raides. Skatinama vaiką atpažinti artimiausioje aplinkoje esančius įvairius simbolinius ženklus. Skatinama kurti žodinius tekstus, sukurtą tekstą pasiūlyti perteikti įvairiais simboliais. Skatinama vaiką kopijuoti reikiamus žodžius, raides, simbolius nuo pavyzdžių įvairiuose raidynuose, knygose, bukletuose, skrajutėse, žurnaluose, laikraščiuose, iškabose. Suteikiama galimybė atskiras raides, žodžius, simbolius ar šiaip įdomią informaciją perrašyti ar savarankiškai užrašyti kompiuteriu.

	Spausdintomis raidėmis rašo savo vardą, kopijuoja aplinkoje matomus žodžius. Piešiniuose užrašo atskirų objektų pavadinimus. Įvairiais simboliais bando perteikti informaciją. Supranta rašymo tikslus.	
--	---	--

10. Aplinkos pažinimas

Žingsnis	Pasiekimai	Ugdymo gairės / numatomos veiklos
1	Domisi aplinka, sutelkia dėmesį į arti esančius veidus, daiktus. Reaguoja į skirtingus vaizdus, paviršius, kvapus, garsus, skonus. Atpažįsta artimus žmones, žaislus, daiktus	Aplinkoje turima žaislų, spalvotų, kontrastingo dizaino daiktų, su kuriais kūdikiai gali pradėti susipažinti, atpažinti, išbandyti. Vaikui rodomas jo atvaizdas veidrodyje. Vaikui padedama pamatyti daiktus iš skirtingų perspektyvų, pvz., iš arti ar toli, iš priekio, iš šono, tyrinėti juos visais pojūčiais (matyti spalvas, liesti skirtingus paviršius, girdėti skleidžiamą garsą). Vaikas liečiamas švelniai, saugiai imamas ant rankų. Parodoma, kad dalijamasi su kūdikiu malonumu ir atradimais.
2	Stebi ir atpažįsta artimiausią savo aplinką, orientuojasi joje. Pažįsta ir pavadina kai kuriuos gyvūnus, žmones, daiktus, jų atvaizdus. Žino kai kurių daiktų paskirtį ir jais naudojasi (šukos, šaukštas, nosinaitė).	Vaikai skatinami išbandyti daiktus kaip įrankius, juos pavadinti. Parodoma, kaip tai daryti, įvardijama, kas daroma, taip mokant pavadinti veiksmą. Vaikai skatinami ir jiems padedama pavadinti įvairius daiktus, galvoti ir kalbėti apie tai, ką jie daro su žaislais ar daiktais. Inicijuojami klausimai apie tai, kodėl kas nors vyksta, atsitinka, atsakoma į juos. Sudaroma galimybė tyrinėti, kaip dviejų ir trijų dimensijų daiktai tinka vienas prie kito. Suteikiama proga dalyvauti prižiūrint tam tinkamus augalus, gyvūnėlius. Pratinama plautis rankas, naudotis dantų šepetuku ir pan.
3	Atpažįsta ir pavadina vis daugiau artimiausioje aplinkoje esančių augalų (sodo, daržo, lauko), gyvūnų, daiktų, domisi jais. Skiria atskirus gamtos reiškinius.	Skatinama vaikus stebėti ir pavadinti augalus ir gyvūnus, esančius artimiausioje aplinkoje, patalpose ir išėjus į lauką, rodomi paveikslėliai skatinant apie juos kalbėti. Sudaroma galimybė prisidėti prižiūrint kambarinį augalą, naminių gyvūnėlių. Skatinama kalbėti apie tai, ką gyvūnėlis ėda, kokius vaikus veda, ko reikia augalui, kad jis augtų ir pan.

	Orientuojasi savo grupės, darželio, namų aplinkoje. Pasako savo ir savo šeimos narių vardus. Dalyvauja prižiūrint augalus ar gyvūnus.	Padedama vaikams, tačiau netrukdoma išsakyti savo supratimą. Mokoma savo kūno dalių pavadinimų, aptariama jų paskirtis ir priežiūra. Rodoma kiekvienam vaikui, kad juo rūpinamasi, bendraujama su kiekvieno vaiko artimaisiais.
4	Pažįsta gyvenamosios vietovės objektus (namai, automobiliai, keliai, parduotuvės ir pan.). Pasako miesto, gatvės, kurioje gyvena, pavadinimus, savo vardą ir pavardę. Pastebi pasikeitimus savo aplinkoje. Pastebi ir nusako aiškiausiai pastebimus gyvūnų ir augalų požymius. Atpažįsta gamtoje ar paveiksluose dažniausiai sutinkamus gyvūnus, medžius, gėles, daržoves, grybus, pasako jų pavadinimus. Pasako metų laikų pavadinimus ir būdingus jiems požymius, skiria daugiau gamtos reiškinių (rūkas, pūga, šlapdriba).	Sudaroma galimybė stebėti augalus ir gyvūnus gamtoje ir namų aplinkoje, žiūrима paveikslėlius ir klausoma skaitymo apie naminius ir laukinius gyvūnus; patiems dalyvauti juos prižiūrint. Skatinama vaikus kalbėti apie stebimų gyvūnų ar augalų kūno dalis, išvaizdą, apie tai, ko jiems reikia, kad augtų, kaip juos saugoti, prižiūrėti. Paaiškinama, kad ne visus augalus galima ragauti, yra nuodingų arba dilginančių. Skatinama stebėti dienos orus, metų laiką ir gamtos pokyčius, kurie tuo metu vyksta. Sudaroma galimybė ne tik apie tai kalbėti, bet ir pavaizduoti piešiniu, vaidinimu, dainele, surasti paveikslus knygoje ir kt. Sudaroma galimybė tyrinėti, kaip daiktai juda ir kaip juos pajudinti, pvz., vaidinimu, dainele, surasti paveikslus knygoje ir kt.
5	Atpažįsta ir įvardija ne tik naminius, bet ir kai kuriuos laukinius gyvūnus. Samprotauja apie naminių ir laukinių gyvūnų gyvenimo skirtumus. Skiria daržoves, vaisius, uogas, nusako, kaip naudoti maistui. Domisi dangaus kūnais, gamtos reiškiniais, kurių negali pamatyti (pvz., ugnikalnių išsiveržimas, žemės drebėjimas, smėlio audra).	Organizuojama vaikų išvykas į gamtą (į Žagarės regioninį parką stebėti gamtos, gyvūnų, paukščių, augalų...), į kraštotyros muziejį (daiktai ir jų istorija), ūkius (naminių gyvūnų priežiūra, kultūrinių augalų auginimas), tėvų darbovietes (profesijos), skiriant jiems nedideles užduotis, ką turėtų pastebėti, ko paklausti. Grįžus padedama vaikams sudėlioti parodėlę grupėje iš rastų įdomių daiktų, gamtinės medžiagos (akmenukai, plunksnos, sėklos, lapai ir t. t.), piešinių, paveikslukų, bukletukų ir pan. Parsineštą gamtinę medžiagą mokoma grupuoti pagal požymius. Vaikams sukuriama situacijas aiškintis (ragauti), kaip daržovės, vaisiai, uogos vartojami maistui, kuo jie naudingi, diskutuoti apie tai, kuriuos jie mėgsta ir kurių – nelabai.

	Pasakoja apie savo šeimą, jos buitį, tradicijas. Moka papasakoti apie savo gimtąjį miestą ar gyvenvietę. Pasako savo gatvės pavadinimą. Įvardija kelis žinomus gimtojo miesto objektus. Gali savarankiškai nueiti į darželio salę, logopedės kabinetą. Atranda buities prietaisų, skaitmeninių technologijų panaudojimo galimybes, noriai mokosi jais naudotis.	Vaikams suteikiama proga išbandyti techniką, kuri padeda tyrinėti judėjimą, pvz., ratai, skridiniai, magnetai, sūpynės. Skatinama domėtis šeimos tradicijomis ir apie jas kalbėti. Parodoma, kad ir darželyje laikomasi tradicijų, švenčiamos šventės (Rugsėjo 1, Kalėdos, Užgavėnės, Šeimos šventė...). Įtraukiama į pasiruošimą joms visus vaikus, sudaroma jiems sąlygas dalyvauti, klausytis vaikų idėjų ir padedama jas įgyvendinti, stengiamasi, kad tai būtų tikra šventė, o ne koncertinis pasirodymas.
6	Pastebi aiškiai matomus skirtumus ir panašumus tarp gyvūnų ir augalų. Samprotauja apie tai, kur gyvena, kuo minta naminiai ir laukiniai gyvūnai. Moka prižiūrėti kambarinius augalus, daržoves, stebi jų augimą. Papasakoja apie naminių gyvūnų naudą žmonėms ir augalų naudojimą maistui. Pradeda suprasti Žemės, Saulės, Mėnulio ir kitų dangaus kūnų ryšius. Pasako tėvų profesijas, įvardija savo giminaičius, žino savo namų adresą. Pasako savo šalies ir sostinės pavadinimą. Skiria ir pavadina suaugusiųjų profesijas, darbus ir buitį palengvinančią techniką (prietaisai, transportas, įrenginiai). Samprotauja apie tai, kad gamindami daiktus žmonės įdeda daug darbo,	Sudaroma vaikams galimybes pažinti gamtinę ir socialinę aplinką stebint artimiausius objektus, t. y. kraštovaizdžius, augalus, gyvūnus, statinius, paminklus ir kt. Organizuojama netolimas išvykas (į parką, miestelį, kapines, prie Švėtės...). Pagal galimybes keliaujama pėsčiomis ir autobusu. Kartu su vaikais atliekame nesudėtingus bandymus, pvz., tirpinti medžiagas, daiginti sėklas, išardyti nebereikalingus prietaisus ir pan. Siūloma vaikams tyrinėti žemėlapius, gaublių. Supažindinama su giminės medžiu. Ekskursijos į tėvelių darbovietes. Kviečiama tėvelius papasakoti apie savo profesiją. Turima grupėje kampelį su Lietuvos atributika. Pagal galimybes supažindinama vaikus su senoviniais rakandais, leidžiama juos išbandyti, lyginti juos su dabartine technika. Švenčiama tradicinės šventės. Naudojama vaizdo įrašus apie Respublikoje švenčiamas tradicinės šventes, fotoalbumus apie gamtą, kalbama apie tai, ką juose pamatė. Skiriama užduotėles vaikui stebėti žvaigždes žiemą ryte, einant į darželį ir pasakoti. Stebima su vaikais įvairius gamtos reiškinius. Supažindinama su atliekų panaudojimo galimybėmis ir siūloma daryti įvairius darbelius iš jų. Siūloma stalo žaidimų, įvairių lotų. Siūloma vartyti žurnalus ir kt.

	kokių savybių žmogui reikia darbe, kokios yra profesijos. Domisi, kokie daiktai buvo naudojami seniau, kaip jie pasikeitė. Papasakoja apie tradicines šventes. Pradedą jausti prierašumą prie artimiausios gamtinės aplinkos, dalyvauja ją prižiūrint ir puošiant, suvokia savo vietą joje, pažįsta ir įvardija gyvenamosios vietovės objektus (upę, kalvą, mišką ir pan.), gyvūnus ir augalus. Rodo pagarbą gyvajai ir negyvajai aplinkai ir besiformuojančią atsakomybę už jos išsaugojimą. Mokosi rūšiuoti atliekas.	
--	---	--

11. Skaičiavimas ir matavimas

Žingsnis	Pasiekimai	Ugdymo gairės / numatomos veiklos
1	<i>Skaičiavimas</i> Gestais, mimika parodo, jog suvokia, ką reiškia yra (nėra), dar, taip (ne). <i>Matavimas</i> Susidomi, kai parodomas kitokios formos, dydžio, spalvos daiktas: siekia jį paimti, tyrinėja. Atkreipia dėmesį į judančius, artėjančius daiktus, daug kartų kartoja matytus veiksmus su daiktais.	Žaidžiama tą patį žaidimą (pvz., „Šilta-šalta“) su tuo pačiu žaislu. Žaidimo metu kalbinama vaiką, vartojant žodžius „yra“, „nėra“, „dar“, „taip“, „ne“, juos palydima atitinkamais gestais, mimika (pvz., pritariant – palinksima galva, nusišypsoma, nepritariant – papurtoma galva, susiraukiama). Žaidžiama tuos pačius žaidimus su skirtingų spalvų, dydžių, formų daiktais: priartinama – nutolinama, paslepama – parodoma, sugretinama. Įvardijant daikto spalvą, dydį, formą, daroma pauzės, vis pakartojama žodžius, jei norima, kad vaikas juos įsidėmėtų.
2	<i>Skaičiavimas</i>	Klausoma ir teatralizuojama žaidimus, daineles, skaičiuotes pasakėles, eilėraštnkus ar žaisti žaidimus, kuriuose kas nors skaičiuojama, kartoja, randama dar ir dar... (pvz., eilėraštnkai „Mano batai buvo du“, „Du gaideliai“, kopūsto lapų lupimas po vieną).

	Supranta, ką reiškia vienas, dar vienas, du, daug (parodo pirštukais, kiek turi metukų). <i>Matavimas</i> Žaisdamas stengiasi rasti reikiamos formos, dydžio ar spalvos daiktą. Nuotraukoje, piešinyje atpažįsta anksčiau matytą daiktą. Supranta vis daugiau žodžių, kuriais nusakoma daikto forma, dydis, spalva, judėjimas erdvėje: paimti didelį, nueiti iki, pažiūrėti į viršų ir pan.	Sukuriama aplinką, kurioje vaikas galėtų vartoti tas pačias knygeles kietais viršeliais, nevaržomai ardyti ir surinkti daiktus, tyrinėti jų dydžių santykius, visaip eksperimentuoti su spalvomis, dydžiais ir formomis, įvairiai judėti. Domimasi vaiko veikla, jį kalbinant. Darant pauzes, pakartojant žodžius, judesius, skatinama vaiką juos įsidėmėti.
3	<i>Skaičiavimas</i> Skiria žodžius: mažai (vienas, du) ir daug. Paprašytas duoda kitiems po vieną žaislą, daiktą. Geba išrikiuoti daiktus į vieną eilę. <i>Matavimas</i> Tapatina daiktus pagal formą, dydį. Suranda tokios pat spalvos (raudonos, mėlynos, geltonos, žalios) daiktus. Supranta, kad bokštas, kurio viršuje bus didesnės, o apačioje mažesnės kaladėlės, nebus tvirtas. Supranta ir pradeda vartoti daiktų palyginimui skirtus žodžius: didelis – mažas, ilgas – trumpas, sunkus – lengvas, storas – plonas, toks pat, ne toks, kitoks, vienodi – skirtingi ir pan.	Duodama vienodo dydžio ir formos daiktų ir mokoma paimti vieną (du) daiktus, padalyti daiktus po vieną (pvz., kitiems vaikams), sudėlioti juos į dvi, tris krūveles. Klausama, kurioje iš dviejų grupių yra vienas daiktas ir kur jų yra daug ir pan. Teatralizuojama dainėles, pasakas, žaidžiama žaidimus, kuriuose kas nors paeiliui daroma, rikiuojama (pvz., pasaka „Ropė“, lietuvių liaudies daina „Išėjo tėvelis į mišką“). Vartoma knygeles, kuriose pavaizduoti objektai leidžia samprotauti apie dydžius, formas, spalvas. Skatinama vaiką pakartoti paveikslėliuose pavaizduotų objektų dydį, formą, spalvą nusakančius žodžius. Sudaroma galimybės rūšiuoti daiktus. Leidžiama eksperimentuoti su įvairių formų ir dydžių daiktais, kaladėlėmis, kai iš jų norima pastatyti kuo aukštesnį bokštą, nutiesti ilgesnį kelią ir pan.
4	<i>Skaičiavimas</i>	Naudojama paveikslėlius, kuriuose pavaizduoti 1–3 daiktai ar dvi trys 1–3 daiktų grupės. Atkreipiami dėmesį, koks daiktų skaičius grupėje, klausama „Kiek?“ „Ar daiktų yra po lygiai?“ ir pan. Žaidžiama su vaiku domino.

Pradedama skaičiuoti daiktus, palygina dvi daiktų grupes pagal daiktų kiekį grupėje. Padalina daiktus į grupes po lygiai (po du, po tris). Supranta, kad prie daiktų pridedant po vieną jų skaičius grupėje didėja, o paimant po vieną – mažėja. Pradedama vartoti kelintinius skaitvardžius (pirmas, antras...). <i>Matavimas</i> Atpažįsta ir atrenka apskritos (skritulio), keturkampės (keturkampio), kvadratinės (kvadrato) formos daiktus, vienodo dydžio ar spalvos daiktus. Statydamas, konstruodamas, komponuodamas, grupuodamas pradeda atsižvelgti į daikto formą, dydį, spalvą. Labai skirtingus ir vienodus daiktus palygina pagal ilgį, storį, aukštį, masę ir pan. Dydžių skirtumams apibūdinti pradeda vartoti žodžius: didesnis – mažesnis, ilgesnis – trumpesnis, storesnis – plonesnis, aukštesnis – žemesnis ir pan. Už save didesnius daiktus vadina dideliais, o mažesnius – mažais. Pradedama skirti dešinę ir kairę savo kūno puses, kūno priekį, nugarą. Nurodydamas kryptį (savo kūno atžvilgiu) vartoja žodžius: pirmyn –	Teatralizuojama dainėles, pasakas, kuriose veikėjai ką nors dalijasi. Mokoma apibūdinti erdvės objektus, nurodant į juos panašius iš kasdienės aplinkos ir vartojant tokius palyginimus kaip: „panašus į Rubiko kubą“, „apvalus kaip kamuolys“, „tokios pat formos kaip skardinė“ ir pan. Formuojama supratimą, kad figūros forma nepriklauso nuo jos spalvos ir dydžio. Leidžiama vaikui manipuliuoti daiktais, stebėti kitus, kaip jie komponuoja įvairius daiktus, eksperimentuoti. Pasiūloma žaisti lego. Prašoma palyginti kasdienėje aplinkoje pasitaikančių daiktų ilgį, aukštį, masę, storį, plotį ir t. t., juos dedant vieną prie kito, kilnojant. Formuojama supratimą, kad daikto (pvz., virvutės) ilgis, masė nesikeičia, daiktą (virvutę) susukus ar sulenkus. Žaidžiama judrius žaidimus, kai reikia pasirinkti teisingą kryptį savo kūno atžvilgiu. Kalbamasi apie tai, ką vaikas kasdien daro ryte, dieną, vakare, naktį. Vaikščiojant, žaidžiant gamtoje, atkreipiama dėmesį į metų laikams būdingus požymius.
--	---

	atgal, kairėn – dešinėn, aukštyr – žemyn. Paros dalis sieja su savo gyvenimo ritmu. Žino metų laikus ir būdingus jiems požymius.	
5	<i>Skaičiavimas</i> Supranta, kad daiktų skaičius nepriklauso nuo daiktų formos, dydžio ir kitų savybių bei jų padėties erdvėje. Skaičiuoja bent iki 5. Dėliodamas kelis daiktus, sugeba atsakyti klausimus: „Kiek iš viso?“ „Kiek daugiau?“ „Kiek mažiau?“ Pastebi, kaip sudaryta daiktų (elementų) seka, geba pratęsti ją 1–2 daiktais (elementais). Pratęsdamas pasikartojančių daiktų (elementų) seką, nebūtinai laikosi tos pačios sudarymo logikos (pvz., iš pradžių gali imti daiktus (elementus) pagal vieną požymį, vėliau – pagal kitą). Skiria kelintinius skaitvardžius. <i>Matavimas</i> Skiria trikampę, stačiakampę formas. Randa mažai besiskiriančius daiktus. Kalbėdamas apie spalvą, vartoja žodžius „vienos spalvos“, „dvispalvis“. Grupuoja, komponuoja daiktus, atsižvelgdamas į jų spalvą, formą arba dydį.	Prieš pradėdant žaisti stalo žaidimą, paklausiama vaikų, ar visi žaidėjai paėmė reikiamą kortelių skaičių. Skatinama vaikus ne veiksmu, o žodžiu pasakyti, kaip turėtų pasielgti ne tokį kortelių skaičių paėmęs žaidėjas, vartojant tokius posakius, kaip „atiduok man“, „paimk iš manęs“, „padėk į šoną“, „paimk dar“ ir pan. Pasiūloma vaikui dalyvauti žaidimuose, kuriuose kas nors skaičiuojama, kartojami du trys skirtingi judesiai ar garsų elementai, kur vaikas turėtų keisti savo ar daikto padėtį erdvėje ar daryti ką nors tam tikra seka (pvz., žaidimai „Trečias bėga“, „Daryk taip, kaip Jonelis daro“; žaidimas, kai nutilus muzikai ar suplojus kaskart pasakoma, kaip kitaip vaikai turi pasielgti: susigrupuoti – sustoti po du, susėsti į du ratukus, parodyti 4 pirštukus ir pan.). Kalbamasi su vaikais apie tai, kiek veikėjų buvo pasakoje, kokia buvo įvykių pasakoje eilė, ką darė pirmasis, antrasis ir t. t. veikėjai (pvz., pasaka „Trys paršiukai“, „Mergaitė ir lokys“, „Pagrandukas“). Žaidžiama stalo žaidimus. Karpoma, pašoma, spalvinama trikampių, stačiakampių. Iš įvairių formų detalių ar piešiant (spalvinant) figūras kuriama aplikacija, ornamentas, šventinė atributika, įvairius daiktus, kuriais galima papuošti aplinką. Skatinama vaiką naudoti sąlyginį matą (trečią daiktą) daiktų dydžiams palyginti (pvz., matuoti pėdomis, žingsniais). Kaupiama tvermės dėsniui suvokti reikalingą patyrimą (pvz., plastilino gabaliukui suteikti vis kitą formą). Kartu skaitoma knygeles, „rašoma“ laiškus. Žaidžiama judrius žaidimus, kuriuose vaikams tenka vartoti vietą ir padėtį nusakančius įvairius žodžius. Domimasi, ką vaikai veikė vakar, kalbamasi apie tai, kas bus rytoj. Žaidžiama žaidimus, padedančius suvokti laiko trukmę.

	Palygindamas daiktų dydžius, naudojami sąlyginiai matavimai (trečių daiktų). Kalbėdamas apie atstumą, daiktų ilgį, plotį, aukštį, storį, masę, vartoja žodžius: ilgesnis – trumpesnis, siauresnis – platesnis, aukštesnis – žemesnis, lengvesnis – sunkesnis. Supranta, ką reiškia sudėlioti nuo mažiausio iki didžiausio ir atvirkščiai. Supranta, kad knygos skaitomos iš kairės į dešinę ir iš viršaus į apačią. Juda nurodyta kryptimi. Skiria ir žodžiais išreiškia erdvinius daikto santykius su savimi: priešais mane, už manęs, šalia manęs, mano kairėje ir pan. Pradedą suvokti praeitį, dabartį, ateitį. Skiria sąvokas šiandien, vakar, rytą.	
6	<i>Skaičiavimas</i> Susieja daiktų (realių ar pavaizduotų) kiekį su atitinkamu daiktų skaičių žyminiu simboliu. Skaičiuoja bent iki 10. Palygina mažai daiktų turinčias grupes pagal kiekį. Supranta ir vartoja žodžius: daugiau (mažiau) vienu, dviem, po lygiai, pusiau, į 2 dalis, į 4 dalis. Atpažįsta, atkuria, pratęsia, sukuria skirtingų garsų, dydžių, formų, spalvų sekas su 2–3 pasikartojančiais elementais.	Skatinama vaiko norą sužinoti, pažinti, kuo daugiau išmokyti. Leidžiama pasirinkti vaikui įdomius ir suprantamus stalo žaidimus, dalomąją medžiagą, taip pat veiklą, kurioje dalyvaudamas jis galėtų lavinti savo mąstymo ir skaičiavimo įgūdžius, formuoti svarbius tolimesniam matematikos mokymuisi vaizdinius. Skatinama vaiką aiškinti kitiems savo mintis, idėjas apie atliekamus skaičiavimus. Kalbėdamas vaikas geriau pajunta skirtumą tarp to, ką jis mano, ir to, ką jis sako (tai labai svarbu vystantis vaiko mąstymui). Mokoma vaiką kuo įvairesnėse aplinkose pastebėti įvairius sekų sudarymo būdus ir pasiūloma kuo įvairesnės veiklos, kuria vaikas galėtų išbandyti matytus ir paties sugalvotus sekų sudarymo būdus. Skatinama vaiką aplinkoje ieškoti daiktų ir jų dalių, savo forma primenančių pažįstamas, matytas geometrines figūras. Matuojama pėdomis, sprindžiais, piršto storiu, lazdele ir pan.

<i>Matavimas</i> Skiria plokštumos ir erdvės figūras: skritulį ir rutulį, kvadratą ir kubą. Klasifikuoja daiktus pagal dydį, formą arba spalvą. Matuodamas atstumą, ilgį, tūrį, masę, naudojami vienu ar keliais sąlyginiais matais (savo pėda, sprindžiu, trečiu daiktu). Atranda, kad į skirtingos formos daiktus galima sutalpinti tą patį skystų ar birių medžiagų (vandens, smėlio ir kt.) kiekį. Lygindamas dydžius, vartoja jų skirtumo didumą pabrėžiančius žodžius (šiek tiek didesnis, truputį mažesnis, didžiausias, mažiausias ir kt.). Apibūdina daiktų vietą ir padėtį kitų daiktų ar vienas kito atžvilgiu, sakydamas: į kairę – į dešinę, aukščiau – žemiau, virš – po; šalia, greta, viduryje, tarp, priešais, prie, prieš, paskui, šalia vienas kito, už, prieš, tarp, viduje, išorėje ir kt. Žino, jog gamtoje esama įvairios trukmės pasikartojančių ciklų (kartojasi savaitės dienos, metų laikai ir pan.).	Pasiūloma veiklą, formuojančią supratimą apie tvermės dėsni (pvz., sudaroma sąlygas eksperimentuojant atrasti, kad toks pat medžiagos ar produkto kiekis gali būti supakuotas skirtingų formų pakuotėse). Sudaroma sąlygas atrasti, kad skirtingos formos daiktai gali būti tos pačios talpos ar masės. Siūloma žaidimus, veiklą, kurioje dalyvaudamas vaikas įgytų supratimą apie ilgio, tūrio, masės matavimo priemones ir būdus. Formuojama ir plėtojama vaiko žodyną, reikalingą dalinantis idėjomis apie daiktų dydžių santykius („šiek tiek didesnis“, „truputį mažesnis“, „didžiausias“, „mažiausias“ ir kt.). Pasiūloma veiklą, kurioje aktyviai dalyvaudamas vaikas galėtų plėsti žodyną, reikalingą judėjimo kryptį, daiktų vietai nusakyti. Žaidžiama žaidimus su smėlio laikrodžiu, žadintuvu. Atkreipiama vaiko dėmesį į tai, ką galima nuveikti per minutę, 10 minučių, dieną, savaitę. Skatinama dažniau vartoti savaitės dienų pavadinimus. Kalbama apie metų laikų kaitą, įvairiu metų laiku atliekamus darbus.
---	---

12. Meninė raiška

Žingsnis	Pasiekimai	Ugdymo gairės / numatomos veiklos
1	<i>Muzika, šokis</i> Reaguoja į muzikos garsus, melodijas, balso intonacijas, judesius, išraiškingą mimiką, suklusdamas, sutelkdamas žvilgsnį, nutildamas, nustodamas arba pradėdamas judėti, krykštaudamas, judėdamas, žaisdamas balso intonacijomis, garsais. <i>Žaidinimai ir vaidyba</i> Kalbinamas, žaidinamas reiškia emocijas, norus įvairiomis balso intonacijomis, veido mimika, lingavimu, plojimu mojuodamas žaislu, daiktu. <i>Vizualinė raiška</i> Storu pieštuku, teptuku, kreidele baksnoja, brauko, tepinėja, spaudinėja palikdamas pėdsakus (taškus, įvairių kryptų linijų brėžius, dėmes). Domisi ir džiaugiasi dailės priemonėmis, jas apžiūrinėja, ragauja, varto.,	Ugdymo gairės / numatomos veiklos Dainuojama trumpas, vaiko pasauliui artimas dainas, lopšines vaikui ir su vaiku. Žaidinama, supama, kutenama, myluojama, jodinama, linksminama vaiką specialiai šiems tikslams skirtais žaidinimais ir liaudies dainelėmis. Išraiškingai ir džiugiai bendraujama su vaiku, siekiant sukelti jam teigiamas emocijas. Į vaiko skleidžiamus garsus atsakoma balsu, perteikiant įvairias vokales galimybes, o judesius atkartojama, palaukiant, kol vaikas atsakys judesiu. Taip skatinamos pirmosios vaiko kūrybinės iniciatyvos. Vaikas nešiojamas, ritmingai sūpuojamas, kilnojamas, judinama jo rankas ir kojas. Vaikui pradėjus kaip nors intonuoti, veikti, bandoma jam pritarti, veikiama kartu. Drąsinama vaiką rodyti iniciatyvą, veikti, tyrinėti. Žaidinama su žaislu ir be jo, kalbamasi įvairiomis emocijomis intonacijomis. Teigiamas emocijas reiškia kiek pabrėžtinai, kad vaikas įsimintų. Žaidinimus, pokštavimus kartojama keletą kartų. Sudaroma sąlygos vaikams pamatyti žaismingą, elementarių pasikartojančių veiksmų suaugusiojo piešinį, lipdymą, kad vaikas pats panorėtų išbandyti vienokius ar kitokius veiksmus. Pasiūloma vaikui saugią, geros kokybės, minkštą, ryškių dailės priemonių ir medžiagų, kad jomis ką nors veikdamas patirtų džiaugsmą.
2	<i>Muzika, šokis</i> Įdėmiai klausosi muzikos ir aplinkos garsų, spontaniškai žaidžia balso intonacijomis, rankų ir kojų judesiais mėgdžioja žaidinimų judesius, suaugusiųjų balso intonacijas, muzikos garsus, dviejų– trijų garsų melodijas ar daineles. Skambant muzikai ritmiškai ploja, trepsi, tūpčioja, barškina, stuksena	Su vaikais klausomasi įvairių stilių muzikos (etninės, klasikinės, džiazo, roko ir kt.) bei sudaroma muzikinė aplinka, kurioje vaikas galėtų išgirsti įvairius aplinkinio pasaulio garsus. Dainuojama su vaiku trumpas, nesudėtingas, pasikartojančio teksto daineles, niūniuojama, kalbama vieno aukščio tonu atskirus garsus ar žodžius. Parenkama įvairios muzikos ir garsų, skatinant vaikus judėti – klasikinę, gamtos garsus (lietaus, jūros, upelio čiurlenimo, paukščių balsų, ugnies traškėjimo), tylą. Judant su vaikais išgaunama kūno perkusijos garsus (plekšnoti per šlaunis, pilvą, skruostus, barbenti pirštais į grindis ar kt.). Suteikiama vaikams pakankamai laiko tyrinėti įvairius judesius, žaidinama juos, naudojant plaštakų, galvos judesius, kykavimus.

	koku nors daiktu. <i>Žaidinimai ir vaidyba</i> Žaidžiant sūpavimo, kykavimo, jodinimo, kutenimo, pirštukų žaidimus bei žaidimus mėgdžioja įvairias išgirstas intonacijas, parodytus veiksmus. Įvairius jausmus, norus rodo judesiais ir veiksmais (pamojuoja, apkabina). <i>Vizualinė raiška</i> Spontaniškai keverzoja rankų judesių piešinius, juos apžiūrinėja. Džiaugiasi (šūkčioja, krykštauja, mojuoja rankomis) dailės priemonės (tirštais dažais, minkšta tešla) paliekamu pėdsaku ir patiriamais jutimais, siekia pakartoti ir pratęsti įdomią patirtį. Tyrinėdamas dailės medžiagas ir priemones, intuityviai atranda skirtingus veikimo su jomis būdus (brauko pirštais varvina dažus, maigo tešlą).	Sudaroma galimybės kartu su vaiku groti vaikiškais skambančiais žaislais, barškučiais, parūpinama medinių, plastmasinių žaislų, su kuriais vaikas galėtų veikti. Žaidžiant su vaikais reiškia savo jausmus, norus, rodoma judesius ir veiksmus („Virus viru košę“, „Eisim eisim į turgelį“). Kalbama maloniomis, linksmomis intonacijomis, skatinama mėgdžioti veiksmus ir intonacijas. Vedžiojant žaislą, kartoninę figūrėlę, parodoma, kaip galima veikti, skatinama vaiką pamėgdžioti ir atrasti savų veikimo būdų. Kartojama tuos pačius veiksmus, žodžius, balso intonacijas. Matant, kad vaikas nori tęsti veiklą, pasiūloma pasirinkti kitą popieriaus lapą, jau pažįstamą arba naujų piešimo priemonių bei medžiagos. Vaiko veiklai skiriama daug dėmesio, pritariama žvilgsniu, šypsena, pagiriama, pasidžiaugiama pasiekimais. Sudaroma galimybės žaisti, tepinėti dažais, pašėlioti, dėti spaudus kempinėle (pvz., atsisėdus prie stalo ar ant grindų, stovint prie mažo molberto ar dažant kartoninio namelio sienas), ant įvairaus dydžio, ilgio, formos ar spalvos, paviršiaus popieriaus, daiktų (pvz., ant slidaus plastiko šiurkštaus akmens).
3	<i>Muzika</i> Emocingai atliepia klausomus kūrinius (vaikiškas dainas, instrumentinius kūrinius) – šypsosi, džiaugiasi, ploja, trepsi, sėdėdamas sūpuoja kojas ar pan. Vienas ir kartu su kitais dainuoja 2–4 garsų daineles, palydėdamas jas judesiais. Drauge su pedagogu žaidžia muzikinius žaidimus, jų tekstą imituoja	Klausoma su vaikais dainelių apie paukščius, žvėris, gamtos reiškinius ar trumpų instrumentinės muzikos kūrinių. Dainuojama su vaikais įvairaus turinio dainas, imituojuant jų tekstą judesiais. Žaidžiama muzikinius žaidimus, einama ratelius, tekstą imituojuant judesiais. Skatinama judėti pagal muziką einant, bėgant, apsisukant. Aprūpinama vaikus nesudėtingais vaikiškais muzikos instrumentais (ritminėmis lazdelėmis, būgneliais, barškučiais, varpeliais, mediniais šaukštais ir kt.), daiktais ir kartu su vaikais grojama ritminiais muzikos instrumentais, klausomasi jų skleidžiamų garsų. Tyrinėjama instrumentų ir daiktų garsines galimybes, duodant vaikams laiko tyrinėti. Sudaroma sąlygas ir skatinama vaikus kurti, dainuojant apie tai, ką jie veikia, žaidžia, mato, girdi.

rankų, kūno judesiais (žingsniuoją, bėga, apsisuka). Apžiūrinėja, tyrinėja ritminius muzikos instrumentus ir jais ritmiškai groja kartu su pedagogu. Kuriam, dainuoja vieno aukščio tonu savitus žodžius, muzikuoja vaikiškais instrumentais ir daiktais. <i>Šokis</i> Mėgdžioja žaidinimų, gyvūnų, augalų judesius. Šoka spontaniškai kurdamas dviejų–trijų natūralių judesių (eina, pritūpia, pasisuka ir kt.) seką. <i>Žaidimai ir vaidyba</i> Žaisdamas su daiktu ar žaislu atlieka matytus veiksmus, judesius. Įvairiai intonuodamas kalba apie tai, ką daro. Mėgdžioja šeimos narių kalbą, veiksmus. Muzikiniuose rateliuose judesiais, veiksmais vaizduoja siužeto elementus reiškia savaime kilusias emocijas. <i>Vizualinė raiška</i> Spontaniškai reiškia emocijas, išpūdžius dailės priemonėmis ir medžiagomis. Piešia įvairias linijas, jas jungia į formas vis labiau koordinuodamas rankų judesius. Bando ką nors pavaizduoti (mamą, mašiną). Savo abstrakcijose išvelgia daiktus ar įvykius.	Visas šokio veiklos rūšis stengiamasi atlikti kartu su vaikais tyrinėjant įvairius judesius, kartais atiduodant iniciatyvą vaikams ir kartojant jų atliekamus judesius. Vengiama prašyti, kad vaikai kartotų jiems rodomus judesius. Skatinama vaikus šokti tyloje, kad atsiskleistų jų ritmo suvokimas. Sudaroma sąlygas judesių sekas atlikti pagal įvairią muziką (greitą, lėtą). Kviečiama vaikus, kurie norėtų parodyti sujungtas judesių sekas grupės draugams, aptariama jų pasirodymą, išryškinant teigiamas puses. Tokios šokėjo-žiūrovo situacijos padeda vaikams vėliau įveikti scenos baimę. Parūpinama įvairių žaislų, leidžiama jais naudotis. Gėrimasi vaikų žaidimu. Žaidžiant drauge, reiškiami įvairios emocijas, skatinama vaikus pasakoti, ką jie daro: važiuodami mašina linksmi kalba, pasakoja, ką mato, kur važiuoja, kas atsitinka. Skatinama vaikus įsijausti į veikėjus, siužetą: pabūti kaip aguonėlėmis, augti drąsiai, linksmi, gražiai. Rodoma vaikams veiksmus ir leidžiama improvizuoti, reikšti tokias emocijas, kokios tuo metu kyla. Skatinama pasakoti apie savo piešinį. Nestabdoma vaiko, jei jis su savo kūrybos darbeliu ima žaisti, bėgioti, vaizduoti tai, ką nupiešė. Tai padės vaikui suprasti, kad savo sumanymą galima įkūnyti piešinyje. Stebima vaiko raiškos procesą, paprašoma papasakoti apie savo piešinį ar lipdinį, stengiamasi suprasti, kaip vaikas reiškia savo potyrius ir emocijas, kokią paramą ir pagalbą reikėtų teikti, kad vaikas pajustų džiaugsmą ir pasitenkinimą. Svarbu, kad jo darbelis būtų matomas, juo pasidžiaugta. Pasiūloma eksperimentuoti įvairesnėmis priemonėmis ir medžiagomis (pvz., su spalvų palete, vilnos kamuoliuku, skirtu spaudams dėti, šlapiu popierium ir kt.). Kalbama apie tai, ką vaikas daro, skatinama išbandyti kitus būdus.
--	--

	Eksperimentuoja dailės medžiagomis ir priemonėmis, tyrinėja įvairius veikimo jomis būdus. Piešdamas, spauduodamas, tapydamas, lipdydamas, konstruodamas labiau mėgaujasi procesu, o ne rezultatu.	
4	<i>Muzika</i> Klausydamasis ir tyrinėdamas gamtos garsus, trumpus vokalinius ir instrumentinius kūrinius, judesiais emociškai atliepia jų nuotaiką, tempą bei keliais žodžiais juos apibūdina. Kartu su kitais dainuoja trumpas, aiškaus ritmo, siauro diapazono, laipsniškos melodinės slinkties autorines ir liaudies dainas. Dainavimą palydi ritmiškais judesiais. Tyrinėja savo balso galimybes (dainuoja garsiai, tyliai, aukštai, žemai, greičiau, lėčiau). Žaidžia įvairių tautų muzikinius žaidimus, atlikdamas kelis nesudėtingus judesius: eina, bėga rateliu, trepsi, ploja, mojuoja, sukasi po vieną ir už parankių. Tyrinėja garso išgavimo būdus kūno, gamtos, įvairiais muzikos instrumentais, jais ritmiškai pritaria suaugusiojo grojimui. Improvizuoja skanduodamas, plodamas, trepsėdamas stuksendamas,	Klausomasi su vaikais muzikos kūrinių, gamtos garsų ir juos tyrinėjama pasikalbant, pasakojant, aptariant. Dainuojama su vaikais trumpas, aiškaus ritmo, siauro diapazono liaudies bei originalios kūrybos dainas, jas imituojama judesiais. Sudaroma galimybė vaikams žaisti muzikinius žaidimus, eiti ratelius atliekant nesudėtingus judesius – eiti, bėgti rateliu, suktis po vieną ir už parankių, mojuoti, ploti ir t. t. Pasirūpinama, kad vaikams netrūktų įvairių vaikiškų muzikos instrumentų groti bei jų garsams tyrinėti. Padedant tėvams, atnešama į grupę įvairių medžiagų iš gamtos (pvz., akmenukų, kankorėžių, gilių, šakelių ir kt.) ar buities atliekų daiktų (pvz., tuščių buteliukų, dėžučių, ričių, tūtelių ir kt.) ir kartu su vaikais pasigaminama namų darbo muzikos instrumentų. Skatinama vaikus improvizuoti, kurti balsu ir judesiais melodinius motyvus savo vardui, žodžiams. Pastebima ir įvertinama vaikų bandymus kurti savo dainas, ritmus, melodijas Drauge su vaikais žaidžiama vaizduojamuosius (darbo proceso, augalų, vegetacijos, gyvūnų) šokamuosius žaidimus, skatinama juos interpretuoti, t. y. sugalvoti savo judesių vietoj žinomų. Kuriantį vaiką skatinama naudoti natūralius, su jokia šokio žanru nesusijusius judesius. Šokdamas vaikas perteikia istoriją, tačiau iš esmės jis tyrinėja šokio elementus – erdvę (aukštyn, žemyn, pirmyn, atgal), tempą (greitai, lėtai), ritmą, energiją (kampuotai, plaukiančiai, didelis, mažas judesys). Parūpinama žaidimams tikrų daiktų: virtuvės, kirpyklos, statybų reikmenų. Parodoma, kur yra ir kaip galima žaisti su stalo teatro pirštukinėmis lėlėmis. Paskatinama apręgti lėles savo sumanytais veikėjais, kurti situacijas pagal girdėtas pasakas, matytus filmukus. Pamačius aktorių parodytą spektaklį darželyje, siūloma vaikams patiems pažaisti teatrą.

spontaniškai kuria ritminius, melodinius motyvus savo vardui, žodžiams. <i>Šokis</i> Žaidžia vaizduojamuosius (darbo proceso, augalų vegetacijos, gyvūnų) šokamuosius žaidimus, šoka trijų–keturių natūralių judesių (bėga, sukasi, ritasi ir kt.) šokius. <i>Žaidimai ir vaidyba</i> Žaisdamas atkuria matytų situacijų fragmentus, panaudoja tikrus daiktus, reikmenis, drabužius. Kuria dialogą tarp veikėjų, išraiškingai intonuoja. Žaisdamas atsipalaiduoja. Muzikiniuose rateliuose kuria ar savaip perteikia kelis veikėjų vaizduojančius judesius, veiksmus, spontaniškai reiškia emocijas. <i>Vizualinė raiška</i> Patirtį išreiškia įvairiomis linijomis, jų deriniais, dėmėmis, geometrinėmis ir laisvomis formomis, spalvomis, išgaudamas šiek tiek atpažįstamus vaizdus, objektus, juos įvardija. Kuria spontaniškai, kartais pagal išankstinį sumanymą, kuris darbo eigoje dažnai kinta, „pasimeta“. Kūrybos procesą palydi pasakojimu, komentavimu, gestikuliacija, mimika.	Drauge su vaiku einama ratelius, parodoma judesių, veiksmų, paaiškinama, kas jais vaizduojama, skatinama juos kartoti laisvai, savaip. Nekoreguojama vaiko emocinės raiškos (nereikalaujama iš vaiko tam tikros emocinės išraiškos). Nelyginama vaiko išraiškos su kito vaiko ar vaikų. Džiaugiamasi kiekvieno vaiko pastangomis, atradimais. Mokoma pabaigus žaisti nusilenkti. Laikomasi nuostatos, kad ikimokyklinio amžiaus vaikas kurdamas mokosi. Vaikas pats atras kūrybos ir vaizdavimo ypatumus veikdamas taip, kaip nori, kaip jam patinka. Pedagogas turtina vaiko patirtį, gausina įspūdžių ir emocijų, stebi vaiko raišką ir kūrybą, padedama realizuoti idėjas ir sumanymus, aprūpinama priemonėmis ir medžiagomis, stiprinama vaiko pasitikėjimą, palankiai vertinama kūrybos savitumą, išradingumą, įdėtas pastangas ir kt. Skatinama žaislingai eksperimentuoti linijomis, spalvomis, formomis. Padedama vaikams suprasti, kad iš įvairių medžiagų, buities ir gamybos atliekų galima sukurti originalių, gražių darbų.
---	---

	Eksperimentuoja dailės medžiagomis ir priemonėmis, atrasdamas spalvų, linijų, formų, faktūrų įvairovę, turi mėgstamas spalvas. Kuria koliažus, spauduoja įvairiomis priemonėmis, konstruoja, lipdo nesudėtingas formas.	
5	<i>Muzika</i> Balsu, judesiais, pasirinktu muzikos instrumentu spontaniškai improvizuoja, pritaria klausomam vokalinės, instrumentinės muzikos įrašui ar gyvai skambančios muzikos kūriniui. Savais žodžiais išsako kilusius įspūdžius. Atpažįsta kai kurių instrumentų (smuiko, būgno, dūdelės, varpelio) tembrus, girdėtus kūrinius. Dainuoja vienbalses, dialoginio pobūdžio dainas, jaučia ritmą. Dainuodamas išbando balso skambesį, išmėgina jį įvairioje aplinkoje (grupėje, kieme ir kt.). Stengiasi tiksliau intonuoti, taisyklingiau artikuliuoti (aiškiai tarti balsius, priebalsius, dvibalsius), taisyklingiau stovėti, kvėpuoti. Ritminiais, melodiniais, gamtos, savo gamybos vaikiškais muzikos instrumentais pritaria dainoms, šokiams, tyrinėja jų skambėjimo tembrus. Improvizuodamas balsu, vaikišku muzikos instrumentu kuria ritmus,	Sudaroma sąlygas vaikams klausytis ne tik vokalinės ir instrumentinės muzikos įrašų, bet ir gyvos muzikos, pakviečiant į darželį profesionalius muzikantus. Skatinama vaikus išsakyti savo nuomonę po matyto koncerto, muzikinio spektaklio, pramogas ar vakarones. Dainuojama su vaikais vienbalses ir dialogines dainas. Skatinama dainuoti individualiai išmėginant, kaip skamba balsas grupėje, salėje, lauke ir kitur. Skatinama dainuoti atliekant įvairius darbus (pvz., piešiant, stebint augalus, gyvūnus, einant pasivaikščioti ir t. t.). Pasirūpinama, kad vaikams netrūktų muzikos instrumentų, žaislų, buities daiktų, savo gamybos instrumentų, su kuriais jie galėtų groti, pritarti dainoms, šokiams, muzikiniams žaidimams. Kartu su vaikais apžiūrima įvairius instrumentus, juos išmėginama, pasigaminama savo instrumentų ir tyrinėjama jų skambėjimo galimybes, tembrus. Drauge su vaikais kuriama ritmus, melodijas ketureiliams, mįslėms, patarlėms balsu ar muzikos instrumentu. Paskatinama vaikus kurti judesius rateliui, žaidimui. Pasidžiaugiama, pagiriama vaikus už jų originalumą, drąsą, norą kurti. Drauge su vaikais šokama paprastus savo forma, t. y. sukamuosius ratelius. Vaikų sugalvotas judesių sekas rodoma visiems ir klausiama vaikų, ką jie matė. Padedama vaikams sieti pamatytą personažą su atliekamais judesiais, vartoti frazes. Pasekus ar paskaičius pasaką, pažiūrėjus vaidinimą, paskatinama patiems vaidinti. Parodoma, kaip galima judėti ir kalbėti-intonuoti pagal tipiškus veikėjo bruožus, tempo ritmą. Klausiama, kaip galėtų judėti ir kalbėti-intonuoti fantastinis veikėjas. Stebima vaikų vaidinimus stengiantis suprasti, palankiai vertinti. Parodoma, kaip galima keisti kostiumus, dekoracijas.

melodijas ketureiliams, mįslėms, patarlėms. <i>Šokis</i> Šoka sukamuosius (kai sukamasi poroje) ratelius, paprastų žingsnių (paprastasis, aukštas paprastasis, stangrus, pritupiamasis) autorinius ir penkių–šešių natūralių judesių (bėga, sukasi, pašoka ir kt.) šokius. Šoka improvizuotai kurdamas penkių–šešių natūralių judesių seką, reaguodamas į muziką, išreišdamas aplinkos vaizdus (gamtos reiškinius, gyvūnus). <i>Vaidyba</i> Vaidindamas stalo, lėlių teatre, vaizduoja realistinį ir fantastinį siužetą, išplėtoja vyksmą dialogu, monologu, keisdamas balso intonacijas. Išreiškia savo norus, jausmus, mintis, baimes. Susikuria ištisą žaidimo aplinką, panaudodamas daiktus, drabužius, reikmenis. Muzikiniuose žaidimuose ir rateliuose kuria ar savaip perteikia 3–4 veiksmų seką, vaizduojančią augimą, darbus, veikėjų judėjimą, stengiasi perteikti veikėjo nuotaiką. <i>Vizualinė raiška</i> Savo emocijas, patirtį, įspūdžius išreiškia kitiems atpažįstamais vaizdais. Išryškina vaizduojamų objektų bruožus, reikšmingas detales.	Drauge žaidžiama muzikinius žaidimus ir ratelius, parodoma ir skatinama laisvai, savaip kartoti veiksmus. Aiškinant siužetą, padaroma pauzės, kad vaikas galėtų sutelkti mintis, sumanymus ir pagal juos veikti. Pasidžiaugiama vaiko sukurtais veiksmais, jų emocionalumu, išraiškingumu. Įtraukiama vaiką į dekoracijų, kostiumų kūrimą ir išdėstymą. Paisant jo nuomonės, atsižvelgiama į sumanymus. Turtinama vaiko patirtį, gausinama įspūdžius, skatinama tyrinėti artimiausią aplinką, dalyvauti renginiuose, stebėti meno kūrinius, žmonių ir gyvūnų gyvenimą, klausyti istorijų bei patiems jas pasakoti ir kt. Pradedant vaizduoti žmogaus judesius, tyrinėjama kūno galimybes (gali lankstyti, šokinėti, suktis), stebėti kitų judesius (šokėjų, sportininkų), patiems išbandoma įvairius judesius ir pozas. Kalbamasi su vaiku apie jo kūrinėlį, diskutuojama, ką, kodėl ir kaip jis pavaizdavo. Ką ir kodėl norėjo išreikšti, kodėl pasirinko tokias priemones ir kt. Aiškinamasi, ką jis dar norėtų papasakoti, sukurti. Gėrimasi jo sumanymais, pagiriama už išradingumą ir kt. Drąsinama kurti smulkesnių detalių, gamtinės medžiagos, mozaikas, mandalas, juostas, kilimėlius, dėlioti vaisių ir daržovių mozaikas. Skiriama pakankamai laiko, kad vaikai galėtų pasinerti į sumanymų realizavimo procesą, veikti kūrybingoje aplinkoje. Numatoma vaikų kūrybingumą skatinančių meno projektų. Sudaroma sąlygas kurti, reikšti savo potyrius, įspūdžius neįprastomis sąlygomis ir priemonėmis. Padedama vaikui išsaugoti kompiuterine grafika sukurtus vaizdus, skatinama apie juos pasakoti, sugalvoti pavadinimus.
--	--

	Objektus vaizduoja ne tokius, kokius mato, o tokius, ką apie juos žino. Kuria pagal išankstinį sumanymą, kuris procese gali kisti. Eksperimentuoja tapybos, grafikos, mišriomis dailės priemonėmis ir medžiagomis, kuria sudėtingesnius koliažus, trimates formas iš įvairių medžiagų, fotografuoja, piešia skaitmeninėmis priemonėmis (piešimo programomis telefone, kompiuteryje).	
6	<i>Muzika</i> Klausosi įvairaus stiliaus, žanrų muzikos kūrinų ir spalvomis ar piešiniu spontaniškai perteikia kilusius įspūdžius. Tyrinėja girdimos muzikos, triukšmo, tylos panašumus ir skirtumus. Įvardija kūrinio nuotaiką, tempą, dinamiką, skiria kai kuriuos instrumentus. Dainuoja sudėtingesnio ritmo, melodijos, platesnio diapazono vienbalses dainas, jas gana tiksliai intonuoja. Dainuoja trumpas daineles kanonu, įsiklausydamas į savo ir draugų dainavimą. Melodiniais vaikiškais muzikos instrumentais groja 2–3 garsų melodijas. Pritaria suaugusiojo grojimui, atlikdami muzikines pjeses	Sudaroma vaikams sąlygas klausytis įvairių epochų, kultūrų ir stiliaus muzikos. Klausytis tylos, triukšmo, lyginti jų skirtumus. Dainuojama su vaikais įvairaus turinio dainas ir skatinama juos dainuoti visur, kur įmanoma: grupėje, lauke, dirbant, bendraujant, žaidžiant. Pamokoma vaikus dvibalsio dainavimo, dainuojant trumputes daineles kanonu. Pasirūpinama, kad grupėje vaikai turėtų muzikos instrumentų, spalvotų natų, muzikos įrašų, klausymosi aparatūrą, video įrašų apie žymius muzikantus ir jų muzikavimą. Grojama kartu ir paskatinama vaikus groti melodiniais vaikiškais muzikos instrumentais muzikines pjeses solo ir orkestre, išsirinkti dirigentą, kuris diriguotų orkestrui. Pamokoma vaikus sekti dirigento judesius, kad jie kartu galėtų pradėti ir baigti kūrinėlį. Žaidžiama su vaikais kompozitorius, skatinant kurti melodijas tekstams, knygų iliustracijoms, paveikslams, trumpoms pasakėlėms. Mokoma dalį teksto dainuoti, dalį kalbėti, pratinantis dainuoti „kaip operetėje“. Su vaikais žaidžiama muzikinius dialogus, vietoje kalbos dainuojant. Improvizuoti, kurti judesius kontrastingo pobūdžio muzikai, dainoms, šokiams. Atliekama, parenkama nesudėtingos struktūros folklorinius žaidimus, žratelius. Naudojama ir kitų tautų folklorinę medžiagą, ypač jei grupėje yra vaikų iš mišrių šeimų. Jei renkamas autorinius (profesionalių choreografų ar auklėtojų) sukurtus šokius. Siūloma vaikams stebėti gamtą gyvai, ieškoti idėjų kuriant savo judesių sekas. Skatinama vaikus žaisti – vaidinti trumpas improvizacijas pagal literatūrinius, muzikinius, pačių vaikų išgalvotus siužetus. Reikalui esant, pasiūloma savo idėjų, tačiau palaikoma vaiko iniciatyva.

solo ir orkestre, seka dirigento judesius, stengiasi kartu pradėti ir baigti kūrinėlį. Improvizuodamas balsu muzikos instrumentu kuria melodiją trumpam tekstui, paveikslui. Žaidžia muzikinius dialogus, kuria judesius kontrastingo pobūdžio muzikai. <i>Šokis</i> Šoka sudėtingesnius ratelius (tiltelių, grandinėlių), paprastųjų ir bėgamųjų (paprastasis bėgamasis, aukštas bėgamasis, liaunas, smulkus bėgamasis) žingsnių autorinius ir natūralių judesių šokius. Šoka improvizuotai kurdamas septynių–aštuonių natūralių judesių seką, perteikdamas trumpą siužetą ar pasirinktą nuotaiką, išreišdamas erdvės (aukštai – žemai) ir laiko (greitai – lėtai) elementus. <i>Vaidyba</i> Kurdamas lėlių, dramos vaidinimus pagal girdėtą pasaką ar pasiūlytą situaciją, improvizuoja trumpas žodines veikėjų frazes, fizinius veiksmus, atskleidžia jų norus, emocijas būsenas. Tikslingai naudoja daiktus, teatro reikmenis, drabužius, aplinką. Žaisdamas muzikinius žaidimus ir ratelius, perteikia veikėjo mintis, emocijas. <i>Vizualinė raiška</i>	Pasiūloma naudoti įvairius suneštus butaforinius daiktus, parodyti, kaip tie patys daiktai gali būti panaudoti įvairiems tikslams. Padedama matomoje vietoje. Žaidžiama muzikinius žaidimus ir einama ratelius, sudaroma sąlygas vaikams išgyventi pasitenkinimą, reikšti savo norus ir jausmus pagal skirtingas to paties siužeto situacijas. Suteikiama galimybė pamatyti tautodailės, taikomosios dekoratyvinės ir vaizduojamosios dailės, šiuolaikinio meno (instaliacijų, abstrakčių skulptūrų, fotografijų ir kt.) kūrinius, menininkų kūrybos procesą artimoje aplinkoje, parodose, muziejuose, tradicinėse šventėse. Ugdoma vaiko vaizduotė, skatinant įsiziūrėti bei apibūdinti, kokia gali būti ir ką gali „kalbėti“ linija (ji gali būti rami, aštri, virpanti, gali šokinėti, suktis, gali tyliai ir garsiai skambėti, gali pasakyti apie skirtingus kvapus – rožės ar česnako), spalva gali skleisti šilumą ar šaltį, ant popieriaus išpūtinėtų į šonus dažų dėmė gali priminti skrendantį paukštį ir pan. Palaikoma unikalų vaiko gebėjimą vaizdu išreikšti jutiminę patirtį (garsų, kvapų, skonio ir kt.). Suteikiama galimybė vaikams kurti ornamentus, vaizdus, dekoruoti audinius, daiktus grafiniais ženklais ir simboliais (skaičiais, raidėmis). Paskatinama sukurti savo inicialais išgražintą asmeninę kortelę, atviruką, paveikslėlį. Eksperimentuojama ir atidžiau įsiziūrima į įvairių medžiagų ir technikų teikiamas galimybes. Padaroma vaikams patikusių fragmentų atspaudus. Sudaroma galimybę netikėčiausiais būdais pažinti dailės medžiagų galimybes, atliekant eksperimentą. Drąsiname vaikus įvairiapusei kūrybinei raiškai, naudojant kompiuterį, fotoaparatus, multimediją kūrybai skaitmeninėmis priemonėmis (programomis <i>Paint</i>, <i>Paintbrush</i>, <i>Corel</i>, <i>Photoshop</i> ir kt.). Kaupiama elektroninius arba popierinius vaikų kūrybos albumus (kompiuterinius piešinius, sukurtų kompozicijų nuotraukas ir kt.).
--	---

	Detalesniais, įtaigiais dailės darbais pasakoja realias ir fantastines istorijas, įvykius. Vaizdus papildo grafiniais ženklais (raidėmis, skaičiais, žodžiais ir kt.). Kuria pagal išankstinį sumanymą, nuosekliai bando jį įgyvendinti. Kartu su kitais kuria bendrus dailės darbus. Skirtingiems sumanymams įgyvendinti dažniausiai tikslingai pasirenka dailės priemones ir technikas. Eksperimentuoja sudėtingesnėmis dailės technikomis, skaitmeninio piešimo ir kitomis kompiuterinėmis technologijomis.	
--	---	--

13. Estetinis suvokimas

Žingsnis	Pasiekimai	Ugdymo gairės / numatomos veiklos
1	Susidomi, trumpam sutelkia dėmesį bei rodo pasitenkinimą (krykštauja, siekia paliesti rankomis), kai yra emociškai kalbinamas suaugusiojo, kai mato ryškius, gražių formų daiktus, spalvingus paveikslėlius, žaislus, girdi ritmiškus muzikos ir kitus garsus, mato šokio judesius.	Kuriama muzikinė aplinka, kurioje vaikas turėtų galimybę klausytis įvairių garsų ir malonių, švelnių melodijų, atliekamų balsu ar muzikos instrumentais. Emocionaliai kalbama, žaidinama, bendraujama, kad vaikas girdėtų intonacijomis ir jaustų veiksmis reiškiamas emocijas. Suteikiama vaikui galimybę sureaguoti savo tempu, t. y. palaukiama tiek laiko, kiek reikia vaikui, o ne kiek atrodo tinkama auklėtojai. Būnama šalia vaiko, kartu su juo džiūgaujama, padėsinimo bandymus, pamokoma, kaip paimti ir rankoje išlaikyti piešimo priemonę. Kuriama jaukią, gražią aplinką, kurioje vaikų akių lygyje būtų išdėstyti gražūs daiktai, vaikams prieinami žaislai, paveikslėliai, nuotraukos.
2	Skirtingai reaguoja girdėdamas besikeičiančių intonacijų suaugusiojo	Dainuojama vaikui, klausomasi įvairios nuotaikos dainų, kontrastingos nuotaikos muzikos kūrinų, skatinama teigiamas, džiugias emocijas ir slopinama neigiamų emocijų proveržius.

	kalbinimą, muzikos garsus, matydamas gražius gamtos bei aplinkos daiktus ar vaizdus, spalvingas knygelį iliustracijas, šokančius ir vaidinančius vaikus ar suaugusiuosius. Intuityviai mėgdžioja tai, kas jam patinka.	Leidžiama vaikams stebėti šokį gulint ar sėdint ant grindų, kad jie galėtų keisti pozą ir laisvai kūnu reaguoti į stebimo šokio sukeltus įspūdžius. Kartu su vaiku žaidžiama ir išraiškingai rodoma, kaip galima veikti, tarytum žaislas ar stalo teatro lėlė būtų gyva. Gąsdinimo, pasibaisėjimo emocijas reiškia sąlygiškomis mimikomis ir intonacijomis, leidžiant vaikams pajusti ir suprasti, kad taip elgiamasi ne iš tikrųjų, o tyčia. Išdėliojama piešinius vaikui matomoje vietoje, kad jis galėtų prieiti ir vėl į juos pasižiūrėti. Pagiriama, pasikalbama apie jo kūrinėlį. Suteikiama vaikui galimybę pažinti ir išbandyti įvairias dailės medžiagas ir priemones. Sudaroma galimybės vaikui matyti gražius gamtos, aplinkos vaizdus, spalvingas knygeles, dailės kūrinius.
3	Atpažįsta (suklūsta, rodo) kai kuriuos jau girdėtus muzikos kūrinius, matytus šokius, ratelius, vaidinimo veikėjus, dailės kūrinius. Emocingai reaguoja girdėdamas darnų garsų, intonacijų, žodžių sąskambį, žiūrindamas savo ir kitų piešinėlius, spalvingas knygelį iliustracijas, žaislus, džiaugdamasis savo puošnia apranga. Paklaustas pasako, ar patiko muzikos kūrinėlis, dainelė, šokis, vaidinimas, dailės darbelis.	Duodama klausytis įvairios nuotaikos muzikos kūrinių, kad vaikas juos įsimintų ir vėliau juos kartu aptariama. Pažiūrėjus drauge šokį, užduodama mąstymą skatinančius klausimus. Kartu su vaikais žiūrima lėlių ir dramos vaidinimus, klausomasi jų įrašų. Užduodant klausimus skatinama atpažinti vaizduojamą pasaką. Skatinama pasakoti apie savo ar kitų piešinį, aplinkoje pamatytus paveikslus ar knygelį iliustracijas. Nestabdoma vaiko, jei jis su savo kūrybos darbeliu ima žaisti, bėgioti, ką nors vaizduoti judesiais, tai padės vaikui turtinti vaizduotę ir skatinti kūrybinės saviraiškos poreikį. Džiuginama vaikus ir padedama jiems kaupti muzikinius įspūdžius, skatinama atidžiai klausytis muzikos, ja gėrėtis. Kadangi vaikai nuo gausių ryškių įspūdžių greitai pavargsta, stebima trumpą vaidinimą (daug kartų tą patį). Stebima vaiką tomis akimirkomis, kai jis grožisi, džiaugiasi gamtos ir kitos aplinkos daiktais ar reiškiniiais, žaislais, savo išvaizda. Tinkamu momentu jį pakalbinama, paklausama, kas jam gražu. Pritariama vaiko komentarams, papildoma jo vertinimą kitais žodžiais. Pasidomima, ar vaikui patiko vaidinimas. Nuraminama, jei vaikas bijo, jog vilkas gali ateiti ir į jo namus.
4	Džiaugiasi menine veikla, nori dainuoti, šokti, vaidinti, pasipuošti, gražiai atrodyti.	Sudaroma galimybės vaikams dalyvauti muzikinėje veikloje ir darželyje vykstančiuose renginiuose. Atkreipiami dėmesį, kai vaikas sako, kad nori gražiai ką nors daryti, palaikoma jo norą, pasidžiaugiama, pagiriama.

	Skirtingai reaguoja (ramiai ar emociškai) klausydamas ir stebėdamas skirtingo pobūdžio, kontrastingus meno kūrinius, aplinką. Keliais žodžiais ar sakiniais pasako savo įspūdžius apie klausytą muziką, dainelę, eilėraštį, pasaką, matytą šokį, vaidinimą, dailės kūrinių, knygelių iliustracijas, gamtos ir aplinkos daiktus ir reiškinius, pastebi ir apibūdina kai kurias jų detales. Reaguoja į kitų nuomonę.	Paprašoma vaiko pasakyti ir parodyti, kaip jis būtų ką nors daręs. Įsiklausoma į vaiko klausimus ir, jei vaikas pats nepaaiškina, prieš vaidinimą trumpai papasakojama, apie ką bus vaidinama. Atkreipiama vaiko dėmesį į pabaigą, paklausama, kokia ji – laiminga ar liūdna? Padedama pajusti vaizdo, nuotaikų pasikeitimus keičiantis linijai, formai bei spalvai. Pasikalbama, kokius potyrius pavyko papasakoti piešiniu, naudojant vienokias ar kitokias dailės raiškos priemones, paklausama, kaip jam gražiau. Sudaroma sąlygas klausyti, stebėti skirtingus meno kūrinius, paskatinama reikšti savo išgyvenimus, paprašoma pasakyti, kaip jaučiasi, ką pajuto. Būnama greta vaikui apžiūrinėjant meno kūrinius, daiktus, žaislus, ugdoma estetinį jautrumą – pritariama, papildoma jo išsakytas mintis. Kasdienėje veikloje kalbant su vaikais nuolat vartojama žodžius „džiaugiuosi tavo piešinėliu, puikiai atrodo, gražiai pasielgei“, kad vaikai galėtų išgirsti ir pradėti suprasti, kas yra gražu. Skatinama klausant, apžiūrint meno kūrinius kalbėti apie savo ir kitų darbelius. Kalbamasi su vaiku apie spalvas paletėje, tyrinėjama spalvų maišymosi efektus. Stebima, kad vertindami neįskaudintų vieni kitų. Dažniau atkreipiama vaikų dėmesį į tai, kas gražu, gera, nei į tai, kas kelia pasibjaurėjimą, pasipiktinimą. Padedama vaikui ugdytis pasitikėjimą savimi.
5	Mėgaujasi muzikavimu, šokiu, vaidyba, dailės veikla. Rodo pasitenkinimą bendra veikla ir kūryba, gėrasi savo ir kitų menine veikla, geru elgesiu, darbais. Grožisi gamtos spalvomis, formomis, garsais. Pastebi kai kuriuos meninės kūrybos proceso ypatumus (siužetą, veikėjų bruožus, nuotaiką, spalvas, veiksmus). Pasako, kaip jautėsi ir ką patyrė dainuodamas, šokdamas, vaidindamas, piešdamas. Dalijasi įspūdžiais po koncertų, spektaklių, parodų, renginių lankymo. Pasako savo nuomonę apie muzikos	Paprastai ir vaikams suprantamai atskleidžiama muzikos kūrinių grožį. Skatinama vaikus savo žaidimuose vaidinti muzikantus, šokėjus, dainininkus, vaizduojant, kad jie yra scenoje, dainuoja su mikrofonu ar groja muzikos instrumentu. Kartu su vaikais žiūrima lėlių ir dramos vaidinimus, klausomasi vaidinimų įrašų, žiūrima animacinius filmukus. Sudaroma sąlygas vaikams dalyvauti ar stebėti įvairius muzikinius, vaidybinius renginius. Skatinama stebėti menininkų kūrybos procesą bei patiems kartu kurti, nes estetinį suvokimą ir jautrumą vaikas geriausiai ugdo veikdamas, kurdamas, apie tai kalbėdamas, aiškindamas. Sudominama vaikus patrauklia ir malonia veikla paties auklėtojo ir kitų kūrybos pavyzdžiais. Išklausa vaiką ir pačiam pasakojama apie savo kūrybinius sumanymus. Diskutuojama, ką dailininkas norėjo pasakyti. Gamta yra pats stipriausias estetinio ugdymo šaltinis, todėl skatinama vaikus įvairiausiais būdais pamatyti, pajusti kasdien atsiveriantį vis naują grožį.

	kūrinėlį, dainelę, šokį, vaidinimą, dailės darbėlį, aplinką, drabužį, tautodailės ornamentais papuoštus daiktus.	Nuolat ugdoma vaikų estetinį skonį, atkreipiant dėmesį į kasdien vaiko aplinkoje esančius daiktus, drabužių puošybą, kitų bei pačių vaikų sukurtą tvarkingą ir gražią aplinką. Skatinama vaikus domėtis muzika ir jos išraiškos priemonėmis, aptariama turinį, nuotaiką ir muzikos instrumentų tembrus. Sugalvojama įvairių būdų, kaip padėti vaikui suvokti ir papasakoti matyto kūrinio siužetą: žiūrėti pasakojimo video įrašą, klausyti ausinėmis audio įrašo, pasakoti draugui „telefonu“ ir kt. Kartu su vaikais žiūrima lėlių ir dramos vaidinimus, klausomasi vaidinimų įrašų, žiūrima animacinius filmukus. Sudaroma sąlygas vaikams dalyvauti ar stebėti įvairius muzikinius, vaidybinius renginius. Sudaroma galimybę vaikams stebėti vaizduojamosios (tapybos, grafikos, skulptūros) ir taikomosios – dekoratyvinės dailės kūrinius, reprodukcijas ir kt. Ugdomo įstaigoje, parodose, šventėse, tradiciniuose renginiuose. Paskatinama kiekvieną išsakyti savo nuomonę. Paklausiama, kaip dar kitaip galėtų apie muziką, šokį, vaidinimą pasakyti, ką dar tai galėtų reikšti ir pan. Kasdienėje veikloje suteikiama galimybę suprasti ir pajusti, kad tiesa, gėris ir grožis visada teikia džiaugsmą ir pasitenkinimą. Prašoma papasakoti apie savo dailės kūrinius, priimtus sprendimus.
6	Stengiasi kuo gražiau šokti, vaidinti, deklamuoti, dainuoti, groti, piešti, konstruoti. Gėrisi ir grožisi savo menine kūryba. Pastebi papuoštą aplinką, meno kūrinius ir pasako, kas jam gražu. Palankiai vertina savo ir kitų kūrybinę veiklą, pasako vieną kitą argumentą, kodėl gražu. Pasakoja įspūdžius apie muzikos, vaidinimo, šokio siužetą, matytus dailės, tautodailės kūrinius, vaizduojamus įvykius, veikėjus, nuotaiką, kilusius vaizdinius. Plačiau	Sudaroma sąlygas vaikams dalyvauti ar stebėti kuo daugiau ir įvairesnių muzikinių, vaidybinių renginių, koncertų, lankytis parodose, muziejuose, teatre, miesto šventėse, mugėse, cirke ir kitur. Pasikalbama apie patirtus įspūdžius, pasidalijama savo mintimis, emocijomis, pasidžiaugiama pastebėtu grožiu. Užduodama atvirų klausimų. Žiūrima lėlių ir dramos vaidinimų, klausomasi jų įrašų, žiūrima animacinių filmukų. Skatinama pastebėti subtilesnes veikėjų kalbos intonacijų, poelgių, veiksmų, kostiumų, lydinčios muzikos, dekoracijų detales. Sudaroma galimybę vaikui, kitiems girdint ir matant, pasidžiaugti savo ir kitų kūryba bei kasdiene veikla. Demonstruojama jo kūrinėlius, ruošiami visų vaikų arba autorinės parodėles, sudaroma individualius albumus.

	papasakoja, ką sukūrė, kaip pats bei kiti dainavo, grojo, šoko, vaidino, piešė.	Palaikoma ir skatinama vaiko norą siekti grožio, pagiriama už jo pastangas, parodoma kitiems, užrašoma vaiko pasakojimą ir prisegama prie demonstruojamo darbelio, kad pamatytų, kad jo noras siekti grožio yra pastebėtas ir vertinamas. Pratinama pastebėti ir atskirti kičą nuo tikrojo meno. Skatinama geranoriškai vertinti kitų saviraiškos ir kūrybos bandymus, išsakyti savo ir gerbti kitų nuomonę. Palaikomas džiaugsmas. Sudaroma sąlygas suprasti aplinkos grožio svarbą ir jį vertinti, patiems dalyvauti jį puoselėjant. Gėrimasi gerai atliktu darbu, išsakoma nuomonė apie prastą. Pratinama gražiai elgtis viešose vietose. Skatinama suprasti ir atskirti, kokia išvaizda gali būti pavadinta gražia, akcentuojant tai, ką patys gali padaryti, kad atrodytų gražiai. Siekiant, jog vaikas ugdytųsi gebėjimą pamatyti bei tinkamai vertinti savo ir kitų išorės grožį, ieškoti tinkamiausių būdų. Skatinama aptarti stebėtą šokį, šokėjų judesius, kostiumus.
--	--	---

14. Iniciatyvumas ir atkaklumas

Žingsnis	Pasiekimai	Ugdymo gairės / numatomos veiklos
1	Pats juda (šliaužia, ropoja, eina) jį sudominusių žaislų, daiktų link. Trumpam sutelkia žvilgsnį, seka judantį daiktą akimis, klausosi, atlieka tikslingus judesius, veiksmus su daiktais. Šypsodamasis, žvelgdamas į akis, čiauškėdamas, duodamas žaislą kitam skatina su juo žaisti; išreiškdamas norus parodo taip“ arba „ne“.	Pastebima vaiko rodomą iniciatyvą ir ją palaikoma. Stebima ir pasidžiaugiama vaiko daug kartų kartojamais veiksmais, rodančiais jo atkaklumą. Priimama vaiko siūlomus žaidimus. Žaidžiama žaidimus su vaiku tol, kol jis to nori. Siūloma žaisti smulkiajai motorikai skirtus žaidimus, reikalaujančius dėmesio, atkaklumo. .
2	Pats pasirenka daiktus, su jais žaidžia, daug kartų atkakliai bando atlikti naują veiksmą, kartoja tai, kas pavyko. Judesį, veiksmą ar garsą gali pakartoti tuoj pat, po kelių valandų, dienų, todėl savarankiškai modeliuoja kelis	Pabūnama greta vaiko, kai jis mokosi naujų veiksmų – tai stiprina jo atkaklumą, skatina tęsti bandymus. Neskubama padėti vaikui – paties atliktas veiksmas turi didesnę poveikį jo raidai. Žaidžiama, ką nors veikiama vaikų akivaizdoje, kad mažyliai galėtų stebėti atskirus veiksmus, procesą. Kantriai padedama vaikui mokytis, kai jis rodo iniciatyvą, domisi naujais veiksmais.

	judesius ar veiksmus į vieną seką. Trumpam atitraukus dėmesį vėl sugrįžta prie ankstesnės veiklos. Pats noriai mokosi iš tų, su kuriais jaučiasi saugus. Veiksmais ir atskirais žodžiais reiškia norus, veda suaugusįjį prie dominančių daiktų. Protestuoja, reiškia nepasitenkinimą, negalėdamas įveikti kliūtis.	Padedama vaikui įveikti kliūtis, jei po daugelio bandym jam nepavyksta atlikti norimo veiksmo.
3	Nuolat energingai žaidžia, ką nors veikia, laisvai juda erdvėje, pats keičia veiklą, pasirenka vieną iš kelių daiktų, sugalvoja būdus, kaip pasiekti neprieinamą norimą daiktą. Mėgsta išbandyti suaugusiojo pasiūlytus naujus žaislus, žaidimus, neįprastą veiklą. Ekspresyviai reiškia savo norus, sako „ne“.	Pasirūpinama saugia aplinka grupėje, lauke. Žaidžiama įvairius sensorinius žaidimus vaikų akivaizdoje, kad jie galėtų jį stebėti ir mėgdžioti, taip mokydami naujų veiksmų. Skatinama vaikus pastatyti bokštelį, baigti sudėti dėlionę. Siūloma vaiko poreikius atitinkančių priemonių veiklai. Nuolat praturtinama grupė kuo nors nauju, pasiūloma vaikams naujų žaidimų. Neišleidžiama vaikų iš akių. Kai tik įmanoma, palaikoma vaiko norus, patraukliai pasiūloma jiems pakeisti neigiamą nuomonę.
4	Dažniausiai pats pasirenka ir kurį laiką kryptingai plėtoja veiklą vienas ir su draugais. Kviečiant, sudominant įsitraukia į suaugusiojo pasiūlytą veiklą jam, vaikų grupei ar visai vaikų grupei. Susidūręs su kliūtimi arba nesėkme, bando ką nors daryti kitaip arba laukia suaugusiojo pagalbos. Siekia savarankiškumo, bet vis dar laukia suaugusiųjų paskatinimo, padrąsinimo.	Palaikoma vaikų veiklos sumanymus, padedama juos išplėtoti, įgyvendinti. Pasiūloma vaikams veiklos dviese, grupelėje ar su visa grupe. Palaikoma vaikus, kurie bando iššūkį įveikti savarankiškai, neskubama teikti pagalbos. Vaikams, kurie greitai nusimena, meta veiklą, padedama surasti išeitis, sprendimus. Pastebima ir palaikoma vaiko iniciatyvą atliekant nesudėtingus darbus: išplauti teptukus, plauti žaislus ir pan. Džiaugiamasi vaiko iniciatyva padėti kitam – ką nors paduoti, paaiškinti ar pagelbėti užsisęti.

5	Pats pasirenka ir ilgesnį laiką kryptingai plėtoja veiklą vienas ir su draugais. Lengviau pereina nuo paties pasirinktos veiklos prie suaugusiojo jam, vaikų grupei, visai vaikų grupei pasiūlytos veiklos. Suaugusiojo pasiūlytą veiklą atlieka susitelkęs, išradingai, savaip, savarankiškai. išradingai, savaip, savarankiškai. Ilgesnį laiką pats bando įveikti kliūtis savo veikloje, nepavykus kreipiasi pagalbos į suaugusįjį.	Skatinama vaikus turiningiau išplėtoti jų pačių sumanymą. Veiklą vaikams pasiūloma tik kaip motyvuojančią idėją, kurią jie galėtų sukonkretinti ir savaip įgyvendinti. Nesiūloma uždarų užduočių, kuriose auklėtojas nurodo vaikui visus veiklos atlikimo žingsnius. Pagalbą vaikui teikiama ne ką nors darant už jį, bet keliant mąstyti skatinančius klausimus, pateikiant keletą alternatyvių pasiūlymų, skatinant bandyti daug kartų.
6	Turiningai plėtoja paties pasirinktą veiklą, ją tęsia po dienos miego, kitą dieną, kelias dienas. Susidomėjęs ilgesniam laikui įsitraukia į suaugusiojo jam, vaikų grupei, visai vaikų grupei pasiūlytą veiklą, siūlo vaikams ir suaugusiajam įsitraukti į jo paties sugalvotą veiklą. Savarankiškai bando įveikti kliūtis savo veikloje, nepasisekus bando įtraukti bendraamžius ir tik po to kreipiasi į suaugusįjį.	Sudaroma sąlygas grupėje vaikų sumanymus ir auklėtojo pasiūlytą veiklą plėtoti po keletą dienų, neardant vaikų susikurtos aplinkos, nebaigtų darbų. Pasiūlyti vaikams įdomios veiklos idėjų, sumanymų vaikų grupelių veiklai. Pastebėti vaiko sumanymus, juos palaikyti, padėti išplėtoti. Skatinama vaikus pabaigti pradėtus darbus, padėti vienas kitam įveikti problemas. Siūloma vaikams kruopštumo, susikaupimo.

15. Tyrinėjimas

Žingsnis	Pasiekimai	Ugdymo gairės / numatomos veiklos
1	Stengiasi pamatyti, išgirsti, paliesti, paimti, paragauti žaislus ir kitus daiktus.	Visa, kas yra artimiausioje aplinkoje, laikoma žaidimo priemonėmis. Kūdikui sudaroma galimybės žaisti su žaislais arba tam tinkamais daiktais, judėti, liesti daiktus, išlaikyti pusiausvyrą, stengtis pajudėti daikto link, jį pasiekti, paragauti.

	Reaguoja į tai, kas vyksta aplinkui, bando dalyvauti (mimika, judesiais, garsais).	Vaikus paguldoma ar pasodinama taip, kad jie galėtų plačiai matyti aplinkui – stebėti kitus vaikus ir su jais bendrauti. Sudaroma sąlygas patirti skirtingas žaidimo erdves, tokias, kaip lygios grindys, kilimas, žolė, smėlis, minkšti ir kieti paviršiai, erdvės viduje ir lauke; pajusti įvairius pojūčius – šviežio oro, įvairių paviršių, kvapų, temperatūrų skirtumo, garsų. Žaisti su savo kojų pirštais, liesti savo ir pažįstamų žmonių veidą, plaukus, rankų pirštus, kartoti tai kelis kartus.
2	Stengiasi išbandyti žaislus ar daiktus, stebi, kas vyksta aplinkui, rodo kitiems, ką pavyko padaryti. Mėgsta žaisti slėpynių. Patikusį veiksmą prašo pakartoti daug kartų.	Vaikams sudaroma sąlygas aktyviai tyrinėti aplinką, suaugusieji padeda, bet netrukdo, nepertraukia. Duodama įvairių tinkamų žaisti daiktų ir žaislų, kurie skatina atlikti tiek stambiuosius, tiek smulkiuosius judesius. Jiems sudaroma sąlygas naudoti ir vystyti įvairius gebėjimus, pvz., klausyti, stebėti, prisiminti, kalbėti, aptarti, kas vyko (reflektuoti), priimti sprendimus.
3	Atsargiai elgiasi su nepažįstamais daiktais ir medžiagomis, tačiau rodo susidomėjimą, bando aiškintis, kas tai yra, kaip ir kodėl tai veikia, vyksta.	Skatinama manipuliuoti kiekiais, eiti nuo vientiso prie dalių ir atgal, pvz., padalyti plastilino gabalą ir vėl sulipdyti į vieną, išpilstyti vandenį į mažus buteliukus ir vėl supilti į didelį indą. Sudaroma galimybės surinkti, rūšiuoti ir sudėlioti daiktus kokia nors tvarka, įvairiais būdais žaisti su medžiagomis, stiprinti tvarkos jausmą, t. y. grupuoti paprastus daiktus ar padėti juos į jų vietą. Pateikiama knygų ir paveikslėlių apie įvairius jų kasdienio gyvenimo aspektus. Skiriama laiko mokytis apsirengti ir valgyti, padėti vienas kitam.
4	Pats pasirenka žaidimui ar kitai veiklai reikalingus daiktus ir medžiagas, paaiškina, kodėl pasirinko. Žaisdamas tyrinėja, išbando daiktus bei medžiagas (pvz., plaukia ar skęsta, rieda ar sukasi ratu, tinka daiktai vienas prie kito ar ne ir pan.).	Ugdymo programą ir aplinką kuriama taip, kad vaikams būtų prieinamos įvairios medžiagos ir priemonės, kuriomis pasinaudodami galėtų inicijuoti kryptingą iškilusios problemos sprendimo veiklą, patys sugalvoti problemų ir su pasitenkinimu ieškoti jų sprendimo būdų. Skatinama nebijoti bandyti ir klysti ieškant savo iškeltų problemų sprendimų, pasinaudoti ankstesniu patyrimu ir juo remiantis bandyti naujus sprendimo kelius.
5	Geba suvokti ryšį tarp to, kaip daiktas padarytas ir jo paskirties (pvz., ratai yra apvalūs, nes mašinos paskirtis yra judėti). Domisi medžiagomis, iš kurių padaryti daiktai, ir jų savybėmis.	Vaikus skatinama stebėti ir apibūdinti daiktų, medžiagų, gyvosios gamtos objektų savybes ir bruožus, piešti ar konstruoti įsivaizduojamus daiktus. Sudaroma galimybę suskaičiuoti, prognozuoti, pvz., į kiek dalių reikės padalyti pyragą, po kiek saldinių imti, kad visi gautų po lygiai. Skatinama pasitelkti simbolius, palyginti, atkartoti, numatyti situacijas, nukreipti savo dėmesį į ką nors kita ar atkreipti dėmesį dabar. Skatinama paaiškinti savo pasirinkimus ir logiškai juos pagrįsti.

	Suvokia medžiagos, iš kurios padarytas daiktas, pasirinkimo tikslingumą (pvz., kodėl mašinos korpusas iš metalo, o padangos iš gumos). Paaškina, kad su nežinomais daiktais ir medžiagomis reikia elgtis atsargiai, stengiasi taip daryti. Išskiria akivaizdžius daiktų, medžiagų, gyvūnų, augalų bruožus, savybes, kalbėdami apie tai kartais susieja skirtingus pastebėjimus.	Vaikams pateikiama tinkamų knygų, paveikslų, plakatų, žemėlapių, kuriais jie galėtų remtis pagrįsdami savo požiūrį.
6	Domisi aplinka, mėgsta stebėti, kaip auga augalai, kaip elgiasi gyvūnai, noriai atlieka paprastus bandymus, tyrinėja, iš kokių medžiagų padaryti daiktai, kur jie naudojami. Samprotauja apie tai, ką atrado, sužinojo, kelia tolesnius klausimus, siūlo idėjas, ką dar galima būtų tyrinėti. Domisi, kaip seniau gyveno žmonės, kaip žmonės gyvena kitose šalyse. Aktyviai tyrinėdami aplinką demonstruoja vis didėjančią kūno kontrolę, tinkamai pasitelkia visus pojūčius, savo galimybėms išplėsti pasitelkia įrankius ir kitas priemones (pvz., lupą, mikroskopą). Su suaugusiais ar kitais vaikais aptaria nesudėtingų stebėjimų, bandymų ar konstravimo planus, numato rezultatą, mokosi pavaizduoti juos nesudėtingose lentelėse, diagramose, išradingai,	Sudaroma sąlygas ir skatinti tyrinėti gamtos ir socialinės aplinkos objektus, jų kaitą, savybes. Siūloma atlikti nesudėtingus bandymus, stebėti prietaisų veikimą. Vykdoma projektinę veiklą, skirtą ilgalaikiams stebėjimams pvz., stebėti augalo augimą). Mokoma vaikus fiksuoti pastebėjimus, pildyti lenteles ir pan. Mokoma ir skatinama vaikus savarankiškai naudotis mikroskopu, kitais galimais prietaisais, skirtais tyrinėti. Skatinama vaikus, kad jie patys ieškotų atsakymų į iškilusius klausimus knygose, internete, jeigu mato, kad nepavyksta, pasiklaustų suaugusiųjų, kurie gali padėti.

	kūrybiškai pristato savo tyrinėjimus ir kitus darbus. Stebėdamas fotografijas aiškinasi, kuo yra panašus į savo artimuosius, kuo skiriasi nuo jų. Palygina daiktus, medžiagas, gyvūnus ir augalus, atsižvelgdamas į savybes, tikslingai grupuoja ir klasifikuoja.	
--	--	--

16. Problemų sprendimas

Žingsnis	Pasiekimai	Ugdymo gairės / numatomos veiklos
1	Pakartoja nepasisekusį veiksmą, jį keičia, kad pasiektų laukiamą rezultatą. Mimika, gestais ir žodžiais parodo, kad susidūrė su kliūtimi, tikėdamasis suaugusiojo ar vyresnio vaiko pagalbos.	Padrąsinama vaiką savarankiškai bandyti įveikti iššūkį ar problemą. Pagiriama, kai jam pasiseka susidoroti su kliūtimi. Parodoma vaikui naujų veiksmų sunkumui įveikti. Kai vaikas bando atlikti tai, ko padaryti dar negali, padedama jam. Jei bando daryti tai, kas pavojinga – aiškinama, kad to daryti negalima, nukreipiama dėmesį, nuraminama.
2	Susidūręs su sudėtinga veikla, kliūtimi, išbando jau žinomus veikimo būdus. Stebi, kaip panašioje situacijoje elgiasi kiti ir išbando jų naudojamus būdus. Nepavykus įveikti kliūtis, meta veiklą arba laukia pagalbos.	Drąsinama vaiką: „Tau pavyks!“ „Pabandyk kitaip!“ „Na, dar kartą!“ Rodoma vaikams būtinus veiksmų su daiktais būdus. Patariama, kaip elgtis įvairiose sudėtingose situacijose. Komentuojama vaiko veiksmų ir auklėtojo demonstruojamų veiksmų pasekmės. Šiek tiek padedama vaikui įveikti kliūtį ar sunkumą, atlikti sudėtingą veiklą, kad stiprėtų jo pasitikėjimo savimi jausmas.
3	Drąsiai imasi sudėtingos veiklos, atkakliai, keisdamas veikimo būdus bando ją atlikti pats, stebi savo veiksmų pasekmes. Nepavykus įveikti sudėtingos veiklos ar kliūtis, prašo pagalbos arba meta veiklą.	Skatinama vaikus imtis pagal jų galimybes sudėtingos veiklos. Jei vaikas sako „negaliu“, Kai vaikui kas nors nepasiseka arba jei jis prašo padėti, klausiama paties vaiko: —Ką dar galima padaryti? —Kaip kitaip galima padaryti? Arba pateikiama kelis sprendimo būdus, padedančius įveikti kliūtis, kad vaikas „nemoku“, jį pasirinktų vieną iš jų.
4	Supranta, kad susidūrė su sudėtinga veikla, kliūtimi, problema.	Komentuojama vaikų taikytus problemų sprendimo būdus ir jų pasekmes, kad vaikai geriau suprastų, kodėl pavyko įveikti sunkumus.

	Nori ją įveikti, išbando paties taikytus, stebėtus ar naujai sugalvotus veikimo būdus. Stebi savo veiksmų pasekmes, supranta, kada pavyko įveikti sunkumus. Nepasisekus prašo suaugusiojo pagalbos.	Vaikams susidūrus su problema, skatinama juos prisiminti, kokius panašios problemos sprendimo būdus jie taikė anksčiau. Drąsinama vaikus kartu ieškoti išeities iš susidariusios probleminės situacijos. Padedama vaikams įveikti sunkumus, tariantis kartu su vaikais, padedant jiems apmąstyti svarbiausius problemų sprendimo etapus.
5	Retsykais pats ieško sunkumų, kliūčių, aktyviai bando įveikti sutiktus sunkumus. Ieško tinkamų sprendimų, tariasi su kitais, mokosi iš nepavykusių veiksmų, poelgių. Nepasisekus samprotauja, ką galima daryti toliau, kitaip arba prašo suaugusiojo pagalbos	Siūloma vaikams sudėtingos veiklos, drąsinama jos imtis, drąsiai bandyti, eksperimentuoti, tartis su kitais. Skaitoma kūrinų apie įvairius žmonių ketinimus, poelgius ir jų pasekmes. Kai vaikai susiduria su problema, paprašoma visų pagalvoti, ką galima daryti toje situacijoje. Padedama vaikams geriau suprasti kiekvieno pasiūlyto sprendimo pasekmes.
6	Atpažįsta, su koku sunkumu ar problema susidūrė. Ieško tinkamų sprendimų, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes, tariasi su kitais ir atsižvelgia į jų nuomonę, siūlo ir priima pagalbą, mokosi iš savo ir kitų klaidų. Nepasisekus bando kelis kartus, ieškodamas vis kitos išeities, arba prašo kito vaiko ar suaugusiojo pagalbos.	Užduodama vaikams atvirusius klausimus, padedančius apmąstyti problemą: —Kas atsitiko? —Kaip tu jautiesi? —Kaip jaučiasi kiti? Vaikui susidūrus su problema, klausama: —Ką tu darei? —Ar tai padėjo įveikti problemą? —Ką dar galima daryti? —Ar tai padės įveikti problemą? Siūloma vaikams probleminių užduočių, kurias turėtų įveikti jie patys.

17. Kūrybiškumas

Žingsnis	Pasiekimai	Ugdymo gairės / numatomos veiklos
----------	------------	-----------------------------------

1	Pastebi ir smalsiai, gyvai reaguoja į naujus daiktus, žmones, aplinkos pasikeitimus.	Pasirūpinama, kad vaikas nuolat patirtų vis naujų įspūdžių. Aplinka kuriama smalsumą žadinančiais dalykais – garsai, spalvos, žaislai, meno kūriniai – kurie keltų smalsumą ir atkreiptų dėmesį. Išnaudojama visus 5 pojūčius (uoslės, skonio, regos, klausos, lytėjimo), suteikiant galimybę apžiūrinėti aplinką, klausytis, skonėtis, uosti, paliesti ir pajusti įvairių žaislų medžiagų paviršius Duodama žaisti su įvairių spalvų, tekstūros, formų žaislais, leidžiama klausytis įvairių garsų, suteikiama galimybę užuosti įvairius kvapus.
2	Domisi naujais daiktais, vaizdais, garsais, judesiais. Atranda naujus veiksmus (tapyti ant veidrodžio, ridenti, nardinti į vandenį ir kt.) ir taiko juos daiktams tyrinėti.	Parūpinama įvairių, atkreipiančių dėmesį, naujus potyrius žadinančių žaislų, medžiagų (skirtingų formų, tekstūros, spalvų), objektų, skleidžiančių garsus. Medžiagų ir žaislų nuolatinis atnaujinimas, kaitaliojimas yra vaikams įprastas reiškinys. Aplinka ir joje esantys žaislai, priemonės, naudojami veiklos metu – lavinantys visus pojūčius. Naudojama žaislus, kuriuos galima išardyti, išbandyti jų formas, pritaikant tinkamiausią, taip pat garsus skleidžiančius žaislus. Parūpinama priemonių ir skatinama veiklą, grindžiamą visų 5 pojūčių panaudojimu aplinkai tyrinėti. Pasiūloma žaisti dailės priemonėmis ir medžiagomis, kad eksperimentavimo metu įgyta patirtis taptų pirmuoju žingsniu kūrybos link.
3	Atranda vis naujus dalykus artimiausioje įprastoje aplinkoje. Įsivaizduoja gyvūnus, augalus, daiktus, apie kuriuos jam pasakojama, skaitoma. Žaisdamas atlieka įsivaizduojamus simbolinius veiksmus.	Kuriama saugią, džiaugsmingą, laisvą aplinką, kurioje vaikas gali eksperimentuoti su įvairia saugia medžiaga. Siūloma žaidimų su vandeniu. Vaikai jį gali pilstyti, sverti, semti, laistyti (prižiūrimi suaugusiųjų). Lauke nesmarkiai lyjant ir nesant šaltam orui, tinkamai apdengus vaikus leidžiama braidyti po balas, taškyti vandenį, semti jį kibirėliais. Skatinama klausti, domėtis, į klausimus atsakyti trumpai, bet aiškiai, siekiant sudominti ir skatinti toliau tyrinėti. Vaikus skatinama daryti taip, kaip iki šiol nedarė, pasirenkant kuo įvairesnių sprendimų. Veiklą organizuojama ir patalpose, ir lauke. Skatinama vaikus savarankiškai, be suaugusiųjų pagalbos, statyti smėlio pilis, joms dekoruoti naudoti gamtos dovanas.

4	Ižvelgia naujas įprastų daiktų bei reiškinių savybes. Pasitelkia vaizduotę ką nors veikdamas: žaisdamas, pasakodamas, judėdamas, kurdamas. Sugalvoja įdomių idėjų, skirtingų veikimo būdų.	Skatinama išbandyti įvairią veiklą, įvairius daiktų panaudojimo būdus, siekiant, kad vaikai pastebėtų, jog tą patį daiktą, priemonę, dalyką galima panaudoti įvairioms reikmėms ir tikslams, kaip galima pakeisti jo funkcijas, išvaizdą, skirtingai jį pritaikius ar panaudojus. Suteikiama laisvės, erdvės, laiko, pasiūlant naudoti įvairius suneštus butaforinius daiktus, kuriuos vaikai gali panaudoti kurdami vaidinimus, rinkdamiesi jiems patinkančią veiklą, režisuodami savo pačių sugalvotas istorijas. Lavinama kūrybinį mąstymą – lankstumą, gausumą, detalumą, originalumą. Klausiama: „Kaip dar kitaip galėtum pasakyti, padaryti, ką dar tai galėtų reikšti?“ (mąstymo lankstumas). Prašoma kuo tiksliau apibūdinti kūrinį, išdailinti piešinį ir pan. Užduodant netikėtus, fantastinius klausimus, skatinama vaiką išsakyti originalias mintis. Vaiko prašoma drąsiai išsakyti visas į galvą atėjusias idėjas: nupiešti, išvaidinti, atlikti kuo įvairesnius judesius, sukurti melodijas ir t. t. (mąstymo ribos, idėjų gausumas). Skatinama džiaugtis savo kūriniais, aptariama, kokias sugalvotas idėjas, originalius sprendimus galima pritaikyti ar išbandyti realiame gyvenime. Aptariama, ką naujo, originalaus pavyko sukurti, svarstyti, kaip galėtų patobulinti panašų kūrinį kitą kartą. Giriama, įdomiausius posakius, klausimus, veiklos būdai užrašomi, skatinama idėjomis pasidalyti grupėje, kad vaikai pajustų, jog originalūs atsakymai ir mintys yra vertinami.
5	Klausinėja, aiškindamasis jam naujus, nežinamus dalykus. Savitai suvokia ir vaizduoja pasaulį. Išradingai, neįprastai naudoja įvairias medžiagas, priemones. Lengvai sugalvoja, keičia, pertvarko savitas idėjas, siūlo kelis variantus. Džiaugiasi savitu veiksmo procesu ir rezultatu.	Skatinama <i>kūrybiškumą</i>, laisvai reikšti idėjas, užduodama daug atvirojo tipo klausimų, kad idėjų būtų kuo daugiau, kuo įvairesnės. Ugdoma <i>originalumą</i> – prašoma išsakyti idėjas taip, kad niekas kitas taip nesugebėtų, drąsinama fantazuoti, kurti, nebijoti savo idėjų, sakyti visa, kas tik ateina į galvą. Ugdoma fantaziją, žaidžiant ir kuriant nerealias, bet prasmingas situacijas. Prašoma sugalvoti, kaip būtų galima detalai išstbulinti savo „objektą“, įsivaizduojant, papasakojant, išreiškiant judesiu, piešiant, kad jis būtų kuo labiau išbaigtas, dar tobulesnis. Skatinama atrasti skirtumus tarp fantazijos ir realybės. Pasiūloma įdomios veiklos ir patirties, skatinant patirti naujų išgyvenimų. Skatinama dalytis praeityje išgyventa įdomia patirtimi, veikla, kelionių įspūdžiais ir nuotykiiais su kitais vaikais. Vengiama vertinti, „rūšiuoti“ vaikus „pagal pasiekimus. Priimami ir palankiai vertinami visokie atsakymai, bet kokio lygio veiklos rezultatai, visais atvejais surandant, pastebint ir išsakant tai, už ką būtų galima juos pagirti. produktus po vieną ar grupelėse.

		Skatinami dalytis idėjomis, dirbant porose, grupelėse, kartu priimti sprendimus. Organizuojama projektus, grupinę veiklą. Mokoma mokytis ir dirbti grupėje, kalbėtis apie tai, kaip jaučiasi kiti vaikai, jei vienas neleidžia kitiems nieko pasakyti. Mokoma dalytis idėjomis. Tokie pokalbiai vyksta nedidelėse grupelėse.
6	Nori atlikti ir suprasti vis daugiau naujų, nežinomų dalykų. Kelia probleminių klausimų, diskutuoja, svarsto, įsivaizduoja, fantazuoja. Ieško atsakymų, naujų idėjų, netikėtų sprendimų, neįprastų medžiagų, priemonių, atlikimo variantų, lengvai, greitai keičia, pertvarko, pritaiko, siekia savito rezultato. Drąsiai, savitai eksperimentuoja, nebijo suklysti, daryti kitaip.	Skatinama tolesnį divergentinį mąstymą. Užduodama klausimas: „Kas būtų, jeigu?..“ Skatinama pamatyti naujus, iki tol nepastebėtus įvairius gamtos reiškinius, augalų, paukščių gyvenimą. Nuolat atkreipiama dėmesį į visus žmogaus pojūčius. Mokomasi pastebėti, įsiklausyti, užuosti, paliesti ir pajusti. Taikoma metodų ir būdų: <i>smegenų audrinimas</i> , fantastiniai klausimai, prašoma išvardyti kuo daugiau daikto naudojimo būdų, kūrybiniai vaidinimai, pasakos kūrimas sėdint ratu, fantastinio gyvūno piešimas. Prieš tai vaikams paaiškinama, kad galimi patys įvairiausi atsakymai, ir kuo jie įdomesni ir labiau netikėti, tuo geriau. Kuriam žaidybinių ir tyrinėjimo aplinką suteikiant įvairių reikiamų priemonių ir medžiagų.

18. Mokėjimas mokytis

Žingsnis	Pasiekimai	Ugdymo gairės / numatomos veiklos
1	Reaguoja į kalbinimą, mimiką, žaislus, daiktus. Stebi ką nors ir susitapatina su juo, mėgdžioja, siekia išgauti tą patį rezultatą. Pradedama tyrinėti žaislus ir daiktus visais pojūčiais	Palaikoma priežiūros tvarką kuri sudaro galimybes žaidybinei sąveikai. Kalbinama kūdikį, rodoma jam įdomius žaislus ar daiktus, sudaroma galimybę judėti, praktikuotis, džiaugtis, kai kas nors pavyksta, giriamas. Maitinant, maudant, žaidžiant su kūdikiu kalbamasi su juo, rodoma ir įvardijama daiktus, veiksmus su žaislais. Parūpinama žaislų, kurie skatina tyrinėti visais pojūčiais
2	Nori naujų išspūdžių, todėl aktyviai domisi aplinkos daiktais – juda, norėdamas paimti, pasiekti, išbandyti žaislus ar daiktus. Patraukia, pastumia, paridena, įdeda daiktus ir stebi, kas vyksta bando	Pripažįstama, kad viskas, kas vyksta, gali būti naudinga žaidimui ir mokymuisi. Pastebima vaikų ketinimus, juos įvardijama, padedama įgyvendinti. Duodama tokių žaislų, kurie skatintų stumti, traukti, imti, čiupinėti pirštais, kišti į burną, kuriais galima įvairiais būdais manipuliuoti, esant minimaliai suaugusiojo pagalbai.

	pakartoti pavykusį veiksmą. Stebi, mėgdžioja, klausia.	
3	Veikia spontaniškai ir tikėdamasis tam tikro rezultato. Klausia, kaip kas nors vyksta, kaip veikia, atidžiai stebi, bando. Modeliuoja veiksmus ir siužetinio žaidimo epizodus. Džiaugiasi tuo, ką išmoko.	Atkreipiama dėmesį į vaiko ketinimus, norą ką nors išbandyti, pažinti, ir kuriama sąlygas vaikui mokytis. Vaikams padedama suprasti savo galimybes ir apribojimus, sudaroma visas sąlygas tobulinti savo gebėjimus individualiu tempu. Leidžiama vaikams patiems pajusti ir nuspręsti, kada jiems reikalinga pagalba. Vaikus drąsinama, inicijuojama žaidimus. Kuriamas prasmingas ir, kur įmanoma, tikroviškas žaidimo ir darbo kontekstas. Kartu su vaiku pasidžiaugiama tais dalykais, kurių jis jau išmoko: užsisėgti sagas, bėgioti, sudėlioti dėlionę.
4	Pasako, parodo, ką nori išmokyti. Mėgsta kūrybiškai žaisti, veikti, siūlo žaidimų ir veiklos idėjas, imasi iniciatyvos joms įgyvendinti, pastebi ir komentuoja padarinius. Pasako, ką veikė ir ką išmoko.	Pastebima situacijas, kuriose vaikas nori ko nors išmokyti. Skatinama pasakyti, ko jis nori išmokyti, sudaroma sąlygas mokytis to, ko jis nori. Netrukdoma, kai vaikas įsitraukia į žaidimą, ko nors mokosi, tačiau stebima ir padedama ar padrąsinama, kai vaikas prašo ir kai tai būtina. Kalbamasi su vaikais apie tai, ką veikė per dieną ir ko iš jų išmoko.
5	Norėdami ką nors išmokyti pasako, ko nežino ar dėl ko abejoja. Drąsiai spėja, bando, klysta ir taiso klaidas, klausia, ką sako kiti, pasitikslinka. Aptaria padarytus darbus, planuoja, ką darys toliau, spėlioja, kas atsitiks, jeigu...	Vaikus drąsinama sakyti „Aš nežinau“ nebijoti suklysti ką nors darant, iškelti klausimus, problemas, galvoti, kaip rasti atsakymą ar sprendimą. Pripažįstama, kad vaikų sugebėjimas išlaikyti dėmesį ir domėjimasis aplinkiniu pasauliu didėja, numatoma įvairios veiklos, kuri padeda mokytis tyrinėti ir pažinti aplinką. Skatinama kalbėti apie savo žaidimus, kitą veiklą ir taip plėtoti jų refleksijos gebėjimus.
6	Kalba apie tai, ką norėtų išmokyti, ką darys, kad išmokyti, numato, ką veiks toliau, kai išmoks. Laiko save tikru mokiniu, atradėju. Drąsiai ieško atsakymų į klausimus, rodo iniciatyvą iškeliant ir sprendžiant problemas.	Kalbama su vaikais, ko jie nori išmokyti, kaip jie gali mokytis, pastebima vaiko norą ir sudaroma sąlygas to išmokyti. Leidžiama, siūloma vaikams naudotis imitaciniams žaidimams tinkamomis priemonėmis. Sudaroma sąlygas vaikui žaisti sudėtingus žaidimus ir kartu mokytis tyrinėti daiktus, medžiagas, jų savybes ir kitų dalykų. Supažindinama vaikus su enciklopedijomis, internetu, leidžiama, siūloma bei mokoma jais naudotis.

	Išsiaiškina, kokios informacijos reikia, randa reikiamą informaciją įvairiuose šaltiniuose, pvz., enciklopedijose, žinyuose. Siūlo ir jungia idėjas bei strategijas joms įgyvendinti. Pasako, ką jau išmoko, ką kaip mokysis toliau. dar mokosi, paaiškina, kaip mokėsi,	Kalbamasi su vaikais ne tik apie tai, ką jie jau išmoko ar mokysis, bet ir apie tai, kaip jie mokosi, kaip dar galima mokytis.
--	--	---

VII SKYRIUS

UGDYMO METODAI IR PRIEMONĖS

1. Metodai, priemonės

Lopšelyje-darželyje ugdymo metodai, būdai ir formos parenkami atsižvelgiant į vaikų amžių, gebėjimus, poreikius, ugdymo tikslą ir uždavinius:

- vaikas savo patirtį kaupia pats aktyviai veikdamas, eksperimentuodamas ir bendraudamas;
- pagrindinė vaikų ugdymo(si) ir veiklos forma yra žaidimas;
- organizuojama visos grupės, grupelės arba individuali veikla.

Vaiko savarankiškumą ir aktyvumą skatinantys metodai: savarankiškas žaidimo inicijavimas, organizavimas; sužinotų ar paties atrastų žaidimo ir veiklos būdų pritaikymas naujose situacijose; ugdomosios aplinkos kaitos inicijavimas; savo pasiekimų įsivertinimas.

Vaiko saviraišką ir kūrybiškumą skatinantys metodai: naujų sumanymų kūrimas, įgyvendinimas; savaip įgyvendinama pedagogo pasiūlyta idėja; meno kūrinių stebėjimas; meninių projektų kūrimas; saviraiška meno priemonėmis; improvizavimas; kūrybinės raiškos renginių organizavimas; švenčių ir tradicijų kūrimas; estetiškos aplinkos kūrimas.

Bendravimą ir bendradarbiavimą skatinantys metodai: bendravimo situacijų kūrimas; problemų sprendimas; jautrumo kitam skatinimas; vaiko jausmų raiška; gero pavyzdžio panaudojimas; laikymasis bendrai sutartų elgesio taisyklių; veiklos organizavimas kartu su tėvais.

Pažinimą skatinantys metodai: tyrinėjimas; eksperimentavimas; informacijos paieškos; idėjų paieškos ir atranka; vaikui įdomių, jo patirtį plečiančių temų, projektų, medžiagų pasiūlymas; išvykų, tyrinėjimų-atradimų planavimas ir organizavimas; analizės, išvadų darymas; naujų technologijų naudojimas.

Sveiką gyvenseną skatinantys metodai: savo kūno ir jo galimybių tyrinėjimas; asmens higieną skatinančių pokalbių, renginių organizavimas; saugaus elgesio ekskursijų, projektų, parodų rengimas; sveikos mitybos įgūdžių formavimas; teigiamų ir neigiamų elgesio pasekmių atradimas; taisyklingo judėjimo ir fizinio aktyvumo skatinimas, renginių organizavimas.

Konkrečius ugdymo būdus bei metodus, tematiką ir problematiką, ugdymo(si) medžiagą pedagogai renkasi laisvai, atsižvelgdami į individualios sąveikos su vaiku ar jų grupe pobūdį.

Pedagogai laisvai renkasi jiems tinkantį ugdymo turinį, bei pagal tai pritaiko ugdymo priemones. Ugdymo(si) aplinka yra pritaikoma, keičiama, pildoma atsižvelgiant į vaikų amžių,

poreikius, galimybes. Tinkamai pritaikyta ugdymo(si) aplinka leidžia vaikams lengviau įsilieti į ugdymosi procesą, ir garantuoja palankias sąlygas vaikų fiziniam, emociniam ir protiniam ugdymui (si).

Priemonės, esančios lopšelyje-darželyje, skatina vaiko aktyvumą, norą pažinti, stebėti, kurti, tyrinėti, ieškoti.

2. Pedagogo vaidmuo ir funkcijos

- Sudaryti sąlygas vaiko gyvenimui ir ugdymui(si), globoti ir paremti vaiką;
- Būti žaidimų ir veiklos partneriu;
- Suteikti vaikams laisvę, ribojimą tik būtinų taisyklių;
- Atstovauti vaiko teises ir jas ginti;
- Padėti vaikui ugdytis;
- Numatyti ir planuoti veiklą;
- Sudaryti sąlygas patirti, išmokti, veikiant pavieniui ir kartu su kitais, greta kitų;
- Stebėti, tyrinėti, analizuoti, vertinti, apmąstyti ir prognozuoti vaiko raidą, tobulinti ugdymo procesą.

3. Įgyvendinimo sąlygos

Saugi ir ugdanti aplinka

- Ugdomoji aplinka priklauso vaikams ir atspindi jų pomėgius ir interesus.
- Grupės erdvėje vaikas turi rasti viską, ko reikia žaidimams, aktyviai veiklai ir poilsiui.
- Aplinka turi būti jauki, žaisminga, estetiška ir kūrybiška, saugi, funkcionali, skatinanti vaikų aktyvumą, norą veikti, ugdytis.
- Aplinka kuriama taip, kad vaikas joje jaustųsi esąs šeimininkas – galėtų netrukdydamas kitiems laisvai ją keisti, pritaikyti žaidimams ir veiklai.

Emocinis klimatas grupėje

- Vaikui garantuojama gera emocinė atmosfera bei palanki socialinė aplinka. Kiekvienas vaikas mylimas, jaučia suaugusiųjų dėmesį ir paramą (yra išklausomas, paguodžiamas, jam padedama).
- Pedagogas padeda vaikui adaptuotis grupėje, priimti nuolat vykstančius aplinkos ir dienos ritmo pasikeitimus, pratintis prie naujų žmonių, veikti ne visai įprastose situacijose.

4. Ugdymo turinio planavimas

- Pedagogas kryptingai ir tiksliai planuoja ugdomąją veiklą į ją įtraukdamas vaikus, derindamas jų poreikius bei interesus ir programoje numatytus tikslus. Jis lanksčiai prisitaiko prie netikėtai atsiradusių vaiko norų, spontaniškai kilusių žaidimų ar kitos veiklos situacijų, įsiklauso į vaikų siūlymus, nebijodamas keisti išankstinių sumanymų ar planų.
- Ugdymo turinys įgyvendinamas per visą vaiko buvimą ikimokyklinėje grupėje: jam tvarkantis, valgant, sportuojant, ruošiantis ilsėtis, einantis į lauką, neformaliai bendraujant su pedagogu ar grupės svečiais, žaidžiant ar dalyvaujant organizuotoje veikloje.
- Grupės auklėtoja bendradarbiauja su kitais pedagogais, specialiąją paramą vaikui teikiančiais specialistais bei vaiko šeima.
- Įgyvendinant ugdymo(si) turinį pedagogui labai svarbu ugdymo procesą organizuoti taip, kad jis būtų vaikams patrauklus, džiaugsmingas, skatinantis pažinimo motyvaciją, kūrybiškumą. Vaikai skatinami bendrauti ir bendradarbiauti, mokytis vieni iš kitų.
- Organizuojant ugdymo procesą pedagogas remiasi su ikimokyklinio ugdymo tikslais derančia šeimos patirtimi, vaiko ugdymo tradicijomis, stengiasi teigiamais paveikti šeimos pedagoginę kultūrą.
- Ugdymo turinys pritaikomas visai grupei, orientuojantis į bendrus grupę lankančių vaikų poreikius ir ypatumus.
- Pedagogas ugdymo turinį pritaiko, atsižvelgiant į kiekvieno vaiko individualias savybes bei poreikius. Turinį pritaikydamas remiasi vaiko gebėjimais ir patirtimi, tuo siekdamas kompensuoti ir neutralizuoti pastebėtas ugdymo spragas šeimoje.

5. Ugdymo turinio tęstinumas

Darželio auklėtojas konstruktyviai bendradarbiauja su būsimo vaikų pedagogu, derina reikalavimus, drauge informuoja tėvus, domisi buvusių ugdytinių sėkme priešmokyklinėje grupėje.

- Vaikams sudaroma galimybė susipažinti su būsimo pedagogu, grupe, mokykla. Esant galimybei, plėtojami bendri darželio ir pradinių klasių vaikų projektai: bendros kūrybinių darbų parodos, šventės, žaidimų dienos, renginiai.

6. Žaidimas – pagrindinė vaiko veikla

Įstaigoje ugdomoji veikla pagrįsta žaidimu – tai vaiko saviuoklos, lavinimosi bei ryšių su aplinka organizavimas ir formavimas. Žaisdamas ikimokyklinukas realizuoja visus svarbiausius savo poreikius – pažintinius, bendravimo, judėjimo – atskleidžia visas savo galimybes ir gebėjimus. Žaidimas – pats svarbiausias raidos veiksnys, kuris stimuliuoja vaiko augimą, smalsumą. Stebint vaiko žaidimą, galime nustatyti vaiko asmenybės raidą.

Žaidimas vyksta keliais etapais:

1. Vaikas pamėgdžioja suaugusiojo veiksmus su žaislais.
2. Po to pats atlieka išmokus veiksmus.
3. Vėliau formuojasi vaizduojamasis žaidimas – siužetiniai veiksmai su daiktais.

Taip pradeda formotis vaidmenimis žaidimas. Tada vaikas išgyvena sudėtingus jausmus, kurie susiję su vaidmeniu.

Vaikui augant žaidimas turi turtėti, nes pirmiausia vaikai atlieka tik veiksmus su žaislais, o jau 3-4 metų amžiaus vaikai bando atlikti siužetą, nors jo dar neįvardija, taip vėliau vaiko žaidimas tobulėja ir turtėja, atsiranda vaidmeniniai žaidimai, kuriems būtina išmonė ir kūrybiškumas.

Norint, kad turtėtų vaikų žaidimas, reikia kiekvienais metais plėsti vaikų akiratį, turtinti socialinę aplinką, supažindinti ne tik su artima aplinka, bet ir su kita socialine aplinka, stebint žmones, gamtą, transportą, aplankant parduotuves, įstaigas, stebint suaugusių žmonių darbą. Taip bus turtinami, kaupiami ir tikslinami vaizdiniai vaidmeniniai žaidimai.

Žaidimo procese formuojasi vaiko pažinimo procesas, valia, emocijos, poreikiai, interesai, vystosi kalba, ugdomi bendravimo įgūdžiai. Formuojant žaidimo gebėjimus reikia juos sieti su pažinimu, kalbos, motorikos, savitarnos, dorovinių asmenybės savybių formavimu. Žaidimo gebėjimai ugdomi įvairiais metodais: žodiniais, vaizdiniais, praktiniais. Tuos metodus taikant galime pasiekti puikių rezultatų.

Efektyviausiai vaikų judėjimą skatina judrieji žaidimai, kurie lavina judesius, vikrumą, formuoja vaikščiojimo, bėgimo, šokinėjimo judesius. Žaidžiant judriuosius žaidimus yra palaikoma gera nuotaika, žadinamos teigiamos emocijos, susipažįstama su aplinka. Vieni iš žaidimų – tradiciniai žaidimai, kurie lavina kalbą, mąstymą, bendravimą. Didaktinių žaidimų metu vaikai supažindinami su aplinka, gamtos reiškiniais, mokosi matematikos bei gimtosios kalbos, lavinasi atidumas, skatinama analizuoti ir lyginti ir t. t. Didaktinis žaidimas dar ir tuo geras, kad yra galimybė žaidimą praveisti su grupele vaikų ir su vienu vaiku. Auklėtoja puikiai gali matyti kokių žinių vaikams trūksta, ko nežino ar nesupranta. Žaisdami vaikai įgyja vertybines nuostatas:

- Pajunta vidinę laisvės ir atsakomybės jausmą;
- Gerbia kitus, jų išraiškos savitumą;

- Nusiteikia laikytis taisyklių ir tam tikrų bendravimo nuostatų;
- Mokėsi mylėti gamtą, tvarkyti ir panaudoti buitines atliekas.

Vaikas žaisdamas kartu su suaugusiu bei bendraamžiu, tampa socialus. Todėl mūsų pedagogų tikslas – skatinti tauriausią, dvasingiausią mažylio veiklą-žaidimą.

VIII SKYRIUS

PEDAGOGŲ BENDRAVIMAS IR BENDRADARBIAVIMAS SU TĖVAIS

Šeimos dalyvavimas yra svarbi sąlyga, stiprinant ir plečiant vaikų ugdymą grupėje, atsižvelgiant į namuose įdiegtą požiūrį į žmones, aplinką, pasaulį ir save.

Bendravimas ir bendradarbiavimas su šeima vyksta abipusiu supratimu ir atsakomybe, geranoriškumu, konfidencialumu, pagarba ir dėmesiu. Bendrauti su tėvais padeda:

- Tėvų ir pedagogų susitikimai personalo kambaryje.
- Proginiai renginiai, vakaronės: tėvai gali patys dalyvauti, pamatyti ir įvertinti savo vaikų meninius gebėjimus.
- Parodos: vaikų darbų, fotografijos, ugdytinių stebėjimo–vertinimo aprašai – tėvai gali įvertinti savo atžalų sugebėjimus, kartu pasidžiaugti, pateikti pasiūlymus.
- Bendros kelionės, ekskursijos: vykimas su tėvais į bendras išvykas ne tik teikia pažinimo džiaugsmą, bet leidžia pažinti vieniems kitus, skleisti gerumą, draugiškumą. Sudaromos galimybės šeimoms aktyviai įsijungti į ekologinę bei sveikatingumo vykdomas veiklas įstaigoje, dalyvaujant talkose ir projektuose.

IX SKYRIUS

UGDYMO(SI) PASIEKIMAI IR JŲ VERTINIMAS

Vertinimas – tai nuolatinis informacijos apie vaiką, jo ugdymo(si) ypatumus bei daromą pažangą kaupimas, interpretavimas ir apibendrinimas, orientuotas į ugdymo procesą ir į vaiko individualių gebėjimų sklaidą (vaiko amžius, šeimos kultūra ir tradicijos, išsivystymo lygis, charakteris ir temperamentas, pomėgiai ir gebėjimai).

Vertinimo tikslas – padėti auklėtojams ir kitiems ugdymo dalyviams tikslingai stebėti vaikų ugdymo(si) pasiekimus, pažangą, atpažinti jų ugdymo(si) poreikius, kuo kryptingiau pritaikant ikimokyklinio ugdymo(si) turinį vaikų grupei ir kiekvienam vaikui, garantuojant tęstinumą bei dermę tarp ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programų.

Vertinimas atliekamas vadovaujantis **Ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymo(si) pasiekimų vertinimo aprašu (priedas). Vaikų pasiekimų ir pažangos vertinimas atliekamas pagal 18 ugdymo(si) sričių.** Kiekvienoje srityje išskirta esminė nuostata ir esminis gebėjimas, kuriuos vaikai turėtų įgyti iki 6 metų. Kiekviena ugdymo(si) sritis vertinama atitinkamu žingsniu, sudaroma pasiekimų diagrama, kuri aptariama su tėvais ir leidžia individualizuoti ugdymą bei atkreipti į vaiko ugdymo(si) gebėjimus bei sunkumus.

Vaikų pažanga, pasiekimai programos įgyvendinimo laikotarpiu yra vertinami nuolat juos stebint natūralioje kasdieninėje ugdymo aplinkoje, pasirenkant vertinimo būdus, formas ir metodus.

Vaiko ugdymo(si) pasiekimų pagrindiniai vertintojai: pedagogai, tėvai, rekomenduojami specialistai.

Pirminis vaiko pažinimas prasideda nuo pokalbių su tėvais (globėjais) apie vaiką.

Ugdymo pasiekimų ir pažangos vertinimo paskirtis:

- padėti vaikui pažinti save, suprasti savo gerąsias ir blogąsias ypatybes, įsivertinti, bręsti kaip asmenybei;
- kaupti informaciją apie vaiko patirtį, pasiekimus, pažangą, kuri padėtų pedagogui išvelgti vaiko vystymo(si) galimybes, nustatyti problemas, diferencijuoti ir individualizuoti ugdymą;
- įsivertinti pedagogui savo darbo kokybę, koreguoti ugdymo turinį ir metodus, nustatyti pedagogo ir įstaigos darbo sėkmę, priimti pagrįstus sprendimus dėl tolesnės veiklos.

Ugdymo procese vertinimo ciklą sudaro:

1. vertinimo planavimas;
2. vertinimo informacijos kaupimas ir fiksavimas;
3. vertinimo informacijos analizavimas;
4. vertinimo informacijos naudojimas ir ugdymo proceso koregavimas.

Vaikų ugdymo pasiekimai vertinami taikant šiuos metodus: stebėjimą, pokalbius, tyrimus, darbų analizę (piešinių, darbelių), diskusijos, vaiko pasiekimai, garso ir vaizdo įrašai ir kt.

Pasiekimų fiksavimas ir pateikimo formos: kiekvienam vaikui kaupiamas jo pasiekimų aplankas. Vaiko aplanke gali būti: vaikų darbelių pavyzdžiai, diplomai, nuotraukos, ugdytinio stebėjimo vertinimo lapai, vaiko mintys, interviu su vaiku, specialistų komentarai, tėvų pastebėjimai, individualios programos.

Vaiko esamo kompetencijos lygio vertinimo medžiaga yra konfidenciali. Apie vaiko pasiekimus turi būti informuoti tėvai, (globėjai). Apibendrinti vertinimo rezultatai turi būti aptariami Pedagogų tarybos bei Vaiko gerovės komisijos posėdžiuose.

X SKYRIUS

NAUDOTA LITERATŪRA IR ŠALTINIAI

1. Vaikų teisių konvencija. – V., 2000.
 2. Ikimokyklinio ugdymo programos kriterijų aprašas. Patvirtintas Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2005 m. balandžio 18 d. įsakymu Nr. ISAK-627 (Lietuvos Respublikos švietimo ir ministro 2011 m. birželio 7 d. įsakymo Nr. V- 1009 redakcija).
 3. Š. Amonašvilis. Sveiki, vaikai! – K., 1986.
 4. Į vaiką orientuotų grupių kūrimas. – V., 1997.
 5. Į vaiką orientuotas ugdymas nuo gimimo iki trejų metų. – V., 2001.
 6. Ankstyvojo ugdymo vadovas. Tėvams, globėjams, pedagogams. – V., 2001.
 7. Kompleksinis ugdymas ikimokyklinėje įstaigoje. – K., 1991.
 8. N. Grinevičienė. Vaikystės žaidimai. – K., 2002.
 9. A. Juozaitytė. Socializacija ir ugdymas vaikystėje. – V., 2003.
 10. Sveikatos ir saugios gyvensenos ugdymas lopšelyje – darželyje. – Klaipėda, 2003.
 11. Metodinės rekomendacijos ikimokyklinio ugdymo programai rengti Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministerija. – V., 2006.
 12. Ankstyvojo amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymas. – Presvika, 2008.
 13. Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas. – Klaipėda, 2014.
 14. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centras. Ikimokyklinio ugdymo metodinės rekomendacijos, 2015.
 15. A. Katinienė, A. Vaisienė. Muzika vaikų darželyje. – V., 2001.
-